I. GĂVĂNESCUL

Imperativul Momentului istoric

I. Idealul timpului nou.—Intărirea unităţii sufletului românesc. — Crearea culturei naţionale superioare.
II. Piedici şi mijloace.—Principiul proporţionalizării etnice.
III. Cum ne apărăm —In faţa invaziei.—A minorităţilor.—A „străinătăţii".—Generaţia capitulării naţionale?

IAŞI
Tipografia Coop. „TRECEREA MUNŢILOR CARPAŢI" / Lăpuşneanu No. 26
1928

D-lui prof. Petre Andrei
cu bune sentimente
colegiale
[signature]

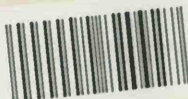
8 Sept. 1928
Iași

PENTRU CREAREA
CULTUREI NAȚIONALE

Imperativul Momentului istoric

Consolidarea unității sufletești

Idealul timpului nou.—Cerințele vitale ale neamului.
Pentru întărirea unității sufletești.—Idei, sentimente, tendințe comune.
Pentru crearea culturei naționale. — Piedici și mijloace.—Invazia străinilor.— In fața minorităților.
Principiul proporționalizării elementelor etnice.

IAȘI
Tip. Coop. „Trecerea Munților Carpați"
1928

IDEALUL NAȚIONAL
în raport cu
CERINȚELE VIEȚII NAȚIONALE
și cu
EDUCAȚIA.

Idealul național și educația.

Cum se pune problema.

Ca să poți defini misiunea impusă de cerințele momentului istoric vieții unei națiuni, trebue să te ridici cu spiritul la acea înălțime, de unde privirea liberă, fără obstacolele contingențelor inoportune, poate cuprinde perspectiva largă, orizontul întins și deschis din toate părțile, cu întreaga vedere de ansamblu, și cu toate amănuntele detaliilor reduse la scara adevărată a relativității lor obiective.

Trebue să vezi de sus conturul logic al hotarelor problemei tale, în raporturile ei determinate cu complexitatea vieții naționale, și să vezi departe de jur împrejur, departe înainte și în urmă, linia drumului istoric al poporului: de unde a pornit și încotro se îndreaptă, ce puteri firești îi stau la îndămână, ce greutăți și piedici îi stau în cale.

Ceva mai mult. Trebue să te ridici cu mintea la punctul de unde poți contempla mersul înainte al omenirii întregi, drumul străbătut, cu popasuri, întorsături și cotituri trecătoare, în direcția unui ideal de vieață și de dreptate umană. Să vezi culmea atinsă în acel moment de evoluția conștiinței morale.

Căci or-care ar fi impulsiile instinctului vital al unui neam, ele nu trebue să se găsească în conflict cu poruncile legilor morale. Aspirațiile unui popor își capătă rațiunea afirmării și dreptul realizării lor din acordul lor cu idealurile omenirii.

In nici o manifestare publică nu se afirmă mai statornic cerințele idealului național ca în acțiunea socială ce tinde la formarea și la îndrumarea generațiilor tinere.

Inainte de a ne concentra atenția asupra formulării imperativului nostru național, nu credem de prisos a invedera, în treacăt, raportul firesc al idealului național în genere cu grija de căpetenie a educației publice.

•

Problema educației unui popor o dictează situația lui biologică actuală din cadrul perspectivei lui istorice generale.

Păstrând directiva dominantă a desvoltării lui naturale, datele problemei variază dela o epocă la alta, după cerințele momentului istoric al vieții naționale.

Aceste cerințe se deosebesc dela popor la popor.

Astfel a putut un scriitor pedagog francez contimporan, să definească ținta generală a educației franceze de azi, să schițeze *noua educație franceză*, inspirându-se dela nevoile poporului său din perioada immediat următoare după marele războiu mondial.

E o pagină de gândire sbuciumată, scrisă sub imboldirea dureroasă a vieții publice actuale, acea parte din introducerea cărții d-lui *Ioseph Wilbois*: *„La Nouvelle Education française“* unde își pune întrebarea chinuitoare: „Comment se pose aujourd'hui le problème de l'éducation“ ?

„Deodată, zice el, răsboiul a transformat totul: tații s'au întors de pe front îngroziți de schimbările ce au putut face în copiii lor patru ani de lipsă de direcție; „Universitatea“ și „Invățământul liber“ cari se copiază unul pe altul, simt, în fața condițiilor noui de viează, cât de improprii sunt metodele și programele lor, și se îndoesc uneori de menirea lor; lucrătorii, cu salariile sporite și cu orele de atelier reduse, ar putea să aibă o viează de familie pentru care totuși ei *nu sunt formați* —ceeace neliniștește pe șefii de sindicate mai mult chiar decât pe șefii de uzine; *în fine începem a înțelege că marile ruine nu sunt ruinele materiale*: **înainte de toate e vorba să înlocuim un milion și jumătate de morți. Orce francez de aci înainte trebue să conteze cât doi, cât trei, cât patru,** *și, în așteptarea unei creșteri a natalității noastre*, trebue ca **fiecare din noi să realizeze în el** *miracolul multiplicării ființelor, care nu poate fi decât rodul educației* [1]).

---

1) *Ioseph Wilbois, La nouvelle education francaise.* (Pag. 6, 8).

Este aproape aceea-ce scriam, acum doăzeci şi opt de ani, în prima ediţie a *Cursului de Pepagogie* [1]), şi ceace propăvăduiam, cu zece ani chiar înainte de apariţia cărţii, depe catedra de pedagogie a Universităţii ieşene, când vorbiam în chestia idealului educaţiei la Români:

„*Când e vorba de o mică naţiune ca* a *noastră*, înconjurată de atâtea deosebite popoare cu interese adesea opuse alor noastre, problema educatorului se indică dela sine.

„Popoarele mici, neputând creşte în extensiune, vor trebui să se mărească în intensitate, neputând să-şi întindă hotarele, vor trebui să realizeze creşterea vieţii interne.

„*O naţiune mică se va mări şi întări atunci*, când va căuta să formeze din fiecare individ *o forţă* atât din punct de vedere fizic cât şi sufletesc.

„*Fiecare Român va fi o forţă sufletească dacă va avea conştiinţa de om ca* Român, *şi va înţelege şi simţi atât de mult această demnitate, încât existenţa, în altă formă de vieaţă omenească, să i se pară nedemnă de trăit*" [2]).

Acelaş principiu călăuzitor al vieţii naţionale la popoarele vechi şi la cele moderne.

In întreaga istorie a culturei omeneşti, din toate timpurile, se poate exemplifica, la fie-care popor, legătura aceasta, mai mult sau mai puţin conştientă, totdeauna naturală şi sigură ca un instinct vital, între starea politică socială a momentului istoric şi idealurile, mărturisite or nu, ale educaţiei [3]).

Incepând dela Greci şi Romani până la popoarele europene moderne, se pot urmări pretutindeni raporturile de corespondenţă organică între cerinţele profunde ale vieţii naţionale, şi opera de formare şi de pregătire a generaţiilor tinere.

Educaţia spartană e vizibil dictată de condiţiile de viaţă ale unui popor care, înconjurat de duşmani, trăia vecinic pe picior de războiu, ca în o tabară de luptători sub arme, nevoiţi să se exercite mereu la luptă, să se întărească şi să se pregătească mereu pentru apărare şi atac.

Priviţi apoi educaţia romană. Ce armonie, s'ar putea zice prestabilită, între scopurile şi mijloacele ei, de o parte, şi ce

1) Apărut la 1896- Bucureşti.
2) Pag. 13.
3) Această demonstraţie a fost teza unei mari părţi a cursului meu de Pedagogie în anul premergător intrării noastre in răsboiul mondial.

rinţele vitale ale unui popor ursit a-şi trăi vieaţa între plug şi spadă, a-şi organiza trainic unitatea social-politică prin solidaritatea acelei forme de disciplină mintală, caracteristică şi pentru legionarul roman şi pentru *civis romanus*, şi care a făcut posibilă cucerirea lumii şi stăpânirea ei civilizatoare prin drept şi lege.

O disonanţă cât de mică între aceste două date esenţiale ale fiinţei romane, între constituţia şi condiţiile ei de desvoltare firească, şi între organizarea şi funcţiunea mijloacelor ei de educaţie, ar fi făcut să devieze evoluţia poporului roman dela linia dreaptă a creşterii lui naturale. Şi istoria omenirii n'ar fi avut de înregistrat nici măreţia forţelor lui stăpânitoare, nici splendoarea tezaurelor de lumină în ce a avut mai propriu şi mai caracteristic civilizaţia romană.

Şi aceeaşi concordanţă biologică o constatăm şi la popoarele moderne.

Atât în ce priveşte condiţiile generale de conservare, cât şi cele speciale unei anumite forme de organizaţie social-politică.

Să privim, în fuga gândului, acest fenomen cultural, bunăoară, la Germania şi Anglia.

Prima grijă, când e vorba de conservarea unui popor este să se pregătească de luptă. Tristă înfăţişare, negreşit, a omenirii în starea ei de desvoltare morală de până azi. Cu voia iluziei umanitariste, popoarele o găsesc în stare de război, cu toată dorinţa lor, uneori sinceră, de a face să nu mai existe războiul. Şi când e vorba cu tot seriosul de a desfiinţa cauzele războiului între oameni la ce mijloc efectiv se recurge?

Ce tragică ironie în cazul înspăimântătorului războiu mondial, a cărui justificare ultimă era inlăturarea cauzelor de războiu în viitor!

Deci încă multă vreme, socotită cu secolele, cel dintâi mijloc de asigurare a existenţei proprii naţionale, va fi, ca şi în trecut: să te pregăteşti de luptă. Fie ca să te aperi, fie ca să ataci. După temperamentul etnic al fiecărui popor.

Căci sunt popoare paşnice, deşi viteze, ca Românii şi ca strămoşii noştri Romanii, după cum o arată istoria. Şi sunt popoare răsboinice, ca Germanii, cari, mânate de un instinct nestăpânit de pradă [1]), sub toate formele. stârnesc şi provoacă

[1]) *Germani ad praedam, Galli pro libertate pugnabant*, spunea istoricul roman.

lupta. De unde şi-au luat ori şi-au primit şi numele: *Ger-mani* (Wehrmann).

Cum răspunde educaţia naţională, acestei necesităţi ineluctabile, acestei fatalităţi istorice permanente?

Cine nu cunoaşte strălucita organizaţie a tuturor instituţiilor de educaţie germană, cu specială aplicaţie asupra desvoltării spiritului de luptă şi de disciplină militărească? Pregătirea pentru răsboi a tinerimei germane mai constă în o vastă şi complicată închegare de mijloace tehnice, menite a desvolta puterile fizice şi a le exercita în direcţia combativităţii. Şi asta, pe faţă or în ascuns. Pe faţă, în trecut. Acum, în perioada postbelică, mai mult sau mai puţin deghizat şi clandestin. Societăţi de gimnastică, de tir, „Turn-Vereine", atâtea instituţii de educaţie fizică speciale, atâtea şcoli de introducere a tinerimii în organizaţia vieţii ostăşeşti, având înainte idealul acelei neimitabile alcătuiri ale unei armate, ce făcea mândria şi faţa naţiunii germane, şi stârnea şi uimirea admirativă şi groaza în celelalte popoare. Intre şcoală şi educaţie, de o parte, şi cazarmă şi viează militară războinică, de alta, era—şi este—o corelaţie armonică de simpatie organică, răspunzând, cu o claritate clasică necesităţii de luptă. Pentru apărare? Pretext. In fond pentru atac.

In Anglia? Nimic din toate acestea, fireşte. Cu totul altă privelişte. Anglia nu e ţară de cazărmi, de părăzi militare, cu aspectul combativ fioros. Spectacolul unor armate sgomotoase, demonstrativ impresionante, nu se vede acolo.

Şi totuşi! Pregătirea pentru luptă nu lipseşte. Dar ce discret şi ce elegant se îndeplineşte!

Jocuri, sporturi, liberă desvoltare a puterilor trupului, pentru întărirea fizică, pentru sănătate, pentru agerimea mişcărilor, dând corpului o formă, un echilibru, o euritmie de frumoasă şi graţioasă energie. Ca la Grecii clasicităţii antice.

Ce folos a tras şi trage apărarea naţională din acest sistem de educaţie?

S'a văzut în războiul mondial. Când s'a auzit că Anglia va intra în luptă, Caizerul Wilhelm II a râs.

— Când o trece armata engleză canalul Mânecei, trimit garda mea imperială s'o aresteze!

Şi deodată, din agerul popor de „sportmeni" englezi s'a înjghebat, după puţine exerciţii speciale milităreşti, şi s'a ridicat o armată, care creştea formidabil.

Şi s'a constatat că şi jocurile şi sporturile dezvoltă energiile fizice; şi ele au, în regulele lor constitutive, elementele unei discipline şi unui spirit de ordine, necesare unităţilor mari militare; şi că, deosebit de disciplina din afară, a fricei, dominantă în educaţia şi în armata germană, mai este o disciplină care vine din năuntru, din spiritul liber al solidarităţii naţionale, al voinţelor legate prin sentimentul demnităţii comune.

*

Şi dacă, dela condiţiile generale de existenţă, trecem la cele dictate fie de felul mai special de viaţă, fie de caracterul particular al poporului, sau de anumite împrejurări ale fazei lui istorice, aceeaşi armonie vitală o constatăm între educaţie şi tendinţele sociale.

Paralelismul „societate-şcoală", evidenţiat prin studii monografice special documentate, în preajma războiului, pentru unele popoare şi state, ca Anglia, Prusia, Rusia ţaristă [1]), s'ar putea întinde la toate ţările moderne, şi s'ar învedera că, odată cu schimbările politice sociale, aduse de zguduirile războiului, s'au produs schimbări evidente în organizarea şi principiile conducătoare ale educaţiei.

Nu mai încape nici o îndoială că, dacă s'ar căuta şi în Rusia actuală, în Republica sovietică, raportul dintre noua organizaţie social-politică şi felul de alcătuire şi de funcţionare al şcolii, acordul s'ar găsi perfect. Dezastrul formelor de viaţă morală, religioasă, datorite evoluţiei istorice a omenirii, s'ar găsi confirmat şi consacrat în instituţiile de educaţie, menite a forma oameni pentru tragica aberaţie a unei societăţi fără familie, fără credinţă, fără umanitate şi fără dreptate.

După cum nu se ridică un popor care nu-şi îndrumează sistematic creşterea tinerelor generaţii spre întărirea puterilor de viaţă cerute de împrejurările momentului sau de condiţiile dominante mai permanente, tot aşa, un popor, ameţit de o conducere rătăcită, nu cade desăvârşit în prăpastie, până nu i se otrăvesc izvoarele de viaţă morală ale educaţiei naţionale.

*
* *

1) *Descamps, La formation sociale de l'Anglais moderne* şi *La Formation sociale du Prussien moderne.*
Asemenea studiul lui *Wilbois, Essais sur les répercussions sociales de la révolution russe en 1905,* precum şi scrierea, *Les nouvelles méthodes d'éducation,* datorită tot autorului operei citate mai sus, d. *J. Wilbois.*

IDEALUL NOSTRU NAȚIONAL DE AZI

Consolidarea unității sufletești.

Crearea unei culturi naționale.

Consolidarea Unirii sufletești.

După aceste constatări prealabile, să ne îndreptăm minea la problemele vieții noastre naționale de azi.

Ce directive ideale ne impune clipa istorică a neamului nostru azi?

Orcum s'ar formula, ele trebue să se găsească în acel *minimum de condiții* cerut de J. St. Mill pentru stabilirea orcărei societăți.

Ce conține acest minimum de condiții?

1. Să existe un sistem de educație și de disciplină coercitivă care să se opună tendințelor naturale ale omului către anarhie.

2. Să existe un sentiment de devotament îndreptat fie către Dumnezeu, ca unitate divină, fie către o pluralitate de divinități ce ar fi comune societății, fie către o persoană ce reprezintă societatea, statul, sau către unele legi, instituții, libertăți, obiceiuri, etc. Cu alte cuvinte să eziste în acea societate *ceva sfânt* pentru popor.

3. A treia condiție de stabilitate a societății este existența unui principiu viu și activ de cohesiune între cetățeni, care să-i facă în adevăr să se simtă că fac parte dintr'un singur popor.

O condiție negativă deci: oprirea tendințelor naturale către anarhie.

Și o condiția pozitivă: un priucipiu de cohezinne între cetățeni, „ceva sfânt" pentru popor.

Și condiția constructivă se adresează, evident, ca și cea instructivă, unei porniri naturale, anume, în cazul ei, acelei porniri, de simpatie și solidaritate înnăscută dintre semeni, care leagă în special pe oamenii ieșiți din aceiași obârșie etnică.

E vorba numai ca, în mod intenționat și metodic, aceste porniri naturale înăscute să fie stăpânite și conduse: cele antisociale, inhibite; cele sociale-evolutive, dezvoltate.

Și asta este opera educației.

Traducându-le in expresiile curente, aplicate la starea noastră social-națională de după războiu, aceste condiții de stabilitate și organizare socială, puse de filosoful eglez, se reduc la una:

Consolidarea unirii prin întărirea unității sufletești a neamului.

Privită sub aspectul biologiei etnice, formula aceasta—dictată de un instinct ce a repetat-o așa de insistent că, pentru spiritele superficiale, a devenit banală, — capătă o adâncime de o gravitate vitală impresionantă.

•

Consolidarea Unirii!

De „*Unire*" trebue să se vorbească *mult* și încă *multă vreme* generațiilor românești.

Lipsa „Unirii" a fost marea meteahnă care a hotărât soarta tristă de veacuri a neamului nostru românesc. Lipsa „Unirii" naționale românești a sărăcit omenirea de rodul cultural al unor însușiri alese de rasă, cu cari neamul nostru era așa de admirabil înzestrat prin o ereditate din cele mai fericite.

Când a început să se închege în forme de organism politic, în trecutul depărtat, neamul românesc nu s'a cristalizat tot, într'un singur stat național unitar. Acest rezultat politic *abia azi* s'a putut realiza, după aproape două mii de ani dela nașterea poporului român, ca entitate deosebită între celelalte popoare ale omenirii europene.

Inceputurile constituirii lui politice s'au realizat sub formă de mici stătulețe, despărțite între ele, fără acea legătură organică pe care ar fi cerut-o identitatea de origine sau de natură a elementului component românesc.

Mici ducate, domniate, voevodate, cârmuite separat de căpetenii deosebite, uneori în rivalitate, ba chiar și în lupte unele cu altele.

Cele mai cuprinse dintre aceste unități politice ale poporului român au fost cele două *principate*, Moldova și Muntenia (Valahia), cari, constituite de prin secolul al 13-14-lea, și-au

păstrat fiinţa în vârtejul luptelor cu celelalte state şi neamuri cotropitoare, uneori unindu-se între ele în alianţe trecătoare, dictate de primejdii comune, alte ori încrucişându-şi spadele, şi luptându-se chiar între ele

Unirea lor într'un singur stat politic, la 1859, sub Cuza-Vodă, a fost un mare eveniment de organizare vitală a vieţii naţionale: primul pas mare al procesului biologic-etnic de unificare politică, deşi realizarea lui se făcea numai cu o parte din vechea Moldovă, care, mutilată şi jefuită, îşi privia Bucovina în lanţurile Austriei şi Basarabia sub jugul Rusiei.

Al doilea pas, pasul cel mare şi definitiv, din 1918-1919, a fost rodul războiului mondial, care, pentru noi a fost războiul întregirii politice a neamului, războiul pentru Unirea cea Mare a României de azi.

Nu sunt nici zece ani de când o avem această Românie Mare. Incă ne uităm la ea ca la o minune, ca la un vis care s'a isvodit deodată, mai mult şi mai bine decât ne aşteptam. Ne uităm la ea cu drag—şi cu teamă. Să fie o realitate? Să nu fie tot vis?

O străbatem în lung şi în lat, fără graniţe între fraţi de aceeaşi limbă şi acelaş sânge. O pipăim cu tot felul de cercetări şi de investigaţii. E reală. E a noastră. O strângem, în tot felul de legături şi organizări, prin măsuri administrative şi prin o constituţie de stat unitar naţional.

Realitatea ei convigătoare o dovedesc atâtea probleme speciale noui. O dovedesc durerile neaşteptate, uneori profunde, căşunate de spinii elementelor străine ce s'au prins de fiinţa neamului românesc în decursul veacurilor de restrişte, şi cari îşi înfig în peptul nostru cu atât mai adânc vârfurile înveninate, cu atât voim să ne strângem mai călduros în braţe fraţii regăsiţi după secole de despărţire şi de jale.

Condițiunile și elementele constitutive ale unității sufletești.

Unirea națională politică totală e realizată.

Și totuși, se pune timpului nostru problema grea, și nu de o clipă, *a consolidării acestei „Uniri" prin intensificarea unității sufletești a neamului.*

E o datorie a prezentului care își trage puterea obligației din impulsiile depărtate ale trecutului și din cerințele imperioase ale viitorului.

Se vorbește uneori, în loc de „unitatea sufletească", de „unitate culturală".

Acestea merg împreună, se presupun și se condiționează una pe alta, stau în raport de cauzalitate reciprocă.

O cultură unitară dă naștere unei unități de suflet și o intensă unitate sufletească e condiția esențială a creării unei culturi caracteristice.

Unitate sufletească! Se poate suflet fără unitate?

Un suflet, fie el de om singur sau de națiune, e un tot unitar, de viață care se afirmă în lume, se adaptează ei, se luptă, sufere, se bucură, triumfă.

E o unitate, e ființă indivizibilă, o entitate.

Și totuși, chiar în cazurile normale, câte șovăieli, nehotărâri, abateri dela linia axei centrale! Câte contraziceri, conflicte, lupte interne cari legitimează plângerea celebră a lui Faust:

„Vai, două suflete se sbat în mine"!

E o infinitate de grade de unitate, dela unitatea perfect armonică a sufletului până la desbinarea internă care se atinge de hotarul fatal al anarhiei psihice, de unde începe întunecosul domeniu, așa de variat, al nebuniei.

Intre aceste extreme, ai genialitatea gânditorului consecvent în ideile sale, genialitatea „caracterului" consecvent în faptele sale, la un pol, și, la celalt pol, fără a trece chiar în domeniul hotărât al alienației, ai confuzia de gânduri a omului mediocru, care, de bună credință, involuntar, afirmă în capul său păreri desperechiate, fără legătură între ele, ba și fără unitate logică.

Unul, care susținea teoria umanitaristă absolută *„om și om"*, întrebat:

— Va să zică ți-e indiferentă soarta neamului d-tale?

Iți răspunde:

— O, nu!

Ai confuzia de fapte contradictorii a omului fără busolă morală, care azi te proslăvește, ca să te defaime mâine.

Mentalități infantile, care se joacă cu problmele grave ale vieții și ale lumii, cum se joacă un copil cu construcțiile făcute din cuburi de carton.

*
* *

Asemănarea între *sufletul unui individ și sufletul unei națiuni* nu merge în perfect paralelism, până la sfârșit, în unele privințe.

Un om poate să fie desechilibrat, fără șir logic în faptele lui și poate nici în gândurile lui, și totuși să dăinuiască fizicește destul de mult, să trăiască destul de sănătos și destul de voinic în aparență.

Armonia logică a ideilor nu este o condiție necesară de existență fizică.

O națiune, e supusă la altă lege biologică a raportului dintre viața sufletească și existența ei totală.

O națiune există, ca unitate colectivă de ființe omenești, pe baza coheziunei sufletești a unor date de conștiință comune, cari leagă acele elemente individuale într'un tot, alcătuind o ființă unitară, cu o viață unitară.

Când unitatea coheziunei sufletești se slăbește, vitalitatea nației scade; când unitatea sufletească se rupe, viața se desface, elementele componente se desagregează, disoluția urmează în mod fatal. Nația, ca atare, piere.

Intre unitatea sufletească și unitatea vitală a nației e o legătură cauzală. Intre gradul de intensitate a unității sufletești și gradul de vitalitate a națiunii e un paralelism perfect

A vorbi de unitatea sufletească a unei națiuni, e a vorbi de condiția ei de viață.

A întări unitatea ei sufletească, e a desvolta viața însăși a neamului. Aci stă marea misiune socială a educației.

*

Minimum de legături ale unității sufletești la o națiune,—limba, datinele, obiceiurile, credințele, amintirile vieții comune, solidaritatea cu trecutul, tradițiile,—alcătuesc *elementul static*, materialul primar constitutiv, care, dacă se alterează or dispare, unitatea conștiinței naționale încetează și națiunea, ca atare, piere.

Peste el, trebue să vină elementul sufletesc *dinamic* :—*ideile, sentimentele, tendințele* — cari trezesc energiile vitale în fața realităților vieții și le îndreptează către scopuri conștiente, dictate de necesitatea afirmării și desvoltării istorice.

Elementele dinamice alcătuesc viața vie a unei nații. Celelalte, substratul organic al ei.

Intre elementele *dinamice* cele mai permanente sunt, firește, *sentimentele și tendințele.*

Ideile constituesc factorul mobil și relativ variabil, oglindesc împrejurările schimbătoare. sunt răspunsul intelectului la problemele momentului nou al vieții.

IDEILE COMUNE ALE UNITĂȚII SUFLETULUI ROMÂNESC

Statul național unitar.—Suveranitatea politică indivizibilă.—Monarhia ereditară.—Religia strămoșească

Ideile comune.

Oricât de mobile şi de schimbătoare ar fi ideile, între ele se găsesc totdeauna câteva care strălucesc cu putere şi rămân ca stele călăuzitoare pe firmamentul frământărilor caleidoscopice ale unui timp.

Ele sunt afirmate cu credinţă ca adevăruri ce formează criteriul de orientare al vieţii colective, ele alcătuesc programul politic, formulează directivele şi idealurile epocelor istorice.

Altul a fost programul politic istoric al epocii lui Tudor Vladimirescu, când se striga „Grecii în Grecia! România a Românilor"! Altul al epocei dela 1848; altul al celei dela 1859. Altul al celei dela 1866, dela 1889.

Şi am trăit, dela 1916 înainte, epoca gigantică a programului realizat la *1918-1919:* Unirea tuturor Românilor într'un singur stat naţional unitar.

Cari sunt ideile ce se impun acum timpului nostru cu autoritatea *unor condiţii de vieaţă naţională,* formând elementul de unificare a conştiinţelor despre partea cugetării?

Patru idei călăuzitoare comune domină azi conştiinţa naţională:

1. Ideia statutului naţional românesc unitar.
2. Suveranitatea politică indivizibilă.
3. Forma de guvernământ monarhic, cu dinastie ereditară.
4. Credinţa religioasă străbună.

* * *

1.

După unirea politică a neamului românesc într'un singur Stat național liber, principiul ce s'a pus la temelia acestei alcătuiri integrale și s'a formulat chiar în Constituția scrisă cea nouă, este:

România e un stat național unitar.

Or-ce afirmație, implică o negație.

A zice că România este un stat național unitar, e a zice implicit că nu e un stat polietnic, ca răposata Austro-Ungaria sau ca Elveția, fie sub formă dualistă, sau altfel, fie sub formă de confederație.

Acest principiu merită o atenție și o lămurire deosebită.

Marele Rege Ferdinand a accentuat ideia într'o cuvântare ținută cu prilejul deschiderii cursurilor Universității populare dela Vălenii de Munte, în Iulie 1924.

„*Ideia națională și morală, ideia statului nostru unitar,* a zis Suveranul, *trebuie să predomine în toate mișcările, în toată gândirea noastră*",

Dece nevoia de a accentua această idee? S'ar putea să fie altfel?

Cine ar avea curajul să susțină principiul contrar?

Să nu ne grăbim a răspunde: *Nimeni!*

E destul să schimbăm puțin termenii întrebării: Cine ar avea *interesul* să susțină contrarul? și am începe a băga de seamă, că dacă pentru susținerea pe față a unor pretenții poate lipsi curajul, interesul nu numai că le inspiră și le sugerează, dar poate, la un moment dat, să provoace o manifestare a lor. Ba încă iluzia succesului poate naște chiar îndrăzneala, care merge mai departe de simpla afirmare teoretică.

Natural, astfel de manifestări atingătoare de organizarea politică a unei națiuni, nu trebuesc căutate în afară de granițele țării. Chiar dacă ar isvorâ, vreodată, cândva, deacolo, ele nu au nici-o importanță și nici-un efect, până nu prind ecou și putere de acțiune în năuntrul hotarelor.

Cine, în năuntrul hotarelor, ar avea interesul, dacă nu totdeauna curajul, să se lanseze ideia unei Românii-Mari ca stat poli-etnic, nu ca stat național unitar? Și să dorească a câștiga o atenție simpatică, chiar dacă n'ar avea sorți de isbândă, fie și numai în domeniul teoriei. Cine? Nu Românii desigur,

ci celelalte elemente etnice conlocuitoare în teritoriul României. „Minorităţile".

Este aceasta oare o hipoteză cu totul fantastică? Recunosc că intrăm în domeniul fantasticului. Dar nu e de vină hipoteza, care ţine seamă de existenţa unor fenomene bizare, deşi reale.

O situaţie istorică absurdă, dar fatală, poate da naştere multor fenomene social-politice ciudate, inadmisibile, dar tot aşa de inevitabile pe cât de absurde, şi ele, ca şi izvorul situaţiei generale din care decurg.

Când în hotarele unei ţări de curând organizate se găsesc, aduse de peripeţiile trecutului şi înfipte cu rădăcini temeinice, elemente etnice de altă origine, de altă limbă, de altă cultură, decât acelea ale poporului majoritar de baştină, şi cari afirmă hotărât, că vor să-şi păstreze firea şi fiinţa naţională întreagă, nealterate, primind pentru aceasta garanţii din afară prin tratate, şi asigurări din năuntru prin legi şi dispoziţiuni publice, şi când aceste unităţi etnice deosebite, aceste Minorităţi, gravitează cu tot sufletul lor către centre de vieaţă naţională şi culturală în afară de graniţele statului în care le-a închis fatalitatea istorică,—o situaţie nenorocită, de un dramatism mai mult decât insuportabil —cum vreţi să nu se nască idei, sentimente, tendinţe incopatibile cu ideia statului naţional unitar?

Deplina conservare şi desvoltare a unei fiinţe etnice nu se poate realiza decât în forma unei organizări de stat propriu. De aci toată lupta unităţilor etnice mai compacte, or-unde ar fi ele, de a se constitui în alcătuire politică proprie. Dacă aceste manifestaţii au uneori, cu voia or fără voia lor, aspectul unor tendinţe iredendiste, nu e vina lor. E urmarea logică, fatal-logică, aş putea zice biologică, a unei legi de conservare etnică.

Singurul lucru ce ne-ar surprinde şi ne-ar putea face să ne mirăm, e naivitatea acelor spirite de bună credinţă cari, după-ce au dat minorităţilor, pe toate căile şi în tot felul, asigurări şi încurajări pentru păstrarea şi desvoltarea culturei lor naţionale, se supără şi le mustră când le văd svârcolindu-se să realizeze idealul şi condiţia vieţii orcărui neam: auto-cârmuire, în stat naţional propriu.

Sub ce formă s'ar putea realiza în România-Mare visul acesta organic al elementelor etnice minoritare?

Faptul că teritoriul României nu e locuit numai de români, ci şi de alte naţionalităţi, Unguri, Saşi, Evrei, Slavi, e firesc — şi fantaziile sunt fireşti—să facă să se nască în mintea unora din reprezentanţii intelectuali ai minorităţilor ideia unui stat poli-etnic.

Modele de astfel de organizări politice nu lipsesc, se pare. S'a auzit vorbindu-se de Elveţia, între altele.

Ce dreptate au Francezii în zicătoare lor: *comparaison n'est par raison.* Amintesc „argumentul", fără să-l discut. Nici n'ai ce discuta. Nu se văd nici termenii de comparaţie, în concretul lor. Se potriveşte proporţia elementelor etnice componente ale statului elveţian şi ale statului român? Şi vechimea lor relativă? Şi raporturile lor atât interne reciproce, cât şi faţă de lumea popoarelor din afară? Şi... câte, altele?

La noi?

Nici una din minorităţi nu are, în parte, atâta importanţă numerică, în cât să se poată gândi în mod firesc, faţă de cele 12 milioane de Români, la dreptul de a participa alături de noi la titulatura şi conducerea statului.

Nici măcar Evrei, cei mai numeroşi dintre toate populaţiile străine — 2 milioane,—nici toate minorităţile la un loc, cari se urcă la un total aproximativ de 5 milioane, n'ar îndreptăţi conceperea unui stat poli-etnic în România, care ar căpăta o denumire tot atât de bizară ca şi ideia. *Stat româno-maghiaro-germano-slavo-ebraic.*

Proporţia de 28 % străini faţă de 72 % Români autohtoni face să se spulbere astfel de fantazii ridicole. Iar proporţia devine şi mai covârşitoare, dacă privim masa compactă ţărănească dela sate, în totalitatea ţării: *80 % Români*, față de 20 % străini

Dacă proporţia impune ideia naturală a unui stat naţional unitar, s'ar putea oare sprijini cealaltă concepţie măcar pe *drepturi istorice* mai vechi asupra ţării româneşti?

Noi ne ştim aici în casa noastră strămoşească, dela descălicătoarea lui Traian în Dacia, sunt aproape două mii de ani de atunci.

Iar cei mai vechi dintre cotropitorii veniţi în urmă în ţinuturile româneşti, Ungurii, au sărbătorit abia acum câţi-va ani numai *mileniul* dela aşezarea lor în Europa. Incercările lor teoretice de a dovedi că au venit înaintea noastră în Dacia au

rămas simple glume amuzante. Ridicolul lor nu e întrecut de cât de încercările recente ale unor învăţaţi din neamul lui Israel, cari nu se sfiesc a hazarda afirmaţia hazlie că Evreii sunt cel puţin tot aşa de autohtoni, dacă nu mai mult decât Românii!

Ce ar explica totuşi—dacă n'ar justifica—*iluzia* eventuală a minorităţilor?

O realitate tristă. Elementele etnice străine nu trăesc împrăştiate în masa poporului de baştină. Imprăştierea nu le-ar face să se simtă aşa de tare ca unitate naţională şi poate ar face posibilă cu încetul şi pierderea lor în masa dominantă. Ci trăesc în unităţi compacte, şi aşa de aglomerate la un loc, că alcătuesc une-ori majoritatea covârşitoare a populaţiei, pe când elementul de baştină se prezintă acolo ca o minoritate. Iluzia e firească: se simt la ei acasă, fac ţară în ţară.

Aceasta e situaţia la oraşe.

Care este situaţia numerică a populaţiei *dela oraşe*, după naţionalităţi?

Privind totalitatea ţării, avem proporţia mijlocie de *65 %* *străini* şi *35 % Români.*

Majoritatea n'o au Românii.

Oraşele sunt ale străinilor!

Iar dacă privim situaţia după provincii găsim bunăoară că în *Transilvania* şi în *Basarabia* elementul românesc la oraşe se reduce la *21* %; restul de *79* % e străin; şi anume în Transilvania majoritatea o au Ungurii (40 %), iar în Basarabia majoritatea o au Evreii (50 %.)

In *Bucovina,* raportul este, mai sdrobitor: numai 10 % Români faţă de 90 % străini, din cari majoritatea Evrei (45 %).

In *Vechiul Regat,* doar, raportul se cumpăneşte: 50 % Români, 50 % străini, din cari 46 % evrei.

Iluzia ce li-o dă minoritarilor majoritatea lor nefirească dela oraşe, îi duce pe deoparte la *manifestaţii* şi atitudini *iredentiste,* explicabile, cum am spus, pentru orice popor care voeşte să-şi clădească *stat* propriu.

Iar pe de altă parte, aceeaşi iluzie îi duce la repetatele *plângeri* de nemulţumire adresate *Ligei naţiunilor.* Era natural ca, în sfârşit, *Liga naţiunilor,* să le răspundă amintind minori-

tăților petiționare că chestia plângerilor lor e de resortul suveranităței naționale a statului românesc.

Recunoaşterea adevărului este calea care duce la înțelepciune.

Ar fi cuminte din partea minorităților să se pătrundă de adevărul că România este țară românească şi că ele trăesc în în casa poporului român.

Şi ar trebui să înceteze a-şi *asemăna situația lor în statul român cu acea pe care Românii o aveau* înainte, *în Transilvania,* bunioară, sub Unguri.

Transilvania nu era o țară ungurească, în care Românii să constitue o minoritate etnică, Ardealul era *țară românească,* parte din marea țară a Românilor din Dacia, şi minoritatea în Transilvania o formau Ungurii, nu Românii.

Tendințele şi mişcările iridente ale Românilor erau deci naturale şi legitime. Poporul de baştină, stăpân de veacuri în țara lui strămoşească, voia să scuture jugul asupritorilor, să alunge pe Unguri în țara lor, iar ei să-şi facă stat propriu românesc în țara lui românească.

Silințele Ungurilor de a desnaționaliza pe Români, nu aveau la bază dorința de a înlătura din drumul vieței naționale a majorității maghiare obstacolele venite din rezistența fără rost a unor mici fragmente etnice străine, răspândite sporadic în masa națională compactă maghiară, ci, din contra, însemnau hotărârea unei minorități abuzive de a extermina masa națională compactă a poporului românesc de baştină.

Ideia statului național unitar românesc rămâne deci *prima ideie* de bază a unității sufleteşti, mai întâi de toate pentru Români. Dar o credem necesară şi pentru ceilalți, pentru toți conlocuitorii țării, cari doresc o convietuire paşnică în România Mare.

* * *

2.

A doua ideie, ca un corolar necesar al celei dintâi, este:

Unitatea indivizibilă a suveranității statului român, corespunzând unității perfecte de natură şi de aspirații a neamului românesc ce l'a creat.

Şi aici afirmația cuprinde implicit o negație.

Se neagă şi se respinge ideia coprinsă implicit sau explicit în concepţia separatistă, a *unei suveranităţi colective*, compusă din suveranităţile parţiale ale diferitelor provincii despărţite şi oare-cum autonome.

Nici stat polietnic, cu o denumire bizară, mai bizară decât Austro-Ungaria, care era numai dua istă.

Nici Statele-Unite ale României, imitaţie nenaturală a Statelor-Unite americane.

* * *

3.

A treia ideie de bază a conştiinţei politice româneşti, este că acest stat românesc unitar, cu suveranitate integrală, nedivizibilă, îl concepem sub forma de *monarhie constituţională cu o dinastie ereditară,*—anume dinastia căreia i s'a pus la Alba Iulia pe cap coroana Idealului naţional al Unirii întregului neam românesc într'un singur stat.

In afirmarea ei, ideia monarhiei constituţionale ereditare stă ca zid de apărare în contra valurilor anarhice dela Răsărit ce bat cu furie hotarele ţării noastre, aruncate de haosul bolşevismului, care se ridică ameninţător din aberaţia politică monstruoasă a aşa zisei Republici sovietice.

* * *

4.

Dacă la aceste trei idei fundamentale, adăugăm *credinţa* noastră străbună în Dumnezeul dreptăţii şi al iubirii, relevat lumii de lumina *Religiei creştine,* şi care ne adună sufletele, cu evlavie înălţătoare, în jurul altarului Bisericei lui Christos, complectăm cele patru coloane ideale pe cari se reazemă crezul unitar al sufletului românesc.

Biserica naţională este din nou chemată de împrejurările grele ale momentului istoric, să-şi îndeplinească menirea de apărătoarea a neamului românesc. Reprezentând în lume ideia divină a dreptăţii universale, care asigură omenirii o evoluţie armonică, misiunea ei ideală impune să caute a ocroti energiile etnice de valoare ale unui neam cu însuşiri alese, înlesnind desvoltarea lor firească.

In situaţia legală de azi, a României ce dă drepturi egale prin Constituţie tuturor cetăţenilor, fără deosebire de origine

etnică şi de credinţă religioasă, în situaţia critică ce aduce cu sine lupta pentru conducerea statului a elementelor etnice străine, ne-asimilate simţirii şi aspiraţiilor româneşti, unde e puterea mântuitoare, care, în numele unui principiu universal admis de conştiinţa modernă, să întinză o mână de sprijin elementului românesc, şi *numai* elementului românesc? Aşa cum, prin o solidaritate naţională bine organizată în vederea luptei, procedează străinii minoritari, prin societăţi culturale, confesionale, economice, menite a ajuta pe *ai lor* şi *numai* pe ai lor, în aşa zisa „libera concurenţă" pe toate terenurile.

Numai Biserica naţională creştină poate să facă aceasta. Numai ea, fără să dea seama nimănui, poate, beneficiind de aceleaşi drepturi şi libertăţi constituţionale, cari acoperă acţiunea politică a duşmanilor sub mantia legalităţii, să dea curaj, să dea vigoare fiilor neamului românesc creştin, în lupta lor de întrecere pentru dominaţie cu străinii, luptă uneori aşa de grea şi adesea inegală, cum se prezintă ea mai ales în oraşele înstrăinate ale României Mari.

Cine ar îndrăzni să cheme la răspundere Biserica românească creştină că ajută şi crează şcoli, instituţii culturale, numai pentru Românii creştini?

Puterea efectivă a Bisericei naţionale se întemeiază pe temelia devotamentului credincioşilor. Ca ea să-şi poată isvodi misiunea istorică, toate sufletele româneşti să se adune împrejurul ei, înălţându-şi cugetele la ursita neamului, care stă în taina şi voinţa Provedinţei.

O, dacă Românii clipei hotărâtoare de azi s'ar pătrunde de adevărul profund, abia şoptit în această chemare! Şi mai ales, dacă oamenii noştri politici şi căpeteniile religioase, unindu-şi energiile lor, luminate de aceleş gând naţional, l'ar face să treacă din lumea ideilor în lumea realităţilor!

SENTIMENTELE COMUNE ALE UNIFICARII SUFLETULUI ROMÂNESC

Sentimentele comune.

Mai mult decât ideile comune leagă sufletele, în o unitate vie, comunitatea sentimentelor.

Acel puternic îndemn al poetului:

...uniţi-vă în cuget, uniţi-vă 'n simţiri.

Se adresează parcă aproape exclusiv factorului emoţional din natura omenească. Chiar „cugetul", deşi îşi porneşte obârşia etimologică din *cogito*, cuprinde mai mult decât elemente de „cugetare" propriu zisă, atinge sfera unde se închegă personalitatea morală în trăsături afective, uneori chiar cu zbucium sufletesc, ca în cazurile „mustrărilor de cuget".

Sentimentul are în mecanismul vieţii sufleteşti individuale putere constitutivă şi constructivă. El adună elementele de conştiinţă, chemându-le adesea chiar din adâncimile depărtate, nepătrunse, întunecoase ale inconştientului, şi le uneşte într'un tot solidar şi viu, care apare uneori ca o creaţie spontană, inspirată, a fanteziei, alteori ca un produs raţional al unei îndelungate meditaţiuni răbdătoare.

Sentimentul susţine munca metodică a inteligenţei în căutarea adevărului; sentimentul dă material hrănitor şi zbor imaginaţiei creatoare; şi tot el, lucrând în timpul somnului, liber şi fără control, dar după legile firii lui selective şi sintetice, e zămislitorul care făureşte visele dela cele mai legate prin firile unui rost logic, pânăla cele mai absurde, mai bizare şi mai fantastice.

Sentimentul leagă elementele de conştiinţă în unităţi mari şi permanente, ca şi în unităţi mici şi trecătoare.

De tăria şi durata sentimentului atârnă trăinicia solidarităţii psihice a alementelor de conştiinţă care alcătuesc personalitatea umană normală.

Şi tot acest efect constructiv biologic îl are sentimentul

în organizarea vieții naționale, în consolidarea unității psihice a popoarelor.

El unește și leagă sufletele împrăștiate în spațiu ale unui popor, cu forțe de atracție și de coheziune, asemenea atracției universale dintre corpurile cerești, împrăștiate în infinitul cosmic, și asemenea coheziunii ce strânge moleculele diamantului în o unitate nebiruită.

Sentimentul covârșitor al personalității etnice se concentrează în *sentimentul demnității și mândriei naționale.*

Fiecare popor găsește motive, mai mult sau mai puțin justificabile, să fie mândru de el însuși. In lipsă de alte considerații, cel mai de jos e mândru de el, pentru că este ceeace este, așa cum este, fie el cum o fi.

Barbarul e mândru că-i barbar; prădalnicul, că-i prădalnic; mincinosul, că înșeală. Dacă înșeală, e pentru el o dovadă că-i deștept; dacă pradă, că-i puternic. Criteriul valorilor se mută pentru fiecare ființă în direcția apucăturilor, a însușirilor și a mijloacelor lui de conservare. Fiecare simte nevoia de a-și afirma valoarea, macar pentru sine însuși, ca o rațiune de a fi, ca o încordare de existență. Increderea în sine, fie și întemeiată pe o iluzie, e condiție de viață.

Disprețul de sine e primul pas către lepădarea de sine; și lepădarea de sine, mai tristă decât lepădarea lui Petru de Christos în lanțuri, și mai tragică decât alienația desăvârșită, este pentru un popor agonia unei sinucideri rușinoase.

Argumentația unui reprezentant al poporului lui Israel e ultima punte de scăpare, *in extremis*:

— Sunt mândru că sunt ovreiu, fiindcă, și dacă aș fi și dacă n'aș fi mândru, eu tot Ovreiu rămân. Așa, mai bine să fiu mândru.

Dacă sentimentul demnității și al mândriei naționale este o putere vitală, considerabilă, chiar atunci când însemnează pur și simplu numai afirmarea categorică a existenței, ca atare, ce tărie indestructibilă capătă și ce forță inițiatoare de avânt înălțător devine, când exprimă conștiința unei valori morale, confirmată de raporturile realității obiective.

Deosebit de considerația psihologică a acestui adevăr, ceeace ne interesează și mai mult, este folosința practică a lui în stabilirea directivelor vieții etnice și ale educației naționale

Neamul românesc nu are nevoe de uşoara vanitate a unei fudulii gălăgioase, oricâtă vlagă biologică ar pricinui omului închipuita slăvire de sine însuşi.

Ceeace pentru alţii poate fi foarte mult, pentru noi nu e destul, e prea puţin.

Ne simţim îndreptăţiţi a nu ne micşora, lăudându-ne copilăreşte, numai ca să ne facem curaj, în fraze cu atât mai zgomotoase cu cât sunt mai goale.

Ne sprijinim pe realităţi şi adevăruri.

1.

Mai întâiu, notăm prima condiţie elementară şi comună oricărui popor: conştiinţa unităţii *eului* etnic, sentimentul existenţei fiinţei etnice, ca unitate colectivă.

Până unde se întinde comunitatea limbei, a datinelor, a tradiţiei, a credinţelor şi a legii, se întinde sfera de existenţă a fiinţei etnice şi cercul de conştiinţă al unităţii naţionale.

Accentuarea acestor elemente de construcţie psihică naţională, aducându-le şi ţinându-le lămurit în lumina mai vie a conştiinţei, însemnează dezvoltarea sentimentului de solidaritate etnică.

Sunt elementele sufleteşti ce stau la baza substratului primordial al unităţii etnice şi se traduc în ehou afectiv al acelei stări vitale pe care am putea-o numi cenestezia etnică, asemănătoare cu cenestezia condiţiilor vieţii vegetative individuale.

2.

Trecem peste acest stadiu, mai sus, în sfera condiţiilor morale superioare ale sentimentului naţional.

Ne ridicăm dela sentimentul unităţii etnice, la ideia unităţii de origine. Şi deodată ideia originii deschide înaintea sufletului orizonturile largi, cari domină realitatea situaţiei istorice a raporturilor dintre popoare.

Simţim *mândria originii noastre.* Ne ştim coborâtori din poporul-rege, stăpânitorul şi cârmuitorul popoarelor pe care le-a supus şi le-a civilizat.

Negreşit, poţi fi mândru de originea ta şi dacă te cobori din Goţii lui Atanaric, or din Hunii lui Atila, sau din neamul lui Asparuch, or al lui Arpad, sauichiar din hoardele lui Tamerlan. Nu e frumos, să-ţi renegi obârşia. Şi nici nu foloseşte la nimic. Tot fiul părinţilor tăi rămâi, in definitiv. Şi vorba Evreului practic:

şi dacă ai fi mândru de strămoşi şi dacă n'ai fi mândru de ei, tot descendent al lor eşti; mai bine, deci, să fii mândru. E mândria la ananghie, pe care o înţelegem. Aproape o preţuim.

Nu ne ascundem însă, că ne şi amuzează puţim. De ce n'am spune-o?

Noi parcă ne-am cam jena să declamăm cu mândrie, ridicând capul sus, scoţând pieptul înainte: — Suntem descendenţii Hunilor! Cu toate acestea Kaizerul Wilhelm II a spus-o supuşilor săi dela înălţimea tronului Germaniei:

— Să fiţi ca Hunii!

Nouă ne-ar fi ruşine s'o spunem. Dece? Poate tocmai din cauza realităţii istorice fatale sau fatalei descendenţe istorice reale. De fapt, ne coborâm din alt neam de oameni, din alt popor, care n'a avut nimic comun cu barbaria Hunilor. Coborâtorii Romanilor n'au ce admira în vieaţa barbarilor, şi n'au ce imita dela dânşii.

Admiri şi imitezi ce se aseamănă cu idealul firii şi apucăturilor tale. Pricepi din lume, ce se potriveşte cu alcătuirea şi mecanismul mentalităţii tale.

Cel care a strigat într'un moment teribil al avalanşei de distrugere, pornite de el şi pe care o voia mondială;

— Und jetzt rasch!

Poate găsi prototipul aspiraţiilor sale în căpetenia neoamenilor cari se lăudau că nu mai creşte iarba pe pământul pe unde a trecut copita cailor lor.

Ne place mai bine să ne ştim strănepoţii poporului, al cărui spirit a creat Dreptul în lume şi a dat omenirii principiile ordinei şi ale legalităţii,

Nu-ţi poţi alege strămoşii; şi e cuminte şi pios, fireşte, să-i slăveşti, or-cari ar fi, la urma urmelor. Dar când norocul fatalităţii istorice îţi pune pe frunte semnul unei distincţii naturale, strălucirea unei aureole moştenite; când îţi găseşti din leagăn darurile zodiilor puse la naşterea ta, în alcătuirea nervilor şi în structura sufletului, nu poţi să nu te ridici, să nu te mişti, să nu simţi, să nu cugeţi după îndemnul legilor firii tale, şi să nu găseşti în gloria străbunilor sugestia mândriei tale, şi a valorii tale reale.

Poporul român simte mândria legăturii de origină cu poporul a cărui limbă a moştenit-o şi al cărui nume îl păstrează

şi *îl poartă*, mai credincios şi mai făţiş decât toţi urmaşii Romanilor, decât toţi fraţii neo-latini, Francezi, Italieni, Spanioli, Portughezi.

3,

Titlul de nobleţă, dovedit în acte scrise şi pecetluite, în hrisoave, documente şi testamente, este un prilej natural de îndreptăţită mândrie.

Fiul de „domn", e tot fiu de *domn*, or-unde şi or-cum l-ar arunca valurile soartei în peripeţiile vieţii. Boerul e tot boer, chiar încins cu curmei de teiu, spune înţelepciunea populară.

Dar ce tristă mângâere, când tot motivul mândriei se reduce la trecutul splendid al vieţii străbunilor! Aerele de demnitate jignită ale decadenţei neputincioase sunt prilejuri de comparaţii sdrobitoare pentru ironia ne'ndurătoare. Parcă auzi morala usturătoare a fabulistului :

Slava strămoşească
Pe strămoşi cinsteşte...

L'Aiglon, în faţa portretului lui Napoleon!

Nu putem, e drept, să purtăm armura uriaşilor ziditori ai destinelor omenirii de azi. Dar nimeni dintre contiporani nu se poate măsura cu statura istorică a străbunilor noştri. Sunţem cu toţii mici, faţă de măreţia lor covârşitoare. Dar ce conţin popoarele moderne, în substanţa lor etnică, originară, ca dispoziţii, ca virtuţi sau virtualităţi caracteristice, în raport cu idealul suprem al umanităţii, iată ce ne este îngăduit să ne întrebăm.

Şi nu ne sfiim să ne înfăţişăm înaintea judecăţii morale, şi să formulăm răspunsuri hotărâte.

Poporul român, dupăce, abia apărut pe lume ca fiinţă etnică proprie. a putut să realizeze una din minunile istoriei universale—să-şi păstreze existenţa în mijlocul şi în toiul vijăliilor îngrozitoare ale năvălirii barbarilor, cari au bântuit Dacia timp de o mie de ani; şi după ce apoi, abia înfiripat în mici organizaţii de voivodate, a ştiut să se ridice, sub Mirçea şi Ştefan Cel Mare, ca apărător al Europei creştine în contra pu-

ierii cotropitoare a Turcilor; îl vedem luându-şi, în Europa orientală, rolul de păzitor al păcii şi ordinei între popoare, îl vedem, ca regat liber, trecând în 1913 Dunărea şi ajungând până la porţile Sofiei, ca să linişteascǎ pe Bulgari şi pe Sârbi, şi să-i facă să înceteze luptele, să depună armele şi să vină în capitala României ca să încheie pacea dela Bucureşti.

Iar când, în fine, după aproape doă mii de ani de sbucium sub greutatea a tot felul de restrişti, poporul român a isbutit să-şi constitue, unit, un singur stat naţional, îl vedem luându-şi misiunea de apărător al spiritului de legalitate şi drept, în organizarea statului modern, încontra anarhiei comunismului rusesc,—şi îl vedem intrând în Buda-Pesta să stingă focarul bolşevismului care ameninţa să contagieze tot centrul şi apusul Europei şi să prefacă în praf şi cenuşă întreaga civilizaţie europeană.

•

Simţim în adâncul firii noastre,—dar trebue adusă aceasta la conştiinţă limpede—simţim *superioritatea* unei *structuri sufleteşti*, care a moştenit, în instincte sigure, aceea-ce alte popoare abia au putut desluşi cu mintea în cercetări discursive şi analize savante. Inceputurile înţelepciunii altora, învăţate dela strămoşii noştri, nu au avut timp să se organizeze în sentimente sigure, necum să treacă în deprinderi, şi încă mai puţin nu au avut timp să se transmită urmaşilor ca experienţă ancestrală prefăcută în instinct.

Poporul român se strecoară în vălmaşagul furtunelor ce au trecut şi trec peste el şi se orientează spre limanul mântuirii, drept, prin un simţ în-născut al realităţii, cum îşi croeşte rândunica în văzduhul neţărmurit, peste mări şi ţări, calea către cuibul ascuns în depărtări invizibile, prin un simţ misterios al orientării în spaţiu.

Când au năvălit în Europa ca barbari, Germanii, Ungurii. Slavii, ştrămoşii noştri, dela cari am moştenit structura minţii şi cumpăna sentimentelor juste, creaseră principiile de drept, creaseră o civilizaţie a ordinei şi a legii. Hoardele cari s'au ciocnit de ea, au trebuit, cu timpul, să i se închine, şi să se prefacă macar că o înţeleg.

Noi o simţim în noi cu puterea de simţire congenitală a sufletului străbun care a creat o.

Şi nu ne sfiim a o spune că, or câtă ştiinţă de carte şi aparat de cultură exterioară ar face fala Germanilor, intraţi în sfera civilizaţiei greco-latine,—ca să nu mai vorbim de ceilalţi urmaşi ai năvălitorilor asiatici—simplul ţăran român poartă în creerul şi inima lui, din naştere, o lumină mai limpede şi o călăuză mai sigură despre bine şi drept, decât se găseşte în teoriile savante, adesea nebuloase, ale „doctorilor“ germani, cari nu s'au temut să coboare ştiinţa la rolul de distrugere a omenirii.

TENDINȚELE COMUNE ALE SUFLETULUI ROMÂNESC UNITAR

Tendinţe comune.

Tendinţele unui popor sunt mai totdauna impulsiuni adânci şi nestăpânite ale necesităţilor lui vitale, cari vin nu din reflexiune şi raţiune deliberată, deşi pot fi obiectul unei motivări conştiente a raţiunii, ci vin din cerinţele biologice fie ale caracterului, fie ale împrejurărilor ne în-lăturabile din afară.

Tendinţele cari exprimă voinţa durabilă a unui popor şi caracterizează faza istorică a dezvoltării lui, sunt formulate, dictate, impuse, de întreg ţrecutul lui, de întreagă chemarea lui. în viitor, ca inevitabile condiţii imperioase ale evoluţiei lui naturale, ca fază imediat următoare a esenţei lui etnice, în proces de devenire.

Fiecare fază din desfăşurarea istorică a unui neam este o verigă necesară în lanţul biologic al creşterii lui fireşti.

Ca şi la plante.

Un arbore, în toată desfăşurarea fiinţei lui, dela sămânţă până la rod, trece prin stări cari par a fi pe rând, fie-care în parte, ţinta finală a desvoltării lui de până atunci.

Un moment pare a fi mugurul scopul final al creşterii după realizarea mugurului. o nouă fază îşi deschide orizontul, o nouă serie de transformări începe, fixând înainte un scop nou: frunză, floare, rod.

Pentru fiecare din aceste momente se pun în mişcare funcţională de colaborare concentrată şi armonică, toate puterile organismului. Fiecare din ele descarcă în constituţia arborelui un sistem de tendinţe vitale, alcătuind ceeace s'ar putea numi voinţa lui. Dacă arborele ar fi întrebat, în fiecare din aceste faze principale ale vieţii lui:

— Ce vrei?

— Vreau mugur! Vreau floare! Vreau rodul! Ar fi răspunsul.

Aceeaşi lege generală biologică stăpâneşte vieaţa şi evoluţia popoarelor.

Intrebat poporul român. până în 1916;

— Ce vrei?

Ar fi răspuns—cum a şi strigat necontenit, veacuri dearândul:

— Vreau strângerea într'un singur corp liber a frânturilor de neam împrăştiate şi stăpânite de străini.

Azi, după unificarea organică a naţiunei întregi într'un singur stat liber, întrebat neamul românesc:

— Ce vrei?

— Vreau mai întâiu de toate, fireşte, să păstrez ceace am vrut ieri şi am dobândit şi posed astă-zi. Dar nu ca ţintă *ultimă* şi ca încheiere *finală* a desvoltării mele. Nu! Ci numai *ca o condiţie* a realizării unui ideal mai departe.

Ce vreau *acum?*

E ca toate energiile vitale ale fiinţei mele etnice libere să crească şi să se concentreze, nestânjenite de nimic şi în mod armonic, pentru înfiriparea unei culturi naţionale înalte. Vreau înmugurirea, vreau floarea unei civilizaţii cu caracter românesc Vreau rodut predestinat de D-zeu în structura şi insuşirile firii cu care m'a înzestrat.

Crearea unei culturi naţionale româneşti, la înălţimea marilor culturi mondiale — iată aspiraţia profundă a vieţii neamului românesc în această clipă a istoriei lui.

Formulat şi trâmbiţat mai întâiu de intelectualii săi, de pe catedre universitare, acest nou îndemn năuntric profund al vitalităţii neamului românesc devine, din zi în zi mai lămurit, aspiraţia comună de raliare a cugetului naţional.

Iată cum exprimam această ideie, in 1923, în faţa profesorilor universitari dela cele patru Universităţi române adunaţi în Congres la Iaşi,

. . . . , . .

„Astă-zi, marele vis secular s'a isvodit. Idealul unui stat etnic unitar românesc, clădit pe suportul mare al întregului suflet naţional, s'a realizat.

„Dar, Domnilor colegi, viaţa nu stă pe loc. Mereu alte orizonturi, cu noi situaţii, impun noui probleme. cu datorii noui.

„Din clipa închegării României Mari se începe adevărata istorie a neamului românesc constituit definitiv în stat naţional liber. Şi una din menirile pe care omenirea o cere Românieí-Noi, în situaţia ei actuală, este, în ordinea spirituală ce ne priveşte: *să desvolte o cultură şi o civilizaţie proprie, care să*

stea la înălţimea rolului său politic în orientul Europei şi în acord cu aştep.ările legitime ce deşteaptă însuşirile geniului latin al poporului ei.

„Să distingem lămurit cele două laturi esenţiale, formulate implicit în noua misiune istorică a Românimii.

1. „O cultură şi o civilizaţe, de care să ţină seamă omenirea ca de o verigă a propăşirii mondiale ;

2. „O cultură şi o civilizaţie, care să poarte pecetia particulară a geniului naţional românesc.

„Dacă prima condiţie atârnă de calitatea obiectivă a inteligenţei şi a mijloacelor ei de lucru, a doua condiţie depinde *de felul caracteristic al sufletelor.*

„O cultură şi o civilizaţie îşi iau caracterul românesc din adâncimile nepătrunse şi nedefinibile al sufletelor româneşti care le creiază.

„Iar *suflete româneşti* au, evident, înainte de toate, *Românii.* Acestora înainte de toate, le încumbă sarcina istorică de a ridica pe pământul vechii Dacii romane, în marele concurs al civilizaţiilor moderne, pavilionul culturii româneşti, cu semnele caracteristice ale rasei şi neamului românesc. (Aplause).

„Ideia confuză că ştiinţa şi cultura aparţin omenirii şi nu sunt în funcţiune de viaţa naţională, isvorăşte din neluarea în seamă a raportului normal dintre viaţa omenirii şi a naţiunilor în parte şi dă naştere unui umanitarism iluzoriu.

„Ceeace împiedică firea propria a unui neam să se desvolte după legile sale naturale, o fi folosind, poate, altor popoare ce tind a-şi afirma fiinţa etnică în dauna celui tolerant şi îngăduitor, dar omenirii ca atare nu-i foloseşte.

„Omenirea ar fi ştirbită, prin aceasta, în bogăţia formelor ei variate de viaţă superioară, cari îi fac frumuseţea şi măreţia [1])".

Inainte şi după această dată, în mai multe conferinţe publice ţinute în diferite oraşe ale ţării, am desvoltat această idee Am formulat-o în prelegeri, în cuvântări ocazionale, în articole.

In primul număr dela 15 Aprilie 1926 al „Buletinului Ligei Culturale, secţia Iaşi" încredinţam „Cuvântului de Inceput" următoarele gânduri:

„Să-ţi păstrezi existenţa, e un drept elementar.

---

1) Vezi Darea de Seamă a Adunării Generale a Profesorilor Universitari din România, ţinută la Iaşi, în 1923.—*Discursul de Deschidere*, p. 16, 17.

„Firea ţi-l dă odată cu viaţa. Ţi-l impune ca o datorie.

„Afirmarea lui nu are nevoie de doveziile raţiunii.

Il recunoaştem şi unui vierme.

„E totuşi una din ciudăţeniile rătăcirilor omeneşti, că acest drept firesc elementar trebue să-l aminteşti uneori pentru popoare.

„Să trăeşti, ca să vegetezi, nu e destul. Instinctul de conservare fizică îl au şi animalele.

„Cartea destinelor, care fixează şi valoarea vieţelor, e alta la oameni decât la dobitoace. Cuprinde câteva file mai mult: File cu drepturi şi datorii ale conştiinţei, dictate de un alt instinct, superior în evoluţia generală a fiinţelor vieţuitoare: *instinctul conservării şi afirmării morale.*

„Popoarele, fiinţe de o individualitate şi mai complexă, îşi desfăşoară esenţa naturală a vieţei lor în lungile epoce ale istoriei, cu mari înţelesuri impunătoare.

„Cartea destinelor lor e şi mai grea.

„O filă specifică le porunceşte:

„*Desvoltă-ţi comoara însuşirilor fireşti.*

„*Fă să crească din sufletul tău floarea unei culturi, a unei civilizaţii proprii, de valoare mondială*".

„Poporul român, abia constituit ca fiinţă etnică întregită, într'un stat politic unitar, întoarce azi fila grea, fila mare şi nouă a destinelor sale istorice.

„Istoria lui propriu zisă de abia de acuma începe.

„Conştiinţa menirii lui supreme timbrează glasul conştinţei naţionale

„Apar zorile unei ere noui.

„Citeşte popor român, în cartea sfântă a destinelor tale. Şi te pătrunde de *chemarea clipei istorice* a existenţei tale, atât de chinuite până acum.

„Desvoltă-ţi comoara darurilor tale fireşti.

„Fă să răsară din sufletul tău floarea unei civilizaţii româneşti de valoare mondială".

Cum era natural, convingerea aceasta, impusă de o realitate istorică dominantă, şi-a făcut loc şi în conştiinţa oamenilor politici.

A fost afirmată, în împrejurări solemne, de personalităţi cu răspundere şi cu influenţă preponderantă în viaţa politică a României de azi.

Marele om de stat Ion I. Brătianu, înainte de a lua pentru ultima oară frânele guvernului, la un mare banchet dat, pare-se, în prima linie intelectualilor puternicului său partid, precum şi succesorul său la şefia partidului şi la cârma ţării, d. Vintilă Brătianu, au ţinut să exprime marele rol ce-l joacă şi trebue să-l joace *cultura* în desfăşurarea vieţii noastre naţionale.

Când o idee trece din sfera afirmaţiunilor academice ale oamenilor de gândire teoretică în spiritul practic al oamenilor politici, face primul pas înainte către lumea reală. Până să ajungă să intre, însă, în rostul sensibil al realităţilor, mai are încă alţi paşi de făcut înainte. Cât timp rămâne sub forma unei exprimări de credinţe, de principii, de convingeri individuale, ea nu se deosebeşte, de faza formulării teoretice, indiferent dacă mintea în care se naşte este a unui om de ştiinţă ori de acţiune politică.

Omul politic care se mărgineşte numai să afirme un adevăr, face operă de propagandist. Preface tribuna în catedră.

Rostul funcţiunii lui sociale e altul decât al profesorului universitar. El pleacă de acolo de unde omul de gândire sfârşeşte. Ceeace pentru cugetarea teoretică este o concluzie, pentru omul de acţiune este o premisă. Punctul de oprire al unei operaţii logice e punctul de pornire al acţiunii politice.

Un nou pas către actualizare îl face ideia când devine un punct de program politic al unui partid de guvernământ.

Aceasta este mult, adică *insemnează* mult; dar poate să nu fie *nimic*. Atât numai că ideia se înfăţişează sub o nouă formă de existenţă ideală: e gândită şi mărturisită de o mulţime de spirite cari, alcătuind o organizaţie politică, *ar putea*, la un moment dat, s'o transforme în o realitate concretă. E o presumţie şi o nădejde. Nu e puţin lucru, fireşte. Numai să nu îndreptăţească plângerea comică a personajului lui Molière:

...on désespère,
Allors qu'on espère toujours !

Singura forma *politică* de manifestare a unei idei e traducerea ei în măsuri practice de realizare.

Este, bunăoară, vorba de desvoltarea *culturei*, în general ? Creare de instituţii culturale, înzestrarea lor cu mijloace de lucru, de producţie, de afirmare, de propăşire.

Este vorba de desvoltarea unei *anumite* culturi ? A culturii

naţionale româneşti, bunăoară? Adică de creşterea puterilor fireşti ale sufletului românesc şi de punerea lor în condiţii de a crea o cultură şi civilizaţie proprie? Incurajarea elementului naţional, îndemnarea, atragerea, ajutorarea lui în munca de asimilare şi de elaborare a mijloacelor şi produselor ideale din acele instituţii superioare de cultură, pentru înflorirea cărora statul va face toate sforţările statornice. Şi aceasta *în deosebi* şi *în special* pentru elementul etnic românesc.

Stau în cale piedici? Lipsesc mijloace? Se opun principii?

Imperativul biologic al unui neam în momentul istoric hotărâtor al vieţii lui, nu vrea să ştie de aceasta. Voinţa lui este categorică, absolută.

Şi rostul *genului politic* este să găsească mijloacele şi să selecteze principiile ce servesc cauza şi-i înlesnesc opera. Cu *non possumus*, în astfel de cazuri şi de momente, nu merge,

Geniul politic care nu ştie să vază şi să chibzuiască mijloacele cerute de clipa istorică a unui popor, ca o condiţie vitală a lui, şi nu ştie să facă faţă abstacolelor ridicate în calea destinului national de mentalităţi ostile, dovedeşte că nu e nici *geniu* nici *politic*.

Asta desigur nu e vina lui. Dar nenorocit poporul care, la o cotitură hotărâtoare a menirii lui istorice, nu are *omul* care să *ştie* şi *să poată* să-l ducă la liman!

Una din piedicile mari sau, mai precis, *marea* piedică la desvoltarea culturei naţionale este proporţia elementului străin în ţară.

Nu e vorba de raportul total al străinilor către populaţia totală a Românilor, ci de proporţia acelora în centrele de cultură, în oraşe, unde se elaborează directivele vieţii naţionale.

Elementele alogene minoritare—în oraşe însă adesea majoritare—nu stau sufleteşte în acord simpatic cu vibraţiile sufletului românesc. Ele pătrund în preludiile melodiei naţionale româneşti ca „paraziţii", în fenomenele *radiofoniei*.

Idealul ar fi ca „paraziţii" să dispară, şi armonia culturei româneşti să se audă curată.

In două feluri se poate—se poate, logiceşte—ajunge la acest rezultat:

1. Or armonizând disonanţele alogene prin asimilarea lor la nota dominantă a fiinţei noastre naţionale.

2) Or înlăturându-le.

Se poate una?

Se poate alta?

E o chestiune colosal de grea. Nu o cred însă insolubilă. Cere numai timp—şi mijioace, Mult timp şi multe mijloace.

Cere însă, mai presus de toate, pricepere, acord, perseverenţă, continuitate. Priceperea problemei, acord între partide, perseverenţă şi continuitate în politica naţională internă.

Sunt acestea condiţii irealizabile?

Numai D-zeu ştie. Cine se încumetă să afirme categoric? Generalizarea unei experienţe individuale or a experienţei unei generaţii nu e un argument decisiv pentru viitor. Optimismul meu, nebiruit în speranţa mai binelui, îmi şopteşte să zic: *Nu ştiu.*

E o chestie de viitor. Şi nimeni dintre muritori nu are cheia tainelor dumnezeirii. Atât ştim; că Providenţa nu a părăsit niciodată de tot pe poporul român, deşi l'a încercat greu în tot trecutul lui; şi nu-l va părăsi nici în viitor. Neamul românesc nu va pieri; şi-şi va împlini misiunea lui pe pământ. Dar cum? Cari vor fi mijloacele? Care va fi calea ce-l va duce la ideal? Nu ştim. Asta numai Unul, Cel-de-Sus o ştie.

Datoria noastră este numai să lucrăm zilnic în această direcţie, ca şi cum ar fi să se isvodească mâine.

Tot aşa a fost şi cu Unirea cea mare. Ştiam că se va realiza odată. Dar cine îşi putea închipui că în anul mântuirii 1914 se va cutremura înjghebarea istorică a omenirii; că se vor prăbuşi imperiile ce ţineau în lanţuri de secole părţi din neamul românesc; şi că, liberi, din sfărâmarea şi de sub dărâmăturile lor, vor ieşi toţi Românii, alergând cu braţele întinse unii către alţii, să se strângă sub acelaş steag naţional? Cine? Nimeni. Numai Providenţa ştia şi purta în taina ei calea dreptăţii mântuitoare a unui neam oropsit. Şi astăzi ne dăm seama că toţi acei fii ai neamului cari au gândit, au vorbit, au scris, au luptat, au pătimit pentru Unire, au fost soli ai voinţei divine, au fost instrumentele Providenţei în planurile ei nepătrunse.

De aceea, zic: Nu ştiu. Nu ştiu cum se va mântui melodia culturei româneşti de perturbarea „paraziţilor radiofoniei" ai sufletelor străine. Dar că se va realiza asta odată, asta o crez cu tărie.

Negreşit, speculaţii hipotetice sunt permise şi nu sunt fără folos.

Dar nu vreau să mă abat prea mult din calea gândului special ce mă preocupă în acest studiu. Şi aşa, fără incursii în domeniul soluţiilor mai îndepărtate. problema tot mă obligă a o privii în raporturile ei cu realităţile politice atât de complecxe. Nu pot despărţi vieaţa unui popor în sfere de funcţiuni intangibile între ele. Vieaţa etnică e un tot organic, ca vieaţa orcărui organism viu.

Inteligenţa politică luminată nu se va mira că reflexiunea ştiinţei educaţiei intră cu ramificaţiile rădăcinilor ei teoretice în domeniul activităţii ei practice.

De altfel, intenţia mea hotărâtă este de a selecta şi accentua, din tot întinsul vieţii noastre sufleteşti, deci şi din acela al tendinţelor cu caracter politic, aceea ce ne este comun, aceace poate şi trebue să *ne unească*. Inţeleg pe „cei de un sânge şi de o lege".

Să plecăm dela starea de fapt care nu se poate schimba bătând din palme. Cum se înfăţişează?

1. Atâtea elemente străine, hotărâte a rămânea minorităţi deosebite prin caracterul lor etnic şi cultural. Un fapt.

2. Al doilea, Gravitaţia sufletească a acestor minorităţi către viaţa culturală a naţiunii lor, care îşi are centrele de creaţie şi de expansiune în afară de hotarele ţării noastre; de acolo primesc sugestii întăritoare impulsiile lor etnice naturale, cari se traduc unc-ori în tendinţe iredentiste.

Deci minorităţi cu gravitaţie sufletească centrifugală, faţă de sfera vieţii remâneşti,

Şi să nu se facă, în aceasta, deosebire între minorităţile maghiară, şi germană, care îşi au ochii aţintiţi către Buda-Pesta, Viena, Berlin, şi între minoritatea ebraică. lipsită de un stat etnic, cu un anumit centru politic aşezat pe un teritoriu naţional propriu. Solidaritatea etnică extraordinară a poporului evreu, Statul lor religios-politic, *supra* şi *extra*teritorial, *supra* şi *extra* şi *inter*naţional, cu o cârmuire proprie de autorităţi ebraice supreme arhicunoscute prin turneurile lor sgomotoase de inspecţii internaţionale—au şi acestea un *centru*, care nu e, ce e drept o cetate fizică, dar e mai tare decât or-ce forţăreaţă, e o stare de suflet inexpugnabilă. El se chiamă *Sionul*, rezidă pretutindeni şi nicăiri, şi e păzit de o putere teribilă: *Tora*.

3. Al treilea fapt. Aceste minorităţi etnice cu gravitaţie sufletească centrifugală, faţă de vieaţa poporului român, au în statul român, prin Constituţie, *drepturi politice egale* cu Românii.

Punerea problemei

Iată trei aspecte ale stării de fapt. Şi să mai notăm că în sforţările lor de afirmare naţională şi de înaintare politică, minorităţile nu contează numai pe puterile lor proprii locale: au concursul efectiv al întregului lor neam. Ele sunt numai pionii înaintaţi, avantgarda unei armate mari, ce stă la spatele lor şi le susţine lupta. Şi mai au, ca minorităţi, sprijinul moral al altor naţiuni mari, angajate prin semnătura lor în tratate şi convenţii internaţionale; mai au şi protecţia permanentă a *Ligei Naţiunilor*, la care sunt gata, în tot minutul, să alerge cu cereri şi plângeri.

Această atitudine combativă decurge din trăsătura caracteristică a psihologiei situaţiei lor.

Minorităţi compacte, aşezate mai ales în târguri şi oraşe, ca nişte posturi de colonii împlântate în masa omogenă a poporului de baştină, spre a-i sparge coheziunea continuităţii etnice, ele au fost dela început—şi sunt şi azi—conştiente de rolul şi de situaţia lor; ştiu perfect că poziţiile ocupate nu se pot păstra decât prin o permanentă vigilenţă şi încordare; ştiu perfect că o înaintare este condiţia conservării şi că a sta pe loc este a da înapoi şi a pierde locul ocupat în concurenţa bioetnică; ştiu perfect că starea ce le este indicată şi impusă este aceea de înarmare sufletească cu tot arsenalul mijloacelor de rezistenţă şi de apărare. Ba ştiu perfect ceva mai mult, că cea mai bună tactică a defensivei este ofensiva. De aceea continuele manevre de atac, pe toate căile şi fronturile, fie că surprind începuturi fireşti de primejdie reală, fie că plăsmuesc mai adesea temeri şi primejdii imaginare, ca pretexte justificative.

Situaţia lor întreagă le face să se organizeze şi să se pregătească mereu de luptă şi să stea veşnic pe picior de războiu.

In faţa lor? Masa mare, liniştită, indiferentă, a poporului de baştină, a acestui popor român îngăduitor şi paşnic, îndurător şi prevenitor, gata a se da înlături şi a-şi ceda locul spre a face pe placul „domnilor Unguri" şi „domnilor Saşi", sau a oploşi de milă pe un „biet creştin" de Ovreiu. Dezarmat sufleteşte, printr'un pacifism nativ şi funest, în conflictul virtual dintre popoare, românul n'a ştiut să-şi apere „moşia" decât la hotare, cu armele în mână, în contra duşmanilor ce veniau asupra lui tot cu arme. Şi a lăsat porţile deschise, ospitalier, tuturor străinilor ce veneau rugători să ceară adăpost şi găzduire. N'a prins şiretenia

războiului paşnic, ce se face cu alte arme decât cu sabia şi puşca. A văzut or mosafiri vremelnici în venetici: „apa trece pietrele rămân"; or prieteni în cei poftiţi în casa lui. „E loc, slava domnului, pentru toată lumea pe pământul românesc".

Nu şi-a închipuit că acea lume străină, odată aşezată pe pământul lui, va trăi după legea firii fiecărui neam; şi că înfiriparea fiinţelor etnice străine se va înteţi şi ve creşte, hrănindu-se din vlaga făpturii lui naţionale.

Şi ce e mai tragic, e că parcă nici azi nu înţelege această fatalitate! Nu se poate explica altfel indiferenţa lui, lipsa mijloacelor şi pregătirii de apărare, sfiala de a lua atitudine de rezistenţă faţă de înaintarea treptată a elementului străin pe poziţiile de căpetenie ale apărării şi culturei naţionale.

Şi când spun acestea mă gândesc, fireşte, nu la poporul de jos, ci la pătura lui conducătoare. Prin ea percepe poporul raporturile sale cu lumea; prin ea chibueşte felul şi momentul acţiunii şi reacţiunii dictate de interesul conservării. Ea, pătura conducătoare, reprezintă neamul în frământările omenirii. Ea este răspunzătoare, în faţa Istoriei, de soarta misiunii lui în lume.

Avem deci de o parte *minorităţile*; armată mică dar bine organizată, bine disciplinată, bine echipată, care ia lupta în serios, o duce cu plan conştient de scop şi de mijloace, atacă la timp, înaintează mereu.

De cealaltă parte, poporul român: o masă etnică desarmată, fără iniţiativă, care nu concepe şi nu acceptă lupta; primeşte loviturile fără să riposteze; rabdă şi, împinsă, se retrage. Retragerea elasticităţii apăsate? O cred bucuros. Dar nu sunt oare şi rezorturi care se distrug prin îndelungate presiuni?

In acest raport de forţe şi de atitudini, cu aspect ciudat, cu un sfârşit îngrijorător, se pune marea problemă, nu a existenţii, nu a conservării,—care ar trebui să devină anahronistică şi parcă tot persistă să rămână de actualitate,—dar aceea a menirii istorice a poporului român, problema, care formulează *raţiunea lui de a fi* în lume: crearea unei culturi superioare româneşti!

S'o privim mai de aproape.

•

Scriu aceste rânduri, mai întâiu pentru Români, ca să ne lămurim voinţa şi tendinţele comune.

Dar scriu pentru orice om cu rațiunea liberă de prejudecăți, pentru orice spirit neamețit de sofisme, pentru orice inteligență care este în stare să tragă o concluzie logică din nişte premise stabilite.

Ştiu că aceasta nu este totdeauna uşor.

Cere o disciplină a minții, cere o putere de a înlătura sugestiile sentimentelor potrivnice, piedicele patimei, rezistența ideilor preconcepute.

Cere acel echilibru sufletesc bine cumpănit, acel suport moral solid al liberului arbitru imparțial, care dă curaj inteligenței de a privi realitatea în față şi de a nu ocoli adevărul ce luminează calea dreptății divine. Căci divină este dreptatea ce ocroteşte vieața unui popor, dându-i putința de a-şi îndeplini chemarea în lume.

Cine nu simte înălțimea morală a aspirațiilor poporului român; cine nu vede acordul lor cu idealul propăşirii omenirii întregi; cine nu e în stare sau nu are curajul să tragă o concluzie logică din premise stabilite, să nu citească aceste pagini să le arunce. Nu sunt pentru el. Să-şi vază mai bine de treburile şi de nevoile lui personale, sau de îndeletnicirile lui profesionale obişnuite. Ideile ce urmează, ies din sfera automatismului intelectual jurnalier, trec de orizontul închis al mentalității bicisnice.

* * *

Evident, dacă mulțimea străinilor este marea piedică la crearea culturei naționale, concluzia inevitabilă este:

Sau *înlăturarea piedicei* la crearea culturei naționale;

Sau *renunțarea la dreptul natural al vieții româneşti* de a crea o cultură națională proprie.

Dar dreptul natural inalienabil al vieții unui popor nu este proprietatea personală a nimănui şi nu poate nimeni, nici om, nici partid, nici chiar o generație dispune de dânsul. Dreptul natural inalienabil al unui popor e mai presus de indivizi, mai presus de partide, mai presus de tocmelile şi întocmirile momentane ale unei generații trecătoare, căci e însăşi legea şi rațiunea ființei întregi a neamului cu rădăcinele structurei lui biologice înfipte in tot trecutul lui şi cu impulsia chemărilor

imperioase ale nenumăratelor generații ce așteaptă în pragul viitorului împlinirea menirii naționale.

Deci la dreptul natural inalienabil al poporului român, nu se poate renunța. Nu rămâne dar decât prima soluție:

Inlăturarea piedicei la crearea culturei românești.

Inlăturarea totală neputându-se realiza imediat, rămâne, cum am spus, o chestie de viitor.

E vorba de ce se poate face în prezent, fie în limitele situației legale de fapt, fie în acelea cuprinse în drepturile suveranității naționale.

Formula situației de mai sus, trecută prin cenzura rațiunii politice și a rațiunii practice, devine atunci:

Impuținarea piedicelor la crearea culturei naționale.

Expulzarea vagabonzilor

Prima întrebare ce se pune este:

Se poate împuțina numărul străinilor?

Cum nu! Desigur. Numai *să vrei.* Pe cale legală. Și nu e nevoe de atitudini eroice. Principiul suveranității naționale conține în sine rațiunea supremă a oricărei măsuri de legitimă apărare și conservare națională. E rolul și datoria elementară a oricărui om politic și de stat să le priceapă, să le chibzuiască, să le formuleze, să le realizeze. Nu i se cere pentru aceasta decât, pe lângă mult patriotism, puțin geniu politic.

Dar congestionarea și încărcarea patologică a organismului etnic poate fi ușurată și prin mijloace ce nu reclamă daruri de concepție și de inițiativă politică, proprii omului de stat, ci stau la îndămâna oricărui slujbaș public obișnuit, chemat și dator a face simplă gospodărie administrativă cinstită, pe baza legilor în ființă.

Există o categorie întreagă și lămurită de străini pe care *lege îi expulzează,* fiindcă nu îndeplinesc anumite condiții prevăzute pentru așezarea lor în țară și pentru cetățenia română.

Expulzarea lor ar fi administrarea cuminte a primei doze modeste de purgare higienică.

— S'a făcut aceasta?

— Nu, Puținele cazuri izolate, pe ici pe colo, nu contează [1].

---

1) *Dl. Dr. Vasile Bianu* a arătat în Senat că din cei vre-o 30000 străini, aflați în neregulă la Cluj, abia s'au expulzat numai 1500!

— Dar trebue să se îndeplinească ?

Nu e conştiinţă românească, drept simţitoare şi gânditoare, care să nu răspundă ;

— Da, trebue.

Iată deci incontenstabil un punct comun de acord al voinţei obşteşti :

Expulzarea străinilor cari nu îndeplinesc condiţiile de aşezare în ţară şi de cetăţenie română.

Sunt mulţi ? O, desigur, mulţi. Mai ales Evrei.

Câţi ? Nu se ştie.

D. N, Iorga a afirmat în şedinţa Camerei dela 21 Martie 1923 că „. . . sunt în ţară un milion şi jumătate jidani pribegi Basarabeni, şi alţi venetici, de unde nu se ştie".

Statistica oficială, de ordinar optimistă, indică numai pentru Basarabia o populaţie flotantă de 60% [1]).

Se ştie că, după retragerea armatelor inter-aliate dela Odesa, au intrat în Basarabia un mare număr de *refugiaţi* „ucranieni".

După unele informaţii acel număr de „refugiaţi" era cam de 400.000. După alte aprecieri cu caracter oficios, dacă nu chiar oficial, ar fi 200.000. Li s'a îngăduit un termen de 3—6 luni de găzduire, după care trebuiau să părăsească România.

Au trecut ani de atunci, prelungindu-li-se mereu termenul. In anul trecut se găsiau tot în ţară, împrăştiaţi în diferite localităţi.

Şi ca cei din Ucraina, au năvălit atâţia alţi „refugiaţi" din Galiţia şi Polonia.

Nimeni nu le ştie numărul exact.

In sedinţa Camerei dela 19 Noembrie 1926, când am ridicat chestia înmulţirii străinilor în ţară, anunţând o interpelare, d. *Octavian Goga,* în calitate de ministru de Interne, a declarat imediat, că ştie de vreo 70000 de astfel de străini cari au trecut graniţa la noi şi stau în ţară fără rost şi regulă.

O statistică riguroasă, temeinică, ar desveli, desigur, o situaţie uimitoare. N'a călcat şi trecut hotarele României, travestit în „refugiat", numai cine n'a vrut. ...Sat fără câini !

---

1) V. *Infrăţirea Românească,* din Cluj, 1 Iunie 1925. Articolul d-lui Val. Pop.

Din datele procurate la punctul următor se va căpăta o impresie mai aproximativă.

Oprirea invaziei. Câteva date statistice asupra năvălirii străinilor.

O altă chestie, asupra căreia, desigur, vor fi iarăşi de acord cugetele româneşti, este:

Faţă cu numărul mare de străini, dela noi, bine este să se lase liberă intrarea lor în ţară? N'ar fi timpul să se închidă graniţele în faţa invaziei lor fără sfârşit?

Care Român cu dreaptă judecată şi cu inimă curată n'ar spune:

— *E timpul — ba trebuia încă de mult — să se oprească puhoiul năvălirii străinilor. Avem deja prea mulţi.*

Iată deci încă un puct de raliare a voinţelor şi de unificare a conştiinţelor.

E necesar să adaug: a conştiinţelor „româneşti". Acest adaus este un semn al timpului nostru. Inainte, în România Veche, în fosta Românie Mică. acest adevăr era de sine înţeles, şi pentru străinii aflători în ţară. Evreii, bunăoară,—căci năvălitorii aparţineau şi atunci neamului lor—spuneau şi direct şi prin apărătorii lor de seamă, ca Gh. Panu, că nu este în interesul lor să se îngrămădească atâţia noi Evrei în România, peste cei existenţi, care sunt destul de mulţi.

Acum nu mai cred că sentimentul elementului semitic din România este acelaş.

Pe vremea lui Gh. Panu chestia evreiască nu era încă „deslegată". Incetăţenirea în masă a evreilor nu era încă definitiv şi complect câştigată.

Mulţimea Evreilor constituia o greutate; înmulţirea lor, o piedică mare, o imposibitate în calea triumfului lor naţional.

Acum, situaţia s'a schimbat. Cetăţenia română, cu drepturi absolut egale, e cucerită de masa întreagă a poporului evreu.

Acum, un nou obiectiv de atins se pune înainte: cârma ţării, pe baza drepturilor cetăţeneşti egale.

Şi pentru acest nou scop, condiţia de a fi *relativ puţini*, încetează. Se cere, din contra, să fie cât *mai mulţi posibil.*

N'avem încă o statistică întreagă de stat, prin care să se

constate mersul populației și raportul numeric dintre diferitele naționalități ale României. Date însă locale, bine stabilite, din anumite părți ale țării, dau indicații destul de temeinice.

Câteva exemple, luate și din localități mai lăturalnice și din centru, se pot considera, în această privință, ca adevărate sonde de învestigație, indicate și impuse, când vrei să stabilești natura subsolului unui teren, pe care nu-l poți aborda direct.

Iată o localitate, *Ichlod*, pe valea Someșului, între Cluj și Gherla.

Acum 40 de ani se găsia în Ichlod o singură familie de Evrei.

La 1915, erau 155 Evrei față de 1400 Români.

Dela 1915 până la 1925, în zece ani, populația ovreiască a crescut așa de compactă, în cât s'a organizat în vieață socială proprie, cu rabini, cu ateliere de croitorie și de tâmplărie, cu școale de meserii corespunzătoare. Și natural, cu cârciume, —pentru creștini, pentru „goimi".

Urmarea politică firească a acestei colonizări sistematice, neoprite de nimeni, este că în Ichlod *consiliul comunal*, e în stăpânirea Evreilor. Iar în capul lui stă, ca *notar*, un Evreu.

Alte urmări sociale, economice, culturale? Numeroase, și ușor de prevăzut. Cel mai bogat proprietar de pământ și de fabrici din localitate este, firește, un Evreu. Ca bun naționalist, fiul Sionului își îndreaptă toată grija puterii sale pentru susținerea neamului său. A isbutit să facă a se da rabinului mai multe jugăre de pământ, pecând Biserica creștină n'a putut obține nici macar un teren, cât de mic, pentru cimitir.

Populația creștină, istovită de munca prost plătită în fabricele stăpânite de Ovrei, a scăzut, în timp de 10 ani, cu 30%, iar populația evreiască, în acelaș timp, a crescut cu 28%.

Situația din Ichlod se găsește în multe alte localități din nordul Transilvaniei. Intensitatea invaziei se măsoară după efectele ei politice, economice, culturale.

In plasa Baia-Mare, din 9 notari 7 sunt ovrei.

In Baia-Mare, din 13 advocați, 7 sunt Evrei, 4 Români. Din 3 farmacii, nici una românească. Din 64 prăvălii, numai 5 românești, 42 ovreești.

Nu mai vorbesc de cârciumi cari, din 168.000 din țară,

trei părți sunt ținute de ovrei. Iar în Moldova, Basarabia, Maramureș, nordul Ardealului, sunt aproape *exclusiv* în mâinile lor.

După registrele de impuneie financiară se stabilește că. în Maramureș din 6000 de capi de familie mici proprietari, 4000 sunt Evrei, iar din marea proprietate particulară 80% este evreească [1]),

Pela 1910 se găsiau în Maramureș 35000 Evrei față de 80000 Români. Destul de mulți, nu-i așa? Azi, proporția e răsturnată!

•

Și acum să ne întoarcem privirile dela regiunile periferice ale României, la *centru*. Ce ne arată cercetarea mersului populației *în capitala Regatului?*

Un studiu statistic serios, publicat în *Buletinul* „Societății Regale Române de Geografie" [2]), după ce arată cum creștea populația Bucureștilor în perioada de timp dela 1866, când s'a alcătuit prima statistică română, până la 1912 [3]), observă că deodată proporția creșterii se schimbă, cu o urcare prodigioasă dela 1912 la 1924, anume dela 341.000 la 800.000.

Cum se explică fenomenul? Cităm concluzia studiului.

„In 1918, după revenirea stăpânirii noastre, abia la sfârșitul anului dacă s'ar putea vorbi de o valoare numerică apropiată de 341.000 (recens. din 1912).

„Din acest moment... populația Capitalei n'a putut crește, pe calea nașterilor, decât cel mult cu 1500, iar, dacă adăugăm și anul 1923, cu maximum 3000; prin propriile sale forțe Capitala ar trebui să aibă în 1923 cel mult 344000 locuitori.

„Urmează deci că restul de 406—456.000 au pătruns în București pe *calea immigrării*.

1) D-l *Dr. V. Bianu* a arătat, în *comunicarea* adresată Senatului, că: „In întreprinderile forestiere din Bihor, Valea Mureșului, Tara Bârsei și Secuime din 7000 lucrători nu sunt Români decât 130; iar în exploatările metalurgice, miniere și uzinele electric lucrătorii români nu se găsesc decât ca simpli lucrători cu ziua în mine ...pe câtă vreme așa zișii specialiști sunt peste 90% străini".

2) *Vint. Mihailescu*, „Vlasia și Mostiștea" în Tomul XLIII pe anul 1924. București. 1925.

3) Anume: la 1866 se constată 162.000 locuitori; în 1877: 177,000; în 1881: 200.000; în 1894: 232.000; în 1899: 282000; în 1912: 341.000.

„Intre 1918—1923 orașul nostru a suferit astfel năvala cea mai puternică pe care a cunoscut-o vre-o dată [1]“.

Şi cine sunt năvălitorii? „Târgul central, o spune autorul studiului citat, şi mahalalele anexe au fost complect copleşite de Evrei“.

Capitala Regatului român şi-a schimbat deci compoziţia etnică a populaţiei, fără să ştim cum şi când. Din prea-plinul liberei invazii în ţinuturile mărginaşe ale Transilvaniei şi Moldovei s'au revărsat valurile „refugiaţilor“ pribegi din Ucraina, Polonia, Galiţia, până în inima ţării.

Câţi or fi în diferitele părţi ale ţării? Câţi or fi *cu toţii* în toată România Mare? Ne întrebăm cu groază.

Din câte cunoaştem, ne facem o idee de ce trebue să fie.

O publicaţie oficială a Ministerului de Interne, din 1924, ne asigură că, aşa cum merge sporirea numărului locuitorilor, şi „urmând împrejurări prielnice“, se speră că, *„în interval de 30 ani populaţia ţării noastre s'ar putea dubla“*.

S'ar putea dubla! Să ne bucurăm? Felul locuitorilor să fie oare indiferent? Vor fi Români? Vor fi alte neamuri?

* * *

Dreptul de apărare în contra invaziei străine

Fac încă odată—şi nu mai ştiu pentru a câtea oară în viaţa mea—mărturisirea:

Nu urăsc nici un popor, în sine. Nu din „xenofobie“ mă ridic încontra aşezării străinilor în ţara mea. Doresc sincer ca toate neamurile să fie fericite şi să se desvolte paşnic după firea lor, în ţara lor liberă. Cunosc calităţile şi defectele lor.

Dacă defectele lor, şi uneori chiar calităţile lor, pot deveni supărătoare—vorbesc de popoarele cu cari stăm în contact direct—nu e vina lor. Insuşirile lor bune, şi uneori chiar cele rele, sunt forţe naturale de afirmare în lume, mijloace de luptă. Şi cum nu toate animalele sunt înzestrate de natură cu aceleaşi arme de apărare şi de atac—unele au colţi, altele coarne, altele ghiare or cioc, altele venin—tot aşa nu toate popoarele

1) *Buletinul* „Societăţii Regale Române de Geografie“, p. 175. Tomul citat.

intră în arena concurenței vitale cu aceleași mijloace sufletești și morale.

E naiv să te plângi de egoismul feroce prădalnic al unuia, de viclenia fanfaroană și îndrăzneață a altuia, de milogeala smerită, gata a deveni poruncă impertinentă, a celuilalt. Firea lor nu și-au dat-o ele însile; și cine le-a dat-o, nu s'a gândit să-ți facă pe placul tău. Cu atât mai rău pentru tine, că nu cunoști lumea și legile vieții reale.

Și poporul român își are defectele lui. Cel mai mare este tocmai această încredere oarbă, a omului de omenie simplă, în bunătatea naturală a orcărei ființe omenești. Judecă pe alții după el.

N'ar fi riscat a spune că filantropia lui din fire ar fi cuminte să fie cumpănită cu puțină doză de xenofobie. Lipsa totală de xenofobie l-a adus în halul lamentabil în care se sbate azi, ca să găsească soluția convenabilă și efectivă a unei grele probleme vitale.

Impărtășesc și eu defectul organic al sufletului național românesc. Nu urăsc popoarele, nu sunt xenofob. Și în special față de poporul evreu am cea mai adâncă și sinceră dorință de a-l vedea strâns de pe drumuri, fericit în casa lui proprie. Sînt de mult cel mai statornic și consecvent *sionist.*

Starea asta de împrăștiere hebraică, starea asta de popor rătăcitor, atât de tulburătoare pentru vieața celorlalte neamuri, nu poate să fie cea mai fericită și cea mai demnă pentru poporul lui Israel. O spun cu tot seriosul și fără ironie. Numai în țara sa proprie și în statul său propriu își poate el desvolta însușiri sufletești în acord cu idealurile înalte ce dau popoarelor demnitatea biologică și rațiunea lor de a fi, în evoluția morală a omenirii. Acele însușiri sufletești superioare nu găsesc mediul prielnic de manifestare și de înflorire în situația de azi a vieții parazitare, ale cărei mulțumiri vremelnice, ispititoare, se rescumpără adesea cu mari și crâncene dureri, lipsite de aureola eroismului și a martiriului pentru o idee mare umanitară. Din contra, regimul biologic parazitar înlesnește eflorescența unor apucături de egoism ostil vieții altor neamuri, apucături cari îl fac odios prin suferințele universale ce stârnesc în lume. Și ce este mai tragic, conflictul se accentuiază și crește în decursul veacurilori prin contrastul ce se pronunță, tot mai viu, între caracterul lor moral inferior, întreținut de religia anahro-

nistică a urei, şi ridicarea tot mai sus a conştiinţei morale omeneşti întregi.

Visuri de dominaţie universală, după pretinsele hotărâri ale aşa zişilor „Inţelepţi ai Sionului“? Periculoase iluzii! Funestă rătăcire.

Nu este altă garanţie de vieaţă pentru un popor şi nu există altă cale la dominaţia lumii, decât desinteresarea, generozitatea, superioritatea morală.

Inchiz paranteza.

Repet declaraţia: nu sunt xenofob. Dar corectez în mine, prin reflexiune, defectul sufletesc al neamului meu. Supun pornirile umanitarismului naiv la disciplina raţiunii, le trec prin critica principiilor de dreptate universală.

Când atâtea popoare străine cer, in numele dreptului lor le vieaţă, să-şi înfigă rădăcinile adventive în solul vital al neamului românesc, poate şi neamul românesc, în numele aceluiaş drept la vieaţă, să se apere.

Ce fac marile state şi popoare culte pentru oprirea invaziei străine

Apărându-şi teritoriul de invazia străină, România nu ar face altceva, decât aceeea ce fac ţările cele mai liberale, mai democratice şi mai înaintate în cultură, ca *Franţa* şi *Statele-Unite ale Americei.*

Poate că exemplul lor să ne îndemne a le imita.

Nu-mi place argumentul imitaţiei, Nu e oare un semn al lipsei de personalitate şi de autonomie morală, când nu iei o măsură raţională, dictată de interesele evidente ale conservării tale, decât după-ce ai văzut că, în aceleaşi condiţii, le-au conceput şi aplicat alţii? Mă supun acestui prejudiţiu, numai pentru cuvântul că, în cazul de faţă, experienţa unor ţări ca Franţa şi Statele-Unite scurtează discuţia principială şi arată, în practică, consecvenţele depărtate ale unei idei.

Problema *migraţiunii etnice*, sub cele două forme, a immigraţiei şi a emigraţiei, a preocupat serios pe multe state. La conferinţa internaţională, ţinută la Roma în 1924, pentru reglementarea migraţiunii, au participat nu mai puţin de 40 de state.

Ea s'a concretizat, pe ici pe colo, în dispoziții legislative, în acte de guvernământ, în instituții, și, cum observă d-l Albert Thomas, „în campanii de opinii".

Statele-Unite au exercitat o selecție serioasă a persoanelor intrate pe teritoriul lor, căutând apoi, metodic, să le asimileze prin mijloace bine chibzuite. Iar, dela 1921 au început o politică restrictivă din cele mai riguroase.

Italia are asemenea o politică anumită, privitoare la fenomenul migrațiunilor etnice din timpul nostru.

Franța, care a luat, sub inspirația momentului, diverse dispoziții, meditează serios o politică de control și de organizare a immigrației străinilor, care, după război, e în creștere.

In Statele-Unite.—Statele-Unite în special, ne prezintă un caz instructiv de experiență sistematică și perseverentă.

Prin legea dela 1917, se pun *immigranților* diverse *condiții*, riguros controlate:

1. De ordin *moral;* se resping criminalii, persoanele cari practică sau propovăduesc poligamia și prostituția;

2. De ordin *politic;* se resping anarhiștii, cei ce susțin violența pentru răsturnarea actualei organizații de guvernământ.

3. condiții de *rasă, religie, naționalitate,* spre a opri in special navala Asiaticilor;

4. de *instrucție*;

5. *sanitare*;

6. de ordin *economic* și *profesional.*

Vine apoi legea dela 1921, care *limitează numărul immigranților* străini admisibili.

Această limitare urmărește un scop îndoit.

1. să apere *munca națională*;

2) să facă o selecție între immigranți *după rasă* și *naționalitate.*

Și cărui element etnic îi dă statul american preferință?

Unuia singur: elementului *anglo-saxon.*

Rațiunea se înțelege ușor.

Și pentru acelaș cuvânt, se înlătură elementele etnice mai puțin asimilabile, precum cel *latin* și mai ales *slav.*

Legea dela 1924, apoi, care modifică pe cea dela 1921,

adaugă o stipulaţie demnă de reţinut. Orce străin, care s-ar dovedi,—indiferent la ce epocă după immigraţie,—că a intrat în Statele-Unite *fără să fi îndeplinit atunci condiţiile legale* ce-i dedeau dreptul de a immigra, *va fi immediat trecut peste hotare* [1]).

In Franţa.—Experienţa teoretică şi practică a Frantei, în chestia imigrării străine, este şi mai interesantă, venind dela un popor mai apropiat de noi, în toate privinţele.

Deşi se recunoaşte necesitatea *mânei de lucru* şi nu se fac dificultăţi elementelor străine muncitoare, cari vin să se aşeze pe teritoriul ei, în Franţa, precautǎ, cere să se evite două pericole, de care este conştientă :

1. Să nu se lase a pătrunde elemente străine, de rasă şi naţionalitate prea depărtată de a ei, deci *greu de asimilat.*

2) Aşezarea străinilor să nu se facă în formă de populaţii compacte, capabile de a constitui *minorităţi etnice.*

Deci, să se noteze bine ! Franţa, cu toată puternica ei organizaţie de stat naţional, cu toată vechia ei civilizaţie strălucită, înzestrată cu atâtea mijloace puternice de asimilare, se teme de două primejdii :

De primejdia elementelor etnice greu de asimilat din cauza diferenţei lor prea mari de natura poporului francez; şi de primejdia îngrămădirii la un loc a prea multor străini, astfel ca să devină *mtnorităţi etnice.*

Săracii de noi, cari din orbenia politicei unor cârmuitori nedemni de locul ce l-au ocupat în istoria acestui mult încercat popor, am lăsat să intre tocmai acele elemente străine care se deosebesc mai mult de firea poporului român ! Săracii de noi, cari, prigoniţi de o fatalitate istorică nemiloasă, a trebuit să avem în drumul vieţii, întocmai primejdia de care se teme şi se fereşte marea şi puternica Franţă : *minorităţi etnice.* Şi încă ce fel de minorităţi ? Compuse *tocmai* şi *numai* din elemente aşa de deosebite de firea naţională românească, aşa de neasimilabile şi prin natura lor, şi prin voinţa lor !

Cari sunt elementele etnice indezirabile pentru sora neolatină, Franţa ? Afară de Englezi, sunt tocmai acelea care alcătuesc minorităţile noastre : *Germanii, Ungurii, Evreii.*

---

2) *Marcel Paon,* L'Immigration en France, p. 101.

Franța nu dorește să-i vină aceste neamuri nici măcar în număr mic, pentru cuvântul hotărâtor, că nu se pot asimila.

Iar pe celelalte elemente, asimilabile prin afinătățile lor etnice, le vrea în număr mic, așa ca să nu paată alcătui *minorități.*

Iată cum rezumează aceste principii și reflexiuni asupra imigrațiunii în Franța d. *Albert Thomas* în prefața introductivă la cartea d-lui *Marcel Paon* „L'Imigration en France", carte așa de instructivă și luminoasă prin solida ei documentare și argumentare.

„Dacă acesta este scopul politicei noastre, zice d. *Albert Thomas,* care nu va fi bănuit și învinuit de șovinism, de xenofobie, de sentimente inumane, neliberale și nedemocratice, dacă ecesta este scopul politicei noastre de immigrațiune, *dacă voim să asimilăm,* să integrăm în populația franceză pe străinii ce vor veni să se stabilească la noi, *e natural să se îndeplinească la frontieră selecțiile necesare... selecția raselor,* selecția indivizilor, selecția lucrătoriior... Trebue, după experiențele ultimilor ani, *să alegem rasele care au mai multă afinitate cu a noastră :* Italieni, Belgieni, Spanioli, Polonezi, etc. *Trebue să alungăm pe indezirabili...*" [1])

Iar mai departe (p. 14).

„Trebue cu orice preț să creiăm un adevărat *cod al imigrației* ; și acest cod trebue să fie regulat în acord cu *politica pe care o reclamă interesul țării*".

Și, ca încheiere :

„Problema... se cade să fie abordată **cu curaj** *de toți Francezi, cari se îngrijesc de viitorul țării lor.*

„Ei trebue să ceară dela cârmuitori acea *politică franceză* a imigrației care... să permită *menținerea unei Franțe* sănătoase, viguroase, capabile de radiare, gata a aduce încă operei comune a civilizației omenești concursul *geniului său propriu și al nobilelor sale tradiții*" [1])

Iar în ce privește îngrămădirea la un loc a străinilor de acelaș neam, autorul cărții citate, dl. Marcel Paon, ezprimă o convingere hotărâtă și o teamă judicioasă. O reproduc, că e scrisă,parcă pentru România.

---

1) *Marcel Paon L' Immigration en France,* (pag. 12).
2) Ibid, p. 18-19.

„Noi credem, zice el, în ce ne priveşte, că gruparea străinilor în astfel de insule compacte (Ilots) este *foarte regretabilă*, şi că aceste insule ar putea, dacă nu vom lua seama, să tindă, prin importanţa lor crescătoare, la formarea *de minorităţi etnice*, **izvor de agitaţie politică, mai ales când ele sunt localizate în vecinătatea frontierelor"** [1]).

•

Şi acum, revenim la întrebarea noastră:

Este vre-o conştiinţă românească adevărată, care să nu afirme cu tărie că e timpul, timpul din urmă, de a opri la graniţă invazia străinilor?

Nu, desigur. Suntem de acord. Toţi o dorim.

Iată deci încă un punct asupra căruia *sufletele româneşti sunt unite prin o voinţă comună.*

• • •

In faţa minorităţilor. Principiul proporţionalizării

După expulzarea străinilor vagabonzi şi oprirea invaziei chestiunea cea mare nu s'a deslegat încă, rămâne întreagă. S'au eliminat doar circumstanţele agravante, cari o complicau şi mai mult, şi o făceau pe deadreptul şi făţiş insolubilă.

Acum se vede aşa cum este, în greutatea ei firească, permanentă.

Pribegii refugiaţi se duc, *Minorităţie* rămân. Rămân cu noi. Trăim cu ele.

Cum stă vieaţa naţională în faţa piedicei ce nu se poate urni din loc, nu se poate îndepărta? Cum o trece, cum o sare, cum o străbate, cum o ocoleşte?

Am văzut cum privesc statele mari şi tari. mai mari şi mai tari decât România, eventualitatea înfiripării unor începuturi de minorităţi la ele: cauze de agitaţii şi svârcoliri politice, mai ales când ar aparţine unor naţiuni cu state apropiate de fruntarii. Le evită. Opresc constituirea lor. Le sugrumă în faşă, cum ar opera sau cauteriza un început de antracoid sau de cancer.

Statul României noui s'a născut deodată cu aceste racile organice. Cum le va suporta? Vigoarea nativă a organismului

1) Op. cit. p. 181.

etnic, care a dovedit atâta putere de rezistență în decursul veacurilor, inspiră, de sigur, multă nădejde..

Grija de căpetenie a neamului românesc, tot așa de hotărâtoare pentru ființa lui ca si conservarea fizică, este afirmarea lui în sfera vieții ideale a omenirii.

Cum zădărnicim piedicele puse în calea evoluției sufletului românesc de mediul etnic străin, care stânjinește și tulbură cristalizarea unei culturi cu caracter propriu românesc?

Generalizată, întrebarea privește întreaga vieață a poporului român, și economică, și politică, și culturală.

Vieața fiind *una*, nu se poate o cultură românească să crească, dintr'o organizație politică sau economică de caracter străin.

O instituție, ca funcțiune a vieței naționale, poartă caracter românesc atunci, când factorul uman ce-i dă ființă, este românesc. Iar când se întâmplă ca, în alcătuirea ei, să intre și elemente străine, acestea să fie în o măsură neînsemnată.

Iar limita maximă admisibilă a elementului străin nu poate trece de raportul numeric al națiunii respective față de populația totală a țării.

Nici privilegii, nici asupriri. Fiecăruia partea ce i se cuvine. *Suum cuique.*

Instituția, în care se calcă principiul proporționalității în favoarea uneia din națiunile conlocuitoare, își pierde echilibrul cumpenei juste și iea caracterul neamului în favoarea căruia s'a calcat măsura cuvenită. Și dacă este vre-o națiune care să aibă dreptul, după toate rațiunile din lume, ca să i se plece cumpăna în partea sa, și să imprime instituțiilor din țara românească mai accentuat caracterul său național, apoi aceea nu poate fi, desigur, decât națiunea română, și numai ea. Nu numai accentuat, dar chiar *exclusiv* românească de ar fi înfățișarea manifestărilor vieții publice din România, fenomenul nu s'ar părea nenatural, ci, din potrivă, de sine înțeles.

Dar când proporția numerică a factorului uman, ce alcătuește organele și funcțiunile vieții publice în România, trece cât de puțin în avantajul altei națiuni conlocuitoare, când în o administrație, în o școală, într'un barou, în o ramură comercială, sau industrială, în corpul medical, gazetăresc, etc. proporția participanților străini—să zicem Evrei, că sunt cei mai numeroși

—este nu zic *jumătate* din numărul total, ci pe sfert, și nici pe sfert, ci cu puțin mai mult de a 8-a—10-a parte, din numărul participanților acelei ramuri,—ceea-ce corespunde aproximativ raportului numeric al populației ebraice față de populația totală a țării,—atunci organul acela al vieții publice iea hotărât caracterul ebraic. Și tot așa, cu raporturi schimbate, după datele corespunzătoare, pentru celelalte națiuni străine.

In cazul acestei proporții, care hotărăște caracterul străin al instituției, ne aflăm în fața unei curate monstruozități. Căci, din punct de vedere biologic, este un non-sens, o monstruozitate, ca în organismul vieții naționale al unui popor să funcționeze organe cari să nu reprezinte principiul vital caracteristic acelui popor, ci să aparțină organismului sufletesc al altei ființe etnice.

Nici unul din popoarele mari din lume, cari au desvoltat, din o solidă organizație națională unitară, o adevărată cultură superioară proprie, nici unul nu prezintă acest fenomen de monstruozitate biologică.

Unde s'a văzut vreodată în Anglia, în Franța, în Italia, vre-o scoală, de or-ce grad—ca să ne mărginim la o singură lature a vieții naționale—în care numărul *preponderant* al școlarilor să aparțină altui neam decât neamului ce alcătuește populația de baștină a țării și care a întemeiat statul național respectiv? Unde s'a văzut cândva în Franța vre-o școală. în care majoritatea elevilor să fie Englezi, or Italieni, or Spanioli, or Germani, or chiar Evrei—de oare-ce acest popor e pretutindeni *mai mult decât vecin* cu celelalte popoare?

Se poate închipui acest spectacol? Se poate închipui bunioară, că la o facultate de Drept a vr'unei Universități din Anglia să fie 547 Evrei și 234 Englezi, proporția dintre Evrei și Români dela facultatea de Drept din Cernăuți, în anul 1920? Sau la o facultate de filosofie din Italia să fie 574 Evrei și 174 Italieni—proporția dintre Evrei și Români la aceeași Universitate din Cernăuți?

Pot să crează Francezii or Englezii or Italienii că la Universitatea din Iași erau la Farmacie, în 1922, 299 Evrei și numai 97 Români? Iar la Medicină 831 Evrei și numai 546 Români?

Pot să-și închipuiască, pot să înțeleagă și să crează popoarele culte ale Occidentului că în armata română, anume în

arma artileriei, *mai mult de jumătate din ofiţerii de rezervă sunt Evrei?*

Sunt acestea raporturi normale? Nu sunt monstruozităţi de biologie etnică inadmisibile, inconceptibile? Nu sunt un semn de inconştienţă criminală pentru pătura conducătoare responzabilă a neamului românesc?

Astfel de cazuri ies din cadrul orcărei discuţii principiale; nu mai e nevoe de a le judeca, spre a le condamna.

Principiul just, raţional, uman al proporţionalităţii nu stă să aprecieze astfel de situaţii. El respinge *cea mai mică disproporţie* a raporturilor numerice dintre elementele etnice care nu cade în favoarea poporului de baştină, ci în favoarea altui neam străin de pe teritoriul românesc.

* * *

Să fie deci clar şi bine înţeles. Nu e vorba de a elimina cu desăvârşire din alcătuirea organelor vieţii noastre publice, elementele etnice străine.

Pe baza principiilor ce stau la baza organizaţiei legale a vieţii politice, pe baza spiritului constitutiv al legilor ţării, străinii au *voia*, acordată de neamul românesc, de a se împărtăşi din constituirea vieţii lui publice. Au *voia*, ei zic *dreptul*. Dar această învoire sau acest drept, în spiritul incontestabil al legilor fundamentale, îl au în acea măsură ce respectă principiul *egalei împărtăşiri* a celorlalte neamuri, *în raport cu numărul populaţiei lor în ţară.*

Deci în măsura ce respectă principiul egalei împărtăşiri a poporului românesc de baştină, în raport cu numărul Românilor în ţară.

Se poate o idee mai lămurită, mai dreaptă, mai obiectivă mai umană?

E mai mult decât general-umană.

Nu există inteligenţă, nu românească, dar orice inteligenţă posibilă, care să nu o admită. E axiomatică.

Deci repetăm. Nu dăm afară pe străini, din şcoli. Dar nu vrem să se îngreueze prin numărul lor disproporţionat, ba chiar să se facă imposibilă realizarea scopului pentru care statul român, neamul românesc şi-a creat instituţiile de cultură.

Nu vrem să vedem, bunăoară — şi dau un exemplu două,

numai pentru concretizarea gândirii — nu vrem să mai vedem spectacolul ce-l oferă Liceul Național din Iași, unde majoritatea zdrobitoare a elevilor o alcătuește elementul evreesc. Puținii elevi de Români se simt străini; în pauzele dintre ore stau retrași, stingheri și jenați prin colțuri. Sunt minoritatea *tolerată*. Majoritarii trăesc aparte, vorbesc între ei de preocupările lor, de jocurile lor, de societățile lor, Macaby, Hacoah, Macoah, etc.; de șezătorile și conferințele lor, de sporturile lor, de planurile lor de lucru și petrecere. Și când vor să se ferească de indiscreția Românilor... „minoritari majoritari", șoșotesc între ei, ori o dau deadreptul prin *idiș*.

Și așa de mult se simt acasă la ei, ca în o școală a lor națională ovreiască, nu națională românească, încât, în o clasă la ora de caligrafie, profesorul a văzut cu surprindere pe un elev scriind ovreește, în loc de românește. Și când l-a întreba, mirat:

— Ce faci acolo?

Elevul evreu a răspuns liniștit și liniștitor:

— Nimic. Am scris numai *Zeit ist geld.*

Bieții profesori români, în fața unor astfel de suflete de elevi! Te gândești involuntar la găina care a clocit ouă de rață. Uite-o cum stă cloncănind, speriată, pe marginea, lacului: cum își chiamă cu disperare bobocii, puiii ei de altă speță, cari au sărit în apă și alunecă sburdând să treacă pe țărmul celălalt, unde ea nu-i poate urmări.

Ce școală de naționalism să faci cu astfel de auzitori? Poți să vorbești, dacă simți în tine flacăra partriotismului, de aspirațiile și idealul neamului românesc? Poți măcar să deschizi gura? Ți se încleștează fălcile, îți îngheață cuvintele pe buze.

Marele Cogălniceanu, în fața unor astfel de bănci cu școlari străini, bănci tot așa de străine de sufletul românesc ca și băncile bancherilor evrei, ar fi putut pronunța el celebrul discurs de introducere la istoria Românilor, pe care l-a rostit tocmai cam pe acele locuri unde azi „Liceului Național" românesc a devenit un liceu național evreesc? I-ar fi perit inspirația care își trage puterea avântului din simpatia ochilor sclipitori de înțelegere și credință.

Aceste situații trebue să dispară. Nu sunt de ajuns priveliștile de cari ne izbim la tot pasul, în mediul social extrașcolar al orașelor înstrăinate?

Şi încă ce privelişti!

Una din ele, de pe timpul agitaţiilor studenţeşti, la Iaşi, e caracteristică. Merită să fie consemnată.

La un concurs de jocuri ale mai multor societăţi sportive evreeşti, ţinut în Parcul Sportiv dela Copou, echipele concurenţilor au defilat în arenă îmbrăcate în costume de culori naţionale evreeşti, alb-albastru, cântând marşul palestinian şi purtând steagul bicolor palestinian, în frunte.

Unde să se rafugieze sufletele româneşti? Unde să scape de penibila impresie obsedantă a stării de exiliu în propria lor patrie?

Afară de Biserică, unde intră să se reculeagă în tihnă, sub ocrotirea crucii mântuitoare, singurul lor azil rămâne şcoala.

Şcoala este cuibul ideal în care geniul naţional îşi adună progenitura, ca s'o hrănească, s'o crească, s'o înveţe a zbura, să-i arăte drumurile înălţimilor pe cari numai el le cunoaşte, ca să ajungă acolo unde numai lui îi este dat să ajungă.

Şcoala este locul de refugiu unde se acordează, se pregătesc strunele şi organele sufleteşti ale neamului, ca să intoneze o nouă simfonie, ne mai auzită în lume, prima simfonie a darurilor lui naturale, prescrise fiinţei lui, şi numai fiinţei lui.

Şcoala este sanctuarul unde se săvârşeşte marea taină a vieţii unui popor, unde sufletul etnic îşi distilează, în picături de lumină, esenţa lui nemuritoare, ca să fie turnată în forma ideală predestinată lui, şi numai lui, de gândul creator al lumilor.

Nu pot instrumentele melodice ale altor suflete etnice să participe armonic la simfonia culturei noastre. Ele nu cunosc, din felul construcţiei lor, şi nu ştiu să sune decât nota neamului lor. Ce simfonie românească vei scoate din ele?

Nu poate esenţa geniului naţional a altor suflete etnice să cristalizeze în altă formă decât în cea hotorâtă lor, şi numai lor, de firea zămislitoare a popoarelor? Să scoateţi chip de neam românesc din esenţa naţională ebraică, maghiară, germană?

Liberă intrare a tuturor neamurilor, fără regulă şi măsură, în instituţii?

Cine este adormitul care să nu vadă că se zugrumă dez-

voltarea vieţii unui popor, în propria lui casă, numai de hatârul unor neamuri străine, cari nu vor sau nu pot să trăiască în propria lor casă? O fi tristă şi soarta lor. Dar cine este răspunzător de ea? Ce e vinovat poporul român, ca să poarte în cârcă rătăcirile altora şi să se prăbuşească sub greutatea lor? De ce să ispăşească *el* pacatele altora?

Şi el îşi are menirea şi drumul lui în lume. Cine se îngrijeşte de destinul lui? Or destinul lui e să fie prada neomeniei capriţioase şi lăcomiei altora?

Nu vedeţi că se ucide un popor în numele unor principii făţarnice? Nu vedeţi că, în numele unei umanităţi abuzive, se comite o adevărată crimă de les-umanitate?

Este timpul din nou să sune trâmbiţa lui Mureşianu: *Deşteaptă-te, Române...*

*
* *

Nu este conştiinţă românească trează şi nepervertită care să nu priceapă că scăparea neamului românesc, ca neam. cere imperios să i se asigure desvoltarea vieţii culturale. Iar desvoltarea vieţii culturale cere tot aşa de imperios, ca în nici o instituţie, niciodată şi nicăiri, elementul românesc să nu fie copleşit numericeşte de elementul străin. O monstruozitate care nici nu merită discuţie.

Din potrivă, totdeauna, pretutdineni, in toate instituţiile, elementul românesc dominant să aibă preponderenţa convârşitoare firească.

Proporţia elementelor etnice în alcăturirea instituţiilor de orice fel ale vieţii publice în România, să nu treacă niciodată, nicăiri proporţia numerică a popoarelor respective, conlocuitoare în România, faţă de populaţia totală a ţării.

Singurul popor care are dreptul, nu la favoarea, ci la prerogativa trecerii peste limita proporţiei matematice, este poporul român de baştină, stăpân suveran în casa şi în ţara lui, dator, în faţa istoriei lui şi în faţa omenirii, să desvolte aici, în acest colţ al globului pământesc, o cultură proprie înaltă. Şi

deci îndreptăţit a-şi asigura, pentru aceasta, întreaga libertate a mişcărilor lui de evoluţie sufletească.

Iată încă un punct comun constitutiv al voinţei naţionale obşteşti.

El complectează, împreună cu toate celelalte elemente psihice arătate până aici, acea sinteză vie de credinţe, de idei şi de tendinţe, care alcătueşte unitatea de gândire, de simţire şi de voinţă a neamului românesc, în această clipă hotărâtoare a vieţii lui istorice.

INTROSPECȚIUNE ȘI AUTOCRITICA

Scăderi și virtuți. Temeri și speranțe.

Expunerea constructivă s'a terminat. Ceeace urmează este ecoul unor stări de suflet ce au vibrat în surdina conştiinţei în tot timpul demonstraţiei. Unele din ele, puţine, pe ici pe colo, au străbătut, printre rânduri, cordonul ordinei şi disciplinei logice, care a străjuit năvala asociaţiei de idei. Nu toate câte au rămas în afară şi cer să între în incinta discuţiei, vor fi lăsate să treacă. Se va face încă o selecţie riguroasă. Simpla impulsivitate a unor păreri, împinse de sentimente tari şi intime, nu-şi va putea legitima dreptul întrării. Dar sunt consideraţii cu valoare informativă, cari au aşteptat să-şi termine în linişte, neîntrerupţi, cuvântul lor protagoniştii chemaţi, în marele proces istoric, pentru stabilirea fondului.

Vor fi lăsate să depună, în faţa judecăţii nepărtinitoare, şi ideile, şi părerile, şi impresiile, cari, dacă nu construesc, complectează, nuanţează, justifică, lămuresc. Ele răspund la întrebări naturale, deşi unele abia formulate, altele numai gândite, toate presanate şi turburătoare, obsedante şi chinuitoare.

Cum ne apărăm frontierele de invazia străinilor?

Prima întrebare ce de mult se repetă în minte, cătând să rupă rândurile construcției liniștite a demonstrației este:

Ce facem, ca să păzim frontierele țării? Nu în contra dușmanului înarmat, ci în contra străinului „pașnic" ce vine cu toiagul pribegiei în mână și cere să se așeze la noi, în rândul celor de un neam cu dânsul cari duc lupta „pașnică" economică, politică, culturală, în contra noastră?

Ce facem? Nu știu. Mai de grabă s'ar putea spune ce *nu facem.*

Și aceasta încă e puțin.

S'ar putea spune mai mult:

Ce facem, nu ca să oprim invazia străinilor, ci ca *s'o înlesnim, s'o întreținem, s'o apărăm?*

Da, noi înșine. Da, oficial.

Slujbași mărunți supuși conrupției? Ba și mai mari, „în afară de orice bănuială". Organe publice, create pentru serviciul și paza Statului, devenind instrumente în mâinile celor ce au interesul de a asigura invazia străinilor, de a o susține, de a o grăbi și intensifica sistematic.

— Interesați a spori invazia străinilor în țară, în mod sistematic? Sunt astfel de indivizi?

— Sunt.

— Astfel de inconștienți?

— Ba sunt foarte conștienți.

— Conștienți distrugători de țară?

— Ba poate întemeetori de țară...

— Trădători de neam?

— Ba zeloși apărători ai neamului. Ai neamului lor.

— Români?

— Da, Români. „Români de rit mozaic". Se mai numesc şi „Evrei pământeni". Şi au o *Uniune* a lor. „Uniunea Evreilor pământeni". Şi „Uniunea" acestor „Români de rit mozaic", acestor „Evrei pământeni" are interes, se vede ca să se înmulţească repede şi cât mai mult în România numărul „Românilor de rit mozaic", numărul cetăţenilor ce alcătuesc „Uniunea Evreilor pământeni.

— Inţeleg interesul lor...

— Cam târziu.

— Dar nu-l înţeleg cum *organele statului român*, care nu este încă, slava Domnului, „Stat român de rit mozaic", să se pună în slujba intereselor concetăţenilor de alt neam şi să sprijinească navala străinilor în România.

Asta n'o înţeleg nici eu. Ba o înţeleg; dar are nevoe de prea multe explicaţii. Iar dacă prin acel *cum* al întrebării d-tale, vrei să afli, nu *cauza* ce face ca nişte organe publice de Stat să devină instrumentul unei societăţi particulare cu interese opuse intereselor neamului românesc, ci vrei să afli *cum procedează*, ca să servească scopurile ei, curiozitatea ţi se poate satisface imediat.

Iată un document oficial, emanat dela o autoritate publică, şi făcând parte, fireşte, dintr'un dosar secret,—secret până în momentul când a fost cerut să fie adus în Parlament cu ocazia unei interpelări. Dar cunoscut şi mai înainte de aceasta, publicat prin ziare, împrăştiat prin foi volante. Şi aşa mai departe. Totuşi fără destul ecou în „opinia publică", nici politică, parlamentară, nici gazetărească.

Citeşte-l să vezi dacă nu merita mai multă vâlvă.

E vorba de o bandă organizată la Nistru pentru introducerea în ţară a Evreilor. Acea organizaţie a fost prinsă; şi autorităţile militare, instrumentând procesul, au voit să-şi facă toată datoria, să caute toţi complicii, să meargă până la cauza şi motorul întregei organizări de import ebraic în ţară.

Se vede că disciplina militară e o bună şcoală de educaţie cetăţenească.

Dar această tentativă de investigaţie s'a isbit de obstacole cari au scos la iveală alte metehne cu urmări şi mai grave de cât încercarea—explicabilă, dacă nu scuzabilă — a Evreilor de a-şi aduce la noi cât mai mulţi coreligionari.

Iată documentul în întregime:

No. 3569 din 9 Februarie 1925

Consiliul de Răsboi al C. IV Armată

către

Corpul IV Armată Stat Major

La ordinul Dv. No. 10143/925 am onoare a vă raporta:

1. Indivizii Feghea Dabija, Gh. Toporsky, Simcha Burchatosky, Maria Buzilă, Grigore Huscă, Şmil Kalermau, Nichifor Ciuntu, Filip Vacarov, Azril Curbet, Mendel Curbet Şaia Fuchs, Gh. Beleuţă, Gavril Ţenti, Ana Mariciuc şi plut. Giroveanu I, reg. 3 gr. aceştia toţi la un loc, formau o organizaţie, care se ocupa cu trecerea refugiaţilor evrei din Ucraina în Basarabia.

2. Nu mai este nimeni amestecat în această afacere de cât cei mai sus notaţi.

3. Afacerea este în curs de cercetare. Indivizii Gh. Toporowsky şi Simcha Burchatoksy erau agenţii „Uniunei evreilor pământeni" care veneau în gara Dochia şi primeau refugiaţii, pe care îi conduceau la Bucureşti, având la ei—date de Uniune—bilete de liberă petrecere în ţară, capatate dela Siguranţă. Aceste bilete erau în alb

„S'a crezut necesară o descindere la Uniunea evreilor pământeni şi la agenţii ei, pentru a se descoperi mijloacele, actele şi numărul de contravenienţi la trecerea frontierei, însă ministerul de război, secret general, ne ordonă a considera cererea de percheziţie făcută parchetului trib. 6 Ilfov, ca retrasă pentru Uniunea evreilor pământeni.

Telegr. No. 654 din 27 Ianuarie 1925.

4. Nu s'a mai descoperit nimic, care ar interesa siguranţa Statului".

9 Februarie 1925 (Raportor).

E nevoie de comentarii?

Nu. Stabilim numai faptele.

1. „Uniunea Evreilor pământeni" dispune de o organizaţie specială. care se ocupă anume cu trecerea Evreilor de peste hotare în România.

2. „Uniunea Evreilor pământeni" încredinţează pentru aceasta agenţilor săi bilete de liberă petrecere în ţară, ca să le împartă la frontieră Evreilor ce vor să treacă în România.

3. Aceste bilete de liberă petrecere în ţară „Uniunea Evreilor pământeni“ le are *dela Siguranţa Statului*.

4. Siguranţa Statului a încredinţat „Uniunii“ aceste bilete în alb, ca „Uniunea“ să poată introduce, fără control, pe cine o vrea în ţară.

5. Autoritatea şi cercetările Justiţiei române *sunt oprite de a pătrunde în tainele „Uniunii“*, chiar când acţiunea ei este făţiş implicată într'un proces public cu vină vădită.

Acest document rămâne o ruşine pentru timpul nostru. Posteritatea îl va pomeni cu oroare şi desgust. El pune pe fruntea vinovaţilor o pecetie infamantă. Nu pe fruntea individului Gh. Toporowsky şi individei Simcha Burchatovsky şi altor agenţi ai „Uniunii Evreilor pământeni“, ci pe fruntea inconştienţilor reprezentanţi ai intereselor neamului românesc şi ai Siguranţei Statului român.

Cu astfel de slujbaşi şi de cârmuitori se explică dece România nu are frontiere pentru străinii năvălitori ; se explică de ce teritoriile periferice sunt înnecate de puhoiul Evreilor ; se explică de ce oraşele se înstreinează tot mai mult ; se explică de ce valurile invaziei, crescând mereu, au ajuns să inunde şi capitala. Se explică multe din manifestările dureroase ale vieţei noastre publice, economice, politice, culturale.

Cu astfel de slujbaşi, Statul îşi pierde autoritatea, îşi pierde puterea şi rostul. Se prăbuşeşte.

Cu astfel de slujbaşi otrava toxinelor elementelor etnice străine pătrunde tot mai adânc în organismul neamului românesc. Il paralizează.

Cu astfel de slujbaşi ne sinucidem.

Revolta noastră nu are margini. Şi înţelegem strigătul lui Eminescu :

„Ce nu vii tu, Ţepeş Doamne“ !...

Ţepeşul timpului, cu energia mijloacelor moderne, nu s'a născut încă ? Nu-l vedem.

Să nu întârzie prea mult.

Stăm la grea cumpănă. In faţa prăpastiei.

Profesori, educatori de toate gradele, din ce oficină perversă au ieşit aceste fiinţe mizerabile ? Ce influenţe diabolice

au diformat opera voastră? Cine a uitat să pună în conştiinţa lor paznicul neadormit al gândurilor şi faptelor lor?

Educatori, vedeţi adâncul înţeles al chemării voastre? Numai voi puteţi scăpa neamul acesta din strâmtoarea istorică în care l'a vârât soarta. Nu vă închideţi spiritul în buchea cărţii, a programelor, a erudiţiei. Săpaţi puternic în inima generaţiilor tinere sentimentul sfânt al iubirii de neam. Aprindeţi în sufletele lor lumina călăuzitoare a idealurilor naţionale. Daţi ţării cetăţeni cu sentimentul viu al datoriei, slujbaşi de toate breslele cu sentimentul viu al răspunderii. Fie-vă milă de neamul acesta. Numai voi îl puteţi scăpa. E în mare ananghie. Numai armata cinstei a datoriei, a jertfei îl poate mântui.

Problema minorităţilor etnice

Iată altă întrebare ce se formula, în timpul paşnicei construcţii mintale a unificării sufletului naţional. Meditaţii şi lămuriri cerute au fost amânate, ca să nu se întrerupă şirul logic al demonstratiei.

Avem o problemă naţională a minorităţilor etnice. Cu voia, fără voia noastră, o avem.

Nu împărtăşesc deloc bravura acelora cari au aerul să spună: Tocmai problema minorităţilor ne trebuia, nouă Românilor, ca să dovedim lumii geniul politic cu care suntem înzestraţi. Cum au ştiut strămoşii noştri Romani să stăpânească atâtea popoare, să le cârmuiască şi să le civilizeze, întemeind binefăcătoarea şi umana *pax romana?* Tot aşa şi noi, strănepoţii cu virtuţi politice moştenite, vom şti să cârmuim atâtea neamuri străine, conlocuitoare în hotarele României, şi să ne împăcâm cu ele,

Numai că strămoşii noştri Romani nu aveau, în cuprinsul imperiului lor, „minorităţi" etnice în înţelesul de azi; popoarele supuse legilor romane nu întreţineau legături cu alte centre politice, de unde să primească directive ostile intereselor vieţii romane. Şi nu se puneau sub protecţia unei „Ligi a Naţiunilor"; şi că, pe atunci nu exista o „Alianţă israelită internaţională", organizaţie politică pe temă religioasă, sprijinită pe autocraţia impunătoare a unor bancheri internaţionali, cari au ridicat *finanţa* la rangul de putere politică mondială precumpănitoare între celelalte puteri istorice ale omenirii.

Nu se potrivesc împrejurările. Şi nici puterile. Suntem stat mic, abia înfiripat şi paşnic, nu imperiu militar războinic şi cuceritor, care taie cu sabia nodul încâlcit al contingenţelor

Numai cu popoare politice moderne, de aceiaşi origine cu noi şi trăind în aceleaşi împrejurări politice, ne putem compara şi ne putem lua la întrecere. Şi când Franţa, „sora noastră mai mare", cum pe drept îi zicem, se teme şi fuge de minorităţi ca de foc, este ifos uşuratec de copil fără experienţă să te lauzi că vei bea mare cu sarea şi Oltul cu totul.

Ştiu, au fost state puternice şi poate sunt şi azi chiar din cele mici, cari nu se tem de chestia minorităţilor. E vorba de spiritul cu care vii în deslegarea ei, de mijloacele ce întrebuinţezi, de principiile ce te călăuzesc.

Germania, Austria, Ungaria, în fosta lor formă de guvernământ, nu-şi băteau capul cum să „menajeze" minorităţile, cum să le cânte în strună, cum să se împace cu ele pe baza dreptului lor la viaţă naţională. Politica lor naţională internă nu avea alt scop de cât să le facă să dispară ca unităţi etnice deosebite. Metoda şi spiritul atitudinii lor îl formula *Bismark*, cu brutalitatea cunoscută a geniului său barbar. „Cancelarul de fier" cu logica lui de fier care nu îngăduia în concertul statelor lumii istorice statele *mici* şi zicea că trebuesc operate ca bătăturile, nu se încurca în faţa unor simple biete minorităţi etnice ; aplica şi asupra lor acelaş principiu de hirurgie politică. Procedarea lui faţă de provincia poloneză ce i-a revenit Germaniei din împărţirea Poloniei, este cunoscută.

Şi tot în felul lui au tratat minorităţile etnice din cuprinsul lor Austria şi mai ales Ungaria.

Şi trebue să se facă o deosebire care nu e fără importanţă, în ce priveşte *felul provenienţii minorităţilor*, în diferite state.

Sunt minorităţi etnice, pe cari şi le-au procurat unele state singure, prin cucerire, răpire, siluire. Aşa a fost provincia polonă în Germania, aşa Bucovina în Austria ; Transilvania în Ungaria ; Basarabia în Rusia ; etc.

Şi sunt minorităţi, cari s'au constituit prin incursia lor proprie, paşnică sau violentă, în teritoriul altui popor, altui stat etnic.

Aceasta este origina istorică a tuturor minorităţilor noastre etnice. Nu noi le-am rupt cu silnicie din trupul naţiei lor, ci ele au venit peste noi şi s'au aşezat la noi, unele cu forţa,

altele cu încetul, pe furiş, ori cerşind un adăpost vremelnic.

Dacă metoda bismarckiană a operaţiei hirurgicale se găsia la locul ei faţă de minorităţile pe cari un stat puternic şi le-a procurat însuşi prin pradă, care ar fi fost procedarea Germaniei, Ungariei, Austriei, faţă de acele grupuri etnice, cari ar fi venit să se aciueze timide şi rugătoare, sau ar fi căutat să se impună cu de-a sila pe cuprinsul lor?

Epoca principiului „forţa primează dreptul", „forţa face dreptul" a trecut însă. Azi lumea trăeşte sub regimul altor principii de morală şi de drept.

„Dreptul la viează" al popoarelor a devenit o lege sfântă. In faţa acestei legi, toate popoarele sunt egale. Toate. Şi cele mari şi cele mici.

Şi popoarele mici au dreptul să trăiască *lângă* cele mari; şi cele mari au dreptul să trăiască *lângă* cele mici.

Lângă; nu *în* şi nu *peste*.

Căci, dacă popoarele şi statele mari vor voi să traiască *peste* cele mici, acestea pier. Şi dacă popoarele mici vor voi să trăiască *în* şi *din* cele mari, acestea mor. Ce e mai mic de cât un microb, ca vietate? Şi câte organisme mari şi tari n'au pierit din cauza microbilor?

De aceea, când un grup etnic, în numele dreptului la vieaţă, vine şi vrea să intre în organismul sănătos al unui stat naţional, ca să trăiască *în* el, ca minoritate, acest stat, în numele aceluiaşi drept la vieaţă, poate să-l respingă şi să-l invite a-şi căuta rostul de vieaţă *aiurea*.

Unde? Treaba lui.

Iar dacă naţia, căreia îi aparţine grupul etnic desrădăcinat şi rătăcitor, are un stat propriu, locul lui de refugiu este indicat.

Fiecare frântură etnică la matca sa naţională.

De aceea principiul politicei naţionale a Franţei liberale, pe care l'am schiţat mai sus, este admirabil prin logica lui, prin dreptatea lui, prin umanitatea lui.

Este, mai întâiu, uman să nu primeşti pe teritoriul tău elemente etnice prea străine, prin natura lor, de geniul firii tale etnice. Uman pentru ele; uman pentru tine. Nu se vor putea asimila, sau nu vor voi; şi nu le vei putea, or nu vei voi să le asimilezi cu de-a sila. Şi va fi o vecinică svârcolire organică dureroasă, patologică, în vieaţa şi a unora şi a altora.

Şi de aceea cuminţenia principiului francez şi american: să nu laşi să pătrunză decât elemente etnice asimilabile, de aceeaşi rasă cu tine.

Şi acestea—să se noteze—în *mică proporţie*, nu în cantităţi care le-ar da putinţa să se constitue în minorităţi etnice.

Frumoase principii! Dar de ce să ne mai amărâm sufletul cu frumuseţea lor inaccesibilă?

Nu mai putem să ne refacem, dela cap, istoria noastră naţională. Ar fi destul, dacă de acum am putea aplica, deocamdată, macar ceva din aceste principii faţă de invazia semită, în curs.

Minorităţile le avem, aşa cum ni le-a hărăzit soarta.

Aş minţi dacă aş spune că le iubesc. Nu cedez însă nici sentimentului pe care atitudinea lor duşmănoasă în contra poporului şi statului român se sileşte par'că în adins să-l provoace. Mă gândesc la unele lucruri cari fac mai de grabă să se producă ceva din efectul acelui „tout comprendre"... al d-nei de Staël.

Le privesc uneori cu compătimire. Mă gândesc la ironia crudă a distinului lor istoric. Ce deosebire între ce au vrut să fie şi să facă, în aceste părţi ale Europei, în Dacia Traiană, şi situaţia lor actuală! Unii au năvălit peste Români, alţii au fost aduşi şi aşezaţi printre ei, în colonii, cu scopul hotărât de a sparge blocul etnic românesc, de a sfărâma unitatea neamului nostru, de a ne nimici ca naţiune. Evenimentele istoriei universale i-au surprins înainte de a-şi isprăvi opera.

Vorbesc, natural, de minoritatea maghiară şi germană. Despre cea ebraică mi-am spus cuvântul şi va mai fi vorba în curând.

Şi iată că Nemeza istorică, schimbând deodată hotarele statelor, le închide,—sinistră farsă!—tocmai în statul acelui popor pe care veniseră să-l mănânce de viu. Fiare de pradă căzute în propria lor cursă. Bieţii tigri şi lei falnici năpârlesc în cuşcă, li se clatină caninii, îşi schimbă dentura! Cei cari „au optat", s'au dus „acasă"; ceilalţi oftează cu inima la Budapesta sau Berlin şi rag furioşi a pustiu şi a ură, cu ochii ţintiţi la „Liga Naţiunilor".

Aşteaptă scăparea—căderea graniţei care s'a ridicat la Tisa. Zădarnică aşteptare! Tragică situaţie!

Un observator supra-terestru, dela înălţimea unde simpatia omenească, subtilizată, se preface în simplă curiozitate intelectuală, şi de unde se văd mişcările omenirii în vastele lor desfăşurări seculare, ar putea găsi că fenomenul prezintă şi trăsături de comedie. Comedia celui ce cade în groapa pe care o săpase pentru altul.

Ori-cum, tristă comedie! *Anatole France* avea dreptate: „Le comique est vite douloureux quand il est humain".

Nu vrem să facem nici-un rău minorităţilor venite peste noi. Dar să ne ierte, dacă nu ne lasăm să ne facă nici ele vr'un rău. Să ne ierte, dacă neamul românesc voeşte să-şi îndeplinească şi el menirea în lume, în Statul ce şi-a creat pe pământul strămoşesc, cum naţiile lor şi-au creat state proprii în alte locuri.

Nu silim pe nimeni să adopte idealul nostru de vieaţă, să gândească, să simtă, să vorbească româneşte. Nu silim pe nimeni să se asimileze. Dar nu silim pe nimeni nici să rămână la noi. Graniţele, orcât de hermetic închise pentru cei ce vor să intre, se ridică pentru cei ce vor să iasă.

Optanţii au fost oameni cinstiţi. S-au dus să arunce asupra Românilor bombele urei lor din tabara duşmanilor de peste hotare. Care este starea de suflet a celor ce au rămas? Ce vor face ei în cazul unui eventual conflict cu ţara şi statul naţiunii lor de origine?

Vor fi de partea noastră?

Se vor da de partea lor?

Iar noi, ce vom face? Vom împărţi România în atâtea „parcuri de izolare" pentru străinii suspecţi, cari sunt, chipurile, cetăţeni români?

Şi-i vom închide acolo şi pe numeroşii ofiţeri „români", de aceaşi origine cu „cetăţenii" suspecţi?

Teribilă întrebare de formulat. Mai teribilă situaţie de limpezit, în clipa hotărâtoare dintre vieaţă şi moarte.

Să ne ierte minorităţile că nu vrem să murim.

Şi să nu se supere că manifestările lor, îndreptate statornic în direcţia unei atitudini duşmănoase, ne sugerează astfel de gânduri şi griji de viitor.

* * *

Politica „imitației" în problema apărării naționale

Primul mijloc de apărare, dictat nu numai de instinctul de conservare, care ar putea sugera și alte mijloace mai drastice —dar de rațiunea cea mai abstract logică și de conștiința umană cea mai imparțială, este *proporționalizarea elementelor etnice în manifestările vieții publice românești.*

Pentru unele mentalități nu e destul ca un principiu politic să fie îndreptățit, just, eficace. Te întreabă:

— Dar se găsește aplicat unde-va? L'au adoptat alții? Și cine anume?

Să dau exemple, ca să dovedesc aplicabilitatea lui? Aș recurge la un argument care mi-e antipatic. Mi-e rușine să-l invoc. Mă revoltă când îl aud. E semnul unei trepte inferioare pe scara desvoltării politice; dovedește lipsa maturității politice, lipsa autonomiei morale, lipsa personalității proprii.

Când vei aștepta ca la fiecare nevoie în viață să nu faci un pas, din propria ta inițiativă și chibzuință, până nu vezi dacă l'a făcut și altul, nu ajungi departe. Și se pot întâmpla neajunsuri ireparabile.

Cazul seamână perfect cu o întâmplare din viața lui Don Quichotte, de care mi-aduc totdeauna aminte în astfel de împrejurări. Nemuritorul erou al celebrului Cervantes, în nesfârșitele lui cavalcade prin lume, a căzut odată de pe cuadrupedul ce-l purta. A căzut, or l'a trântit vestita lui iapă Rosinanta, nu-mi aduc bine aminte. Regret amănuntul, pentru exactitatea istorică. Don Quichotte, al cărui ideal de vieață era să imiteze gesturile renumiților cavaleri ai Evului Mediu, cum s'a văzut jos la pământ, s'a întrebat, ca totdeauna:

— Ce făceau marii cavaleri, când cădeau de pe cal?

Și mai înainte de a lua vre-o hotărâre, care ar fi putut fi nedemnă de modelele vieții lui, a scos din buzunar cartea faptelor și isprăvilor înaintașilor lui celebri, a consultat-o cu înfrigurare și a găsit în sfârșit că atunci când unui cavaler i se întâmpla să cază de pe cal, primul gest era să se ridice de jos, apoi să caute să încalice din nou și să pornească mai departe. Mulțumit că a descoperit soluția unei probleme noui și grele, și-a închis cartea, a pus-o din nou în buzunar și s'a sculat din țărână. Apoi a încălecat din nou pe Rosinantă, și a plecat mai departe, continuând sfânta lui cruciadă în contra relelor lumii.

Să deschidem şi noi cartea vieţii altor popoare şi state, şi să vedem ce au făcut ele, când se vedeau strânse de gâ în propria lor ţară, de străini? Ce au făcut când se vedeau copleşiţi, în instituţii, de majoritatea „minoritarilor"?.

Au limitat, pur şi simplu, numărul lor. L'au reglementat. L'au proporţionalizat.

Ungaria şi Polonia au introdus principiul proporţionalizării elementelor etnice în raport cu numărul populaţiei lor în ţară.

Numerus clausus? Strigă speriate minţile cari tremură mai mult de grozăvia cuvintelor decât de a realităţilor.

Ungaria? Polonia? Ce cavaleri sunt aceştia? Intreabă mândria imitaţiei selecte a servilismului nobil.

Don Quichotte, căzut de pe cal, nu vrea să se iea după faptele oricărui călăreţ, fără glorie şi renume. Aceştia au putut să se poarte cum le-a venit în minte şi la socoteală, în clipa nevoii. Treaba lor. Gestul lor nu-l interesează, nu-l priveşte. Nervos, el întoarce foia. Caută mai departe pilda cavalerilor nemuritori, admiraţi de el pentru curajul şi vitejia lor.

Ungaria? Polonia? Călăreţi de duzină, nu „cavaleri" celebri. Când se zice: arătaţi-ne un singur stat care să fi introdus groaznicul (mă tem să-l scriu) *numerus clausus*, gândul merge la marile state occidentale, la Franţa, la Anglia, nu la o biată Ungarie sau Polonie. La cavaleri celebri, nu la simpli călăreţi de rând.

Nu ştiu ce ar fi făcut simpaticul prototip al vieţii de imitaţie, nemuritorul cavaler dela Mancia, în cazul când n'ar fi descoperit în nedespărţitul lui cod al cavalerismului eroic, nici un exemplu de cavaler ilustru căzut din şea, ori trântit de cal. Ba chiar ar fi fost natural să nu găsească. Marii cavaleri sunt de regulă călăreţi perfecţi.

Păcat că Cervantes n'a prevăzut şi această întâmplare. Ar fi fost instructivă.

Este tocmai cazul politicei noastre de imitaţie a vieţii celor mari. *Anglia şi Franţa n'au minorităţi etnice.* Sunt cavaleri cari ştiu să se ţină bine pe cal. Dacă vom amâna soluţia nevoilor noastre până vor avea şi ele minorităţi, ca să vedem cum procedează ele, vom rămânea mult şi bine jos în ţărână şi poate vom pieri acolo. E drept că ne vom sfârşi cu demnitate; nu vom fi imitat pe călăreţii de rând, cari obişnuesc să se scoale când cad de pe cal. Probabil de asta n'a pus Cervantes pe

Don Quichiotte în perplexitatea cazului nostru. Eroul lui, ne-putând imita un exemplu celebru, n'ar fi ştiut ce să facă, ar fi rămas lungit la pământ, ar fi murit în drum. Şi romanul s'ar fi isprăvit cu o moarte comică nespus de tristă.

Dar să rămânem la principiul imitaţiei celor mari. Să ne ţinem de el. Vreţi să facem, în chestia ovreiască, bunioară, ce au făcut Franţa şi Anglia ?

Anglia, în 1290, a expulzat pe toţi Evreii din teritoriul ei, şi a ţinut graniţele hermetic închise, mai multe veacuri, pentru acest popor. Nu i-a dat drumul să intre decât dupăce statul englez s'a constituit solid din toate punctele de vedere ale vieţii publice naţionale: din punctul de vedere economic, politic, cultural. Atunci a deschis porţile să intre Evreii, să se aşeze, şi, treptat, le-a acordat drepturile politice.

Acelaş lucru l-a făcut şi Franţa; i-a expulsat în masă totală curând după Anglia (la 1306). Şi fiind ţară continentală, nu ca Anglia izolată în mijlocul mării, Franţa a simţit nevoia să repete această operaţie, după aproape un secol dela prima (1395) [1].

Ştiu ce se va spune.

— Ei, dar astea se petreceau în Evul Mediu. Sunt acte medievale. Inţelegând că adică nu mai cadrează cu evoluţia conştiinţei morale şi politice a omenirii de azi.

Nu insist asupra exemplului, nici asupra argumentului. Nu vreau să conving pe nimeni, pe cale raţională, să se procedeze ca în Franţa şi Anglia. Expulsarea Evreilor, dacă o fi să se facă în România vreodată, nu se va îndeplini de oamenii politici, din raţiuni explicite de Stat. Va fi gestul fiziologic al unui organism viguros care va căuta să-şi aline crampele dureroase, provocate de prezenţa unui corp străin inasimilabil, prin actul reflex al eliminării lui, fără să aibă nevoie pentru asta de iritaţia nici-unul vomitiv artificial.

Observ numai miopia simţului istoric exprimată în judecata sumară ; Expulsarea Evreilor au făcut-o Franţa şi Anglia *în evul mediu.*

---

1) Asupra chestiei evreeşti în România să se vază mai desvoltate aceste idei în scrierea mea : *La o Răspântie a istoriei naţionale*, capitolele : *Evreii* (p. 27) şi *In faţa faptelor* (p. 30-52)

Au făcut-o atunci când organismele lor au simţit nevoia. Au făcut-o atunci când se aflau în situaţia corpului nostru social-politic de azi: în faza de constituire a statului lor naţional. Să zicem, în faza „copilăriei" lor politice. Şi noi trecem azi, dacă vreţi, printr'un fel de evul mediu al evoluţiei noastre politice. Suntem la vârsta lor politică de atunci.

Copilăria e natural să se oglindească în altă copilărie..

Imitarea semenului apropiat prin vârstă or afinitate, e mai mult decât o simplă imitaţie.

Impulsia sugestiei, în cazul acesta, e aproape un reflex al cerinţei organice interne.

Mai este însă o imitaţie, mai reflexivă: aceea a copilului care, din admiraţie, vrea să maimuţărească pe cei mari.

Bine, fie. Să nu luăm pildă nici din vieaţa mai marilor noştri, când erau în vârsta noastră de azi, nici dela semenii noştri contimporani. Nici dela Anglia şi Franţa din secolul al 14-lea, cari au expulsat pe Evrei, nici dela Ungaria şi Polonia de azi, cari au introdus *numerus clausus*. Să ne luăm după Franţa şi America de Nord *din zilele noastre*.

Facem ce fac aceste state, mai ales ca Statele Unite, în chestia immigraţiei străine? Le imităm? Nu.

Atunci să nu mai vorbim de argumentul „experienţei altora". Nu ne foloseşte la nimic. Nu-l luăm în serios.

Şi nici nu merită să-l luăm în serios. Din principiu, îl resping.

Imitaţia vieţii altora e semnul inferiorităţiii. Autonomia, fie politică sau morală, caracterizează maturitatea personalităţii constituite, prin acţiuni şi reacţiuni proprii, pornite din situaţiile şi nevoile vieţii proprii, din deliberările inteligenţei proprii, din hotărârile voinţei proprii.

Exemplul altora? *Dacă există,* serveşte numai ca material de informaţie şi de documentare suplimentară pentru drumurile ce duc la ţinta hotărâtă de noi. *Dacă există.* Dar se poate să nu existe, căci vieţile omeneşti, individuale ar colective, nu sunt identice, nu se suprapun în condiţiile şi cerinţele lor.

* * *

Organism viu, fără semne de viaţă.

Când se întâmplă însă că, într'o împrejurare biologică grea, mişcarea cerută de conservarea vieţii nu se îndeplineşte nici din imboldul intern al necesităţii, ca un gest spontan al personalităţii libere, nici din indemnnl din afară al exemplului altora, ca o imitaţie a reacţiunilor vitale în situaţii similare, stăm în faţa unui caz anormal de o însemnătate excepţională, şi de o gravitate extra-ordinară. Ne întrebăm uimiţi:

Să fie resorturile personalităţii sfărmate?

Ori le împiedică ceva să funcţioneze? Şi ce anume?

Idei preconcepute, păreri necontrolate? Prejudiţii? Temeri neîndreptăţite şi nestăpânite? Interese de moment? Calcule de viitor? Ce?

Interese de moment! Strâmtorări economice, crize financiare. Deci cochetării linguşitoare pe lângă marile capitaluri străine, cu certificate de bună purtare, ca să căpătăm ceva.

— Tăceţi, răbdaţi, fiţi cuminţi, că nu ne dă „străinătatea" blidul de linte!

Batem sfioşi la toate porţile financiare, aşteptând sgriburiţi, cu căciula în mână, să ne deschidă.

— Ceva gologani, vă rog.

O, acel vers popular usturător, ce simbolic e!

Munţii noştri aur poartă.
Noi cerşim din poartă în poartă.

Da, desigur nu cerşim. Cerem un împrumut, fireşte. Suntem mândri. Nu băgăm însă de seamă, sau ne facem că nu vedem că „boerii bogaţi ai străinătăţii" se amuzează pe socoteala noastră. Scoţând portofelul din buzunar, ne pretind să facem oarecari tumbe. Şi după ce ne dăm peste cap şi întindem mâna, îşi bagă portofelul îndărăt, uitându-se distraţi aiurea, cu un râs satanic.

Nu ne-au cerut în cele din urmă să încetăţenim pe toţi Ovreii în masă—şi să nu cârcnim?

I-am încetăţenit în masă pe toţi şi n'a cârnit nimeni. Şi am întins iar mâna şi iar nimic. Doar zâmbete discrete de satisfacţie şi mici aprobări ironice. Şi trăsura „boerilor" a pornit în trapul cailor mai departe, lăsându-se tot în praf şi în sărăcie.

Săraci, în ţară bogată. In o ţară aşa de bogată dela D-zeu!

Ceva mai multă minte—nu zic inteligenţă, că ne-a dat Domnul din belşug; ci înţelepciune şi muncă, muncă multă, muncă hotărâtă, dârjă, plănuită, ar scoate din adâncimea comorilor ei neîncepute toate isvoarele neatârnării noastre economice, toate puterile deplinei noastre neatârnări naţionale.

Cu toate graţiile şi gimbuşlucurile diplomaţiei noastre la fereastra „Marii Finanţe" străine, suntem par'că neexistenţi Suntem, de fapt, pur şi simplu „boicotaţi".

Ce s'ar putea întâmpla mai rău, dacă o *posnă* mare internă, în felul Greciei, Ungariei şi mai ales al *Italiei,*—o *posnă* faţă de interesele egoiste ale altora, un gest salvator pentru naţia primejduită—ar sgudui indiferenţa calculată a „străinătăţii"? Poate, la început, oare-cari exclamări diplomatice obişnuite şi înfiorătoarea burzuluială a finanţei internaţionale, care va avea în sfârşit un motiv avuabil...

Şi mai ce? Desigur, o tacită recunoaştere admirativă a unei forţe conştiente îndărătnice. Cum? Asta ne-a arătat-o „Liga Naţiunilor" la Geneva, în martie 1928. România, cuminte şi ascultătoare, pusă la colţ, în genunchi, fiindcă e cuminte şi ştie să rabde. Ungaria, nesupusă şi ţanţoşă, premiată, fiindcă e îndrăsneaţă şi zurbăgioaică, şi dacă nu-i dai ce vrea, apoi răstoarnă casa cu susu în jos.

Să mulţumim Ligei Naţiunilor că ne arată calea emancipării

Alt rău, mai mare? Gogoriţa fricoşilor naivi, „boicotul"? Care? Cel universal? Imposibil. Parţial? Iluzoriu. Şi apoi, cât poate fi *real* acest boicot, nu-l cunoaştem oare? Nu e cel *deghizat*, pe care îl trăim, indiferent din cari cauze?

Boicotul *pe faţă*, în locul celui deghizat? Adică biciul de foc al jignirii naţionale peste junghiul nevoii şi al sărăciei?

Unde dă D-zeu! Loviţi odată straşnic în rezorturile mândriei obsteşti, ca să se trezească şi să tresară energia adormită a elasticităţii naturale, şi să ne aducă aminte că:

Munţii noştri aur poartă.

O a doua cucerire a Independenţei ar începe prin muncă ordonată, rodnică, liberatoare, înălţătoare. Din culmea răului, a doua Renaştere—cea mare, definitivă.

Cu moartea pe moarte călcând! Aşa se cuceresc isvoarele vieţii. *Invierea,* aşa se dobândeşte.

* * *

Prezent nevârstnic şi crud! Crud, că nu te poţi ridica să

stai pe propriile tale forțe. „Crud", că jertfești interesului de moment interesele viitorului. Stânjenită de nevoi, evoluția firească își întârzie mersul ; apasată de dușmanii sufletului străin, istoria națională își diformează trăsăturile. Făptura etnică se pipirnicește, se inchirceşte.

Teama de opinia publică europeană
Propaganda

Nu e numai socoteala folosului material, desigur, nu e numai nădejdea blidului de linte, care paralizează. Sunt și chibzuieli de ordine morală

Nu vrem să se vorbească rău de noi, în străinătate. Negreșit, e o grijă onorabilă să cauți a face ca ființa ta morală să se oglindească demn și frumos în mintea altora.

Dar grija asta își are și ea rostul și condițiile ei raționale.

Inainte de a întreba părerea altuia despre tine, trebuie să știi să răspunzi la judecata propriului criteriu al conștiinței tale. Fără busola internă a orientării proprii, în vălmașagul vieții, spre o țintă lămurită ; fără intuiția justă a drumului ce duce la scopul existenței tale, sugestiile din afară, sfaturile și dojenile, îndemnurile și disuadările, laudele și criticile, aplauzele și huiduelile altora pot fi numai cauze de rătăcire. Ca o frunză în bătaia tuturor vânturilor, te vei învârti amețit în vârtejul opiniunilor, adesea contrazicătoare, totdeauna interesate ale altora. Ca să te porți ține drept și să poți merge drept spre ținta destinului tău propriu, trebue să găsești mai întâiu de toate în tine însuți cugetul ce susține și lumina ce conduce și care proectează înainte dunga călăuzitoare printre zâmbetele ispitelor și rânjetele invidiilor. Să-ți simți personalitatea creiată, să ți afirmi autonomia morală.

Trebuie, apoi, în al doilea rând, să știi cine te laudă și cine te critică. Să judeci pe cei ce te judecă. Pentru o conștiință matură și luminată, nu orice laudă e o notă bună, nu ori ce critică o notă rea. Se poate să te vezi lăudat pentru greșele de cari ți-e rușine, și criticat pentru fapte de cari te simți mândru. Criteriul celui ce te judecă e altul decât criteriul tău.

C. A. Rosetti, văzându-se odată lăudat de un dușman, se întreba îngrijorat :

— Ce prostie oi fi făcut ?

In al treilea rând, trebue să vezi: ce ai făcut, ca în mintea acelora, de a căror opinie vrei să ţii seamă, imaginea fiinţei tale să se oglindească în trăsăturile ei adevăraie.

Desigur, obligaţia adevărului nu e numai de partea celui judecat, e bilaterală, priveşte şi pe cel ce judecă. Desigur, cel ce-şi dă părerea despre un om sau un popor e *dator* să l cunoască de aproape, să-l cerceteze obiectiv, să culeagă informaţii multiple, bine controlate, despre el.

Obligaţia aceasta o simte, în primul rând, în mod firesc, omul de ştiinţă, psihologul, sociologul, istoricul. Dar luptătorul în toiul încăerării? Gazetarul? Reprezentanţii politici ai popoarelor?

Să nu fim naivi, generalizând obligaţia morală şi asupra lor. Să fim serioşi în faţa realităţilor vieţii.

Da, fireşte, şi ziaristul şi omul politic străin sunt datori moraliceşte să respecte adevărul. Să fie drepţi. Dar la ce ar folosi să ne răsboim cu morile de vânt ale egoismului omenesc, ridicând în contra lor steagul strălucitor de azur divin al *imperativului categoric moral?*

Patimele implacabile îşi au logica lor inexorabilă. Ba şi morala lor fanatică. Vorbiţi-le de ideal. De *ideal? Care* ideal? Babilonia conştiinţilor începe. Toate cauzele, bune sau rele, îş *au idealul* lor şi *eroii* lor. Pentru idealul său, credinciosul îşi dă viaţă—şi te omoară. Ba şi mercenarul ucide. Glonţul calomniei merge la ţintă, indiferent dacă îl trimite mâna credinţei fanatice ori a interesului meschin.

Să nu ne pierdem timpul moralizând pe cei ce descarcă în contra noastră gazele asfixiante ale bârfelilor.

E o copilărie să răspunzi celor ce vor să te doboare, cu mirări, cu văicăreli, cu proteste de indignare şi de revoltă. Veninul calomniei nu se neutralizează cu lacrămi patetice. Singurul antidot în contra minciunii e adevărul.

Adevărul are desigur efect curativ, chiar în cazuri grave, administrat în doze puternice.

Dar el are un efect şi mai binefăcător, ca mijloc preventiv. Cetăţile de lumină ale realităţilor clădite pe temeliile unei propagande anticipative sunt nesdruncinabile. De zidurile lor fermecate se isbesc şi se frâng săgeţile înveninate ale urei şi invidiei, ale minciunii şi calomniei. Orcât de înverşunate vor fi atacurile lor, isvorul puterii lor fiind de fabricaţie artificială, îşi istoveşte vigoarea în faţa torentului nesfârşit al faptelor. *Caeteris paribus,* adevărul e mai tare decât minciuna; învinge.

Cu o condiţie : să lupte. Şi să lupte cu puteri egale.

Şi aici suntem lesne dispuşi a ne lăsa amăgiţi de o credinţă comodă. Ne place să ne închipuim şi să zicem scurt: *„adevărul învinge“*. Pur şi simplu. E drept că, în natura lucrurilor, aceea ce e clădit pe adevăr, e indestructibil, ca realitatea însăşi. Dar ce va să zică a învinge? A doborâ un adversar. Ca să-l dobori, însă, trebue să lupţi. Dacă nu lupţi, eşti judecat, condamnat şi spânzurat în lipsă sub chipul şi înfăţişarea creată de duşmanul tău care face din tine figura ce-i convine pentru loviturile lui. Pentru el asta e un simplu exerciţiu de tir, în care ţinta de lemn a împuşcăturilor nu reacţionează. Acea ţintă e caricatura ta.

Dar când ţinta ciuruită de glonte are veleităţi de fiinţă vieţuitoare şi totuşi *nu se mişcă,* ce poţi conchide? Că nu simte? Că vrea să moară? Că dispreţueşte durerea? Că e nemuritoare?

Dacă se plânge şi protestează, simte. Şi nu vrea să moară. Şi durerea nu-i e indiferentă.

Atunci? *Enigmă.*

Una din marile *enigme* ale istoriei noastre contimporane este atitudinea de predare resemnată şi nepăsătoare în faţa bombardării continue de calomnii ce cad concentric asupra României, din toate părţile.

Plângerile şi protestele de ocazie? Nu contează. Ele nu constituesc o atitudine în raportul fresc de acţiuni şi reacţiuni al „războiului paşnic“, al răsboiului de cuvinte şi opinii, care decide uneori în locul războiului cu arme fizice, făcându-l superpluu. Alte ori, desigur, îl anunţă, îl pregătesc, îl fac necesar, inevitabil.

Să ţipi numai, când te loveşte minciuna? Ce ar face mai mult o ţintă de tir, înfiptă în perete, care ar indica prin semne sonare, că a fost atinsă? Nimic mai mult.

Aş înţelege, la urma urmelor, indiferenţa dispreţului suveran pentru calomnie şi calomniatori. Motive? Avem, mai întâiu de toate, conştiinţa noastră împăcată. Ne ştim curaţi în cugetul nostru: nu asuprim pe nimeni. Cel mult dacă ne apărăm de asuprirea altora. Urle lupii cât or vrea încontra oii ce nu se lasă mâncată.

Şi încă un motiv. Cunoaştem pe calomniatori, şi pricinile ponegririlor.

Cine formează aşa zisă „opinie publică europeană", ba chiar mondială? Toată lumea o ştie. Unii cu desgust, alţii cu ciudă, mulţi cu resemnare fatalistă o spun: Presa este în mâna Ovreilor! Ca şi „finanţa" internaţională. In mare, mare parte! Nu-i aşa?

Opinia publică „europeană"?

Opinia, deci, în special a neamului lui Israel, a unui popor asiatic, întrus parazitar vagabond, asupra treburilor şi raporturilor popoarelor europene între ele. Ai avea de ce să n-o bagi în seamă. Desigur.

Şi motivele ei? Ori naţional-semitice or calcule negustoreşti, combinaţii de afaceri. Probă, cavalerul Rothermere. A avea de ce să o despreţueşti. Fără îndoială.

Dacă, totuşi, zarva ei ne alarmează, însemnează că e ceva care învinge despreţul ce am fi îndreptăţiţi să simţim pentru dânsa. Urmările ei practice asupra conştiinţei popoarelor, care se traduc în sentimente, raporturi, acte publice. Puterea de sugestie a unei afirmaţii curajoase, repetate, dă sufletului mulţimii credinţe şi directive, cari, în statele democratice, nu rămân fără ecou în sferele cârmuitoare.

Dar atunci, pentru D-zeu! Dacă există o raţiune să te temi de efectul afirmaţiei calomnioase, de ce nu recurgi, pe baza aceleiaşi legi naturale, la singurul mijloc efectiv încontra ei: la puterea sugestivă a afirmaţiei întemeiate în adevăr?

Dece apatia? Dece inerţia? Dece paralizia? Dece lipsa enigmatică a mişcării de propagandă românească în vâltoarea neîntreruptă a ciocnirilor de opinii ce se încrucişează pe scena răsboiului paşnic" al ideii? Dece? Dece?

Cât am avut de suferit *totdeauna* din cauza acestei *inexplicabile* muţenii!

Câte cauze drepte ni s-au pierdut, fiindcă a lipsit cuvântul care să le apere *la timp*! *La timp*, nu însemnează în clipa când procesul ajunge să se desbată înaintea judecătorilor; ci *înainte*, când se înfiripează conştiinţele şi se încheagă convingerile ce vor pronunţa sentinţele. Câte cauze rele n-au câştigat alţii, fiindcă la bara tribunalului mondial n-au întâmpinat opoziţia unei replice, sau fiindcă replica se adresa unor suflete cu păreri încheiate de mai înainte!

Dece Ungaria, răsfăţată, îşi joacă în voe calul în arena opiniei publice europene, şi, năbădaioasă, îşi permite luxul de

a face năsbutii de apucată, sigură pe simpatia tolerantă a juriului? Cine are o mai neobosită şi neadormită organizaţie permanentă de propagandă naţională în străinătate, decât Ungaria?

Dar care din statele şi popoarele înconjurătoare nu posedă o armată intelectuală, instruită şi instrumentată, de propagandişti ai cauzelor naţionale, uniţi în o adevărată instituţie de Stat, şi care mişună în toată lumea, mai ales în centrele directivelor politicei mondiale, şi răspândesc lumină continuă, din punctul lor de vedere, asupra chestiilor arzătoare, în litigiu, sau numai de interes vital, de aspiraţii sau revindicări ale neamurilor lor?

Singurul popor care intrat, cu voe fără voe, în arena luptelor internaţionale duse cu arma cuvântului, se lasă, mut, să fie judecat, osândit, insultat, huiduit, lovit, şi tace chitic, sub ploaia torenţială de ocări, cu atât mai înverşunate cu cât el tace şi rabdă mai resemnat, este sfântul, blândul, îndelung chinuitul şi vecinic iertătorul popor român!

Ce scenă neuitată mi se evocă în minte, scenă văzută la o luptă de tauri, într-un orăşel de lângă hotarul de sud al Franţei, despre Spania.

Intre mulţii tauri, intraţi pe rând în arenă, măsurând cu privirea sfidătoare tot vastul amfiteatru plin de lume şi clătinând, cu mândră încredere în puterile lor, panoplia capului lor semeţ, gata să-şi înfigă coarnele în cel dintâiu biped or cuadruped inoportun, iacă vine unul excepţional de necombativ. La provocările trupei impestriţate şi bălţate de duşmani ce-i săriau înainte din toate părţile,—toreadori, picadori, banderileri, matadori — rămânea nepăsător, ca şi cum nu i-ar vedea, şi că toată comedia asta nu l-ar privi pe el. Căuta cu ochii parcă, printre băncile şi lojile amfiteatrului, o deschizătură de ieşire pe unde să fugă. După un timp destul de lung de manifestări pacifiste ale răbdătorului şi iertătorului taur, deodată începu toată mulţimea circului să strige:

— Il toro! Il toro!

Nedeprins cu astfel de spectacole şi crezând că salii i s-a făcut milă de blândul taur, care nu voia nici să se apere nici să atace, şi că-i cere graţierea, am început şi eu să strig ca ceilalţi:

— Il toro! Il toro!

Vai! Nu ştiam că urletele mulţimii cereau celei de luptători din arenă să sfârşească odată cu taurul umanitarist!

Lovit de toţi, fără teamă şi fără cruţare, inofensivul taur căzu curând la pământ, fără a stârni măcar admiraţia obişnuită pentru o forţă înfrântă în conflictul forţelor.

Aşa fatalitatea istorică asistă nemiloasă la luptele de tauri ale popoarelor lumii. Cel mai paşnic şi pacifist neam de oameni păţeşte adesea întocmai ca taurul filantrop dela Bayonne. Cu cât rabdă mai resemnat loviturile, cu atât se ridică toţi în contra lui:

— Pe el!

Şi cu toţii tabără pe el, ca corbii pe o pradă destinată a servi de hrană celor îndrăsneţi

Degeaba ar protesta. „N'am greşit cu nimic. N'am făcut rău, nimănui."

Degeaba bietul taur pacifist ar fi sbierat, că n'a spart cu coarnele lui nici măcar pântecele unuia din acei cai înşiraţi, ca ispite ale furiei, pe marginea incintei, ca să fie omorâţi şi să aţâţe cu sângele lor pofta de luptă; şi cari cad la pământ, cu maţele afară, fără să scoată cel mai mic gemăt, ca nişte fiinţe de carton.

Tocmai incapacitatea lui de luptă pentru vieaţă l'a declarat nedemn de a trăi. Dreptul de a trăi se cucereşte cu înfruntarea morţii.

Dar ce! Poporul român nu şi-a cucerit oare dreptul la viaţă? N'a înfruntat el de atâtea ori moartea? E o procedare comodă pentru istorici de a caracteriza un neam după greşelile cârmuitorilor lui. Trebue să se deosebească hotărât acţiunea şi firea dominantă a unui popor, aşa cum o revelează şirul istoric al vieţii lui, de manifestările ocazionale ale reprezentanţilor lui oficiali, cari alcătuesc materialul uman vremelnic al formelor vieţii de Stat.

M'am exprimat ca orce observator impresionist superficial, când am spus că *poporul român* este singurul popor care, în războiul de opinii al propagandei internaţionale dintre neamuri, şade turceşte pe sofa cu ciubuc şi cu lulea, şi dacă intră în arenă, împins şi târât, primeşte cu mâinele în buzunar târbaca infernală, ce-l repede din colţ în colţ, în ghionturile obraznice ale tuturor becişnicilor.

Nu „poporul român" se expune la această batjocură; nu

el o rabdă. Nu el este indolentul, nu el este apaticul, nu el este nevolnicul, nu el este paraliticul.

La loviturile armatelor permanente de propagandă antiromânească ale popoarelor vecine sau depărtate, poporul român s'a mişcat. Din mijlocul lui s'au ridicat voluntari pasionaţi cari, izolaţi individual ori în grupe de franctirori liberi, au ripostat atacurilor cu o defensivă puternică şi cu contra-atacuri strălucite. Din fiinţa sufletească a neamului s'a înfiripat forţa vitală a conservării în gestul spontan al propagandiştilor independenţi, în afară de prevederile organelor Statului,—ale Statului care, da, desigur, e chemat, prin rostul raţiunii lui de a fi, să chibzuiască, să creeze, să întreţină şi să conducă lupta de apărare a neamului *pe toate terenurile*.

Forţele individuale, dispuse a îmbrăţişa voluntariatul jertfei şi al morţii, pot fi elemente admirabile pentru înjghebarea acelei puternice armate permanente capabile de a duce o campanie sistematică, statornică, după un plan unitar, pentru un ideal comun. Ele singure, izolate, însă, dovedesc numai vitalitatea neamului, nu şi iscusinţa conducătorilor lui oficiali.

Se zice că popoarele au cârmuitorii pe cari îi merită. E un bobârnac, mai mult decât un adevăr ; o dojană, nu o explicaţie. Uneori aforismul se potriveşte ; alte ori e spus numai spre a îmboldi simţul răspunderii colective.

Să întăresc unele afirmaţii de mai sus, cu exemple trăite ?
Infandum, regina, jubes renovare ~~dolarum~~ dolorem !

Măcar atât să folosească durerile trecutului ; să concretizeze adevărurile reci ale minţii. Prinderea învăţământului lor, care îndeamnă la acţiune, presupune înţelepciunea. Să lăsăm hipotezele mitafizice...

Era în timpul războiului mondial, războiului nostru pentru întregirea neamului, în epoca tragică a refugiului dela Iaşi, unde simţirea şi inteligenţa României se strânsese, cum se strânge inima în clipa când sari o prăpastie.

Profesorii Universităţii din Iaşi şi aceia ai Universităţii din Bucureşti, aflaţi în refugiu, se adunau pe unde puteau, mai ales în amfiteatrul Laboratorului de Chimie al Facultăţii de Medicină din strada Săulescu, în consfătuiri dese şi triste, punând bazele „Asociaţiei Profesorilor Universitari", care azi cuprinde pe toţi profesorii dela cele patru Universităţi ale României Mari.

Se aduceau, când de unul când de altul, articole publicate

în limbile europene mai cunoscute, în franțuzește și mai ales în nemțește, în cari se atacau cu fel de fel de argumente temeiurile aspirațiilor și drepturilor noastre naționale. Toată istoria poporului român era răvășită, schilodită, întoarsă pe dos cu pretinse considerații științifice, falșe.

Abia ne puteam stăpâni revolta. Prima mișcare a tuturor era: Să le răspundem numai decât! Să răsturnăm clădirea lor de minciuni.

Dacă prindeau în spiritul „opiniei publice europene" astfel de credințe, rezultatul ultim al biruinței definitive a războiului ar putea prezinta unele surprize și decepții...

Să răspunzi negreșit tot în limbele europene. Dar unde? Cum să faci să te auză lumea?

Din strâmtoarea „refugiului" ieșan?

Nu! Din centrul chiar al lumii și luminii occidentale. Din Paris!

Astfel a luat „Asociația Profesorilor Universitari" ai celor două Universități române de atunci, inițiativa de a înjgheba o echipă universitară de propagandă națională în străinătate.

Și au plecat atunci, aleși de Asociație, zece voluntari ai luptelor pe frontul ideilor cu armele științei ap icate la problemele ce se punea anticipat pentru viitoarea masă verde a tratatelor de pace, în jurul căreia se vor aranja drepturile tuturor popoarelor participante la răsboiul cel mare.

Și s'au strecurat prin furtunile desordinilor politice, sociale, ale ruinelor Rusiei țariste, scuturate de frigurile vorbăriei utopiste ale revoluției lui Kerenschi, premergătoare sângeroasei tiranii anarhice a dictaturei lui Lenin—frază de cuvinte contrazicătoare, ce oglindește haosul intelectual al revoluției și republicei sovietice. Și ocolind nordul Europei pela Haparanda, au trecut prin toate rigorile țărilor neutre, Suedia și Norvegia, au îndurat greutățile străinătății, aștεptând două săptămâni la Cristiania știrea tainică de plecare urgentă la Bergen pentru îmbarcare imediată; iar la Bergen alte două săptămâni, pândind, în ploae neîntreruptă, semnalul misterios al minutului prielnic de plecare grabnică, spre a deruta submarinele germane de pază în Marea Nordică, și a nu le lăsa timp, între două scufundări de vapoare, să prinză veștile spionilor ce mișunau in țările neutre.

Și strecurându-se între viață și moarte, au putut să vadă, ajunși în sfârșit la ținta călătoriei lor, așezarea taberelor de

luptă ale propagandei internaţionale. In Parisul bombardat ziua şi noaptea,—noaptea de avioane, ziua de marele tun depărtat „Bertha"—se adunau să-şi comunice efectele altor bombardamente ce cădeau şi mai dureros pe sufletele lor: articolile, studiile, broşurile, revistele, jurnalele, cărţile, hărţile, şi din partea duşmanului pe care dreptatea noastră istorică şi aspiraţiile noastre naţionale îl ameninţau, şi din partea „aliatului" care râvnia la unele părţi din sfera idealului nostru. Toţi erau organizaţi de luptă temeinică, sistematică, înverşunată. Se grămădia cu înfrigurare materialul documentar pentru ziua când la „masa verde" se vor aduna oamenii de stat şi marii diplomaţi ai lumii să hotărască, în paragrafe precise de tratate, soarta şi drepturile popoarelor. Pentru ziua aceea? Nu! Ziua aşa ziselor deliberări este, în definitiv, ziua pronunţării sentinţelor. Deliberările şi convingerile se elaborau chiar atunci, înainte de congresul păcii. Marile bătălii intelectuale pentru afirmarea drepturilor şi cucerirea conştiinţelor se dedeau în chiar toiul bubuitului tunurilor. Când se va ridica steagul alb şi se vor depune armele şi vor începe socotelile câştigului fiecărui combatant, socotelile să fie gata, lămurite, încheiate de fiecare. Şi cunoscute de mai înainte de toţi. Şi, pe cât posibil, înţelese şi admise.

Şi de aceea toate armele inteligenţei, tot ce putea contribui ca mijloc de argumentare sau de impresionare: ştiinţa, istoria, statistica, etnologia, geografia, frazeologia demagogică sau democratică, consideraţii filosofice sau juridice, totul se găsia mobilizat şi pus în acţiune.

Amicii şi aliaţii noştri Sârbii, înarmaţi până'n dinţi, având o maşină de răsboiu admirabil montată, vecinic sub presiune, duceau o campanie bine întreţinută în chestia Banatului. Bulgarii îşi asigurau pentru orice eventualitate anexarea Dobrogei, pe consideraţii cari nu întâlneau opoziţie în propaganda lor activă din America, unde „asociata" noastră le permitea să-şi aşeze tabăra de luptă prin presă.

Ungurii ne tăgăduiau drepturile asupra Ardealului—atunci ca şi azi, de altfel. Bucovina şi Basarabia ne erau contestate. Şi în ce priveşte înfăţişarea morală a caracterului poporului român, opinia publică a democraţiei americane îşi formase o idee groaznică din arătările pătimaşe, venite concentric din trei isvoare ale urei; dela Unguri, dela Bulgari şi dela Evrei.

Neamul românesc trebuia să iea poziţie faţă cu acest

imens front de luptă politică şi morală, şi să reacţioneze cu acelaş sistem de organizare a forţelor de care se serviau duşmanii.

„Misiunea universitară" a răspuns acestei nevoi naţionale, atunci.

Ea şi-a făcut toată datoria, înfruntând piedici şi greutăţi nenumărate şi de tot felul.

Nu e locul să arăt aci marea ei operă de propagandă românească. Relevez numai faptul că iniţiativa ei n-a fost sprijinită de reprezentanţii autorităţilor constituite ale organismului de Stat.

Cunoscută şi, formal, aproape recunoscută, da; încurajată cu aprobări, îndemnuri, promisiuni, da. Cel puţin la început. Dar sprijinită şi susţinută, nu. Abia ajunsă pe câmpul de luptă, a fost uitată şi părăsită. Redusă la propriile ei mijloace, o aştepta o lovitură şi mai grea. Guvernul român de sub ocupaţia germană a oprit să se mai trimită profesorilor Misiunii universitare salariile cuvenite, cerându-le să se întorcă în ţară!

Lupta pentru interesele neamului lua un caracter de curajoasă jertfire de sine. Nici unul nu s-a întors în vremelnica robie a duşmanului. Toţi au rămas să-şi facă până la capăt datoria pentru care veniseră în vâltoarea de patimi a propagandei din Apusul Europei.

Se accentuiază aceste indicaţii, numai ca să se vază că Misiunea universitară de propagandă românească în străinătate a fost şi a rămas o întreprindere de iniţiativă privată (1).

Şi cunosc cazuri multe de Români aflători atunci la Paris cari au căutat, unii într'un fel alţii în alt fel, să-şi facă datoria către neamul lor, individual, care cu scrisul, care cu vorba, care cu relaţiile lor sociale şi politice, care cu punga lor. Intre toţi, un sentiment de dreptate mă obligă să amintesc pe acela care a făcut posibilă, în mare parte, acţiunea „Misiunii universitare", înfiinţând ziarul *La Roumanie*, dl. Paul Brătăşanu. In jurul ziarului *La Roumanie* s'au grupat şi alte forţe alese ale intelectualităţii române din cele ce alcătuiau marea Colonie română dela Paris în timpul răsboiului : profesori, advocaţi, ziarişti, deputaţi, senatori, foşti miniştri, mari proprietari. Din

1) Amănunte asupra constituirii *Misiunii universitare*, asupra operei întreprinse de ea, precum şi asupra încercărilor neisbutite de a stabili raporturi cu reprezentanţii autorităţilor publice în vederea interesului obştesc naţional, se găsesc în preţioasa scriere a d-lui O. Tafrali: „Propaganda românească în străinătate". Editura „Ramuri" Craiova, 1921.

aceste elemente distinse ale regatului României, la cari s'au adăugat apoi şi românii din Ardeal, din Basarabia, din Bucovina, s-a alcătuit acel *Consiliu Național*, menit a reprezenta țara în raporturile ei cu Aliații, după ce un val nenorocit al peripețiilor răsboiului aruncase asupra României cotropirea barbară a Ocupației germane; îi dictase, sub țeava revolverului, condițiile unei păci de robie; şi tăiase toate firele de legătură a victimei cu tovarăşii ei de luptă.

Fără orientare şi directive ale cârmuirii publice, forțele vitale libere ale națiunii, prin o mişcare spontană a instinctului de apărare obştească, se organizau astfel în forme politice determinate, ca să răspundă situației internaționale noui şi cerințelor noui ale momentului istoric.

Era o formă de manifestare a simțului politic ce caracterizează structura morală a poporului român.

Dar să revin la chestiune.

Datoria națională de a orienta spiritul public mondial asupra intereselor şi drepturilor naționale, care trebue să fie o acțiune premeditată, în neîntreruptă adaptare la împrejurările noui ale vieții publice internaționale, e lăsată la voia întâmplării, la inspirația inițiativei private.

Aşa a fost în timpul răsboiului. Aşa e şi acum.

Un caz din actualitate?

Las la o parte chestia „optanților unguri" care aproape a fost câştigată de Ungaria numai datorită acțiunii ei *continue* şi *intense* de propagandă.

Iată incidentul dela Oradea Mare. Tot pământul s-a cutremurat!.. Nu s'a vorbit pretutindeni decât de ororile cumplite din România. Nu s-au raportat însă nici faptele aşa cum s-au petrecut, nici nu s-a arătat cea mai uşoară umbră de interes pentru înțelegerea lor; nu s-a căutat să fie puse în cadrul lor obiectiv, să fie arătate în fatala lor înlănțuire cauzală. Nimic, absolut nimic din acel omenesc şi îndreptățit *tout comprendre*... In schimb, acelea ce au prezintat un caracter oare-care de violență, au fost enorm exagerate, şarjate până la fantastic. Şi, ceea ce trădează intenția duşmănoasă, ele au fost generalizate şi prezintate ca un *habitus* tradițional, constant, caracteristic al Romaniei. In ziare, cu titluri de o şchioapă, în afişe lipite pe

zidurile marilor oraşe ale lumii, în întruniri publice sgomotoase, România a fost zugrăvită ca o ţară de sălbateci, de antropofagi, în special de evreovori, cu apucături de cruzime sadică.

Intâmplarea a făcut să cunosc, în timpul din urmă, un American venit în România în adins ca să vază grozăviile descrise de ziarele din Statele Unite. Prin profesiunea lui de ziarist şi prin originea lui de Român, cetăţeanul american s-a simţit împins să primească însărcinarea dată de Asociaţia Americano-Română de a veni să cerceteze la faţa locului, să se convingă şi să raporteze concetăţenilor lui adevărul adevărat.

Aducea cu el un album gros de vreo 900 de tăieturi adunate (dela 5 Dec. 1927, până la 19 Ianuarie 1928), din ziarele ce făceau o campanie impresionantă încontra României pe toată întinderea Statelor Unite ale Americei. L-am răsfoit. „Manşetele" cu litere capitale anunţau orori peste orori, când variate dela un jurnal la altul, când aceleaşi. „Desordini la Congresul studenţilor români.—4 morţi şi 140 răniţi la Oradia Mare". „Sinagogile în flăcări în România". „In România studenţii taiă bărbile ovreilor". „Revoluţia în România". „Omorul străinilor în România".

Proteste peste proteste în cercuri diplomatice, organizate de evrei în contra României. Un deputat, evreu, cere guvernului ruperea relaţiilor diplomatice cu România.

Să-ţi pui mâinile în cap!

In contra acestei campanii criminale de ponegrire a unui neam,—căruia dacă i se poate aduce o învinuire îndreptăţită e tocmai că n'a fost mai precaut şi măsurat în toleranţa lui pentru străini,—nici o împotrivire imediată, sistematică, energică.

A trebuit tot iniţiativa privată să se mişte, negreşit cu încetineala şi întârzierea inerente mişcărilor ce nu pornesc din organe sociale prealabil instituite pentru o anumită funcţiune de interes obştesc permanent. Asociaţia *Americano-Română* şi-a luat această sarcină pentru teatrul de luptă din America. De aceea a trimis în România un reprezentant să culeagă informaţii şi date necesare în contra campaniei de presă din Statele Unite.

Sufletul românesc nu a rămas indiferent, chiar în depărtările trans-oceanice ale noului continent. Acţiunea lui, însă, nu trebue să se facă în svâcniri reflexe de moment, sub presiunea unui incident trecător. Căci incidentele trecătoare, chiar des-

părţite în timp şi spaţiu, alcătuiesc un lanţ de o continuitate apreciabilă pentru intuiţia istorică şi pentru priceperea intereselor vitale ale unui popor. Privite în totalitatea rostului lor, a tendinţelor şi rezultatelor lor, aceste „incidente trecătoare", dar repetate, constituesc aspectul unui adevărat războiu de lungă durată.

In starea aceasta de războiu între opinii, mai permanentă decât starea de războiul cu armele, se impune axiomatic existenţa unei armate intelectuale *permanente*, vecinic de veghe, vecinic gata de luptă pentru apărarea drepturilor şi idealurilor naţionale în faţa conştiinţei popoarelor.

Crearea şi organizarea ei este o datorie imperioasă a cârmuitorilor ţării româneşti.

Desigur şi iniţiativa privată poate interveni atunci când interesele naţionale, de importanţă vitală, stau sub o continuă şi prelungită ameninţare şi lovire.

Astfel a luat naştere, bunăoară, *„Liga pentru unitatea culturală a tuturor Românilor"* într'o epocă în care neamul românesc, sfâşiat în bucăţi împărţite pela marile puteri vecine, îşi doria şi îşi căuta libertatea şi întregirea firească.

Dar în cauza naţională îmbrăţişată de „Liga Culturală", autoritatea constituită a Statului român nu putea lua făţiş nici o atitudine. Decât doar ca păzitoare a ordinei interne faţă de manifestările mai inimoase ale *Ligii*. Iar când nevoia diplomaţiei internaţionale o cerea, guvernele stilizau *regrete şi scuze* pentru îndrăsneala poporului român de a nu-şi uita drepturile lui istorice şi naturale.

Această umilitoare situaţie a dispărut azi, ca un vis rău.

Neamul românesc, stăpân pe destinele sale, şi-a cucerit libertatea de graiu şi de acţiune. Suveranitatea lui poate sta alături de a foştilor lui asupritori, ba chiar mai sus, prin situaţia drepturilor lui câştigate.

De ce atitudinea lui în afară nu corespunde fondului constitutiv al valorii lui interne?

Intrebarea se adresează, încă odată, nu esenţei vitale a neamului, ci factorilor ce şi-au luat obligaţia oficială de a o reprezinta şi exprima în afară.

Idola mentis...

Naţionalism şi antisemitism

Atitudinea de pasivitate indolentă faţă de opinia publică străină—care totuşi inspiră un sentiment destul de puternic, —e un fenomen patologic de abulie, aproape de paralizie.

Teama necontrolată şi nemăsurată de opinia publică străină, e, de altfel, o repet, un prejudiţiu de un ilogism comic, dacă n'ar fi adesea trist. Şi face parte din acea categorie de cauze perturbătoare ale spiritului, numite de *Bacon idola mentis*, cari opresc pe om de a vedea limpede înaintea ochilor calea dreptei lui orientări în viaţă şi în lume. Sunt în special acele prejudiţii de formule curente, de păreri la modă, acele *idola fori* şi *idola theatri*, cari hotărăsc sumar şi fără judecată explicită chiar chestiile cele mai grave.

Abuzându-se de înţelesul celor mai mari achiziţii ideale ale conştiinţei morale şi politice,—libertate, umanitate, egalitate umană, democraţie...—se sugerează afirmaţii cari tind să atingă şi să desfigureze concepţia naţionalismului.

Am auzit odată pe unul decretând tăios, în o discuţie aprinsă.

— Eu înţeleg naţionalism, dar fără nici un *anti*...

I s'a răspuns :

— D-ta vrei, adică, sănătate fără higienă şi higienă fără antiseptice.

Dacă discuţia ar fi decurs mai liniştit şi mai sistematic, s'ar fi putut arăta lămurit în ce raport stă noţiunea naţionalismului cu orice fel de *anti*.

Prefer să-mi formulez câteva gândiri asupra acestei chestii, meditând unele pagini din cartea lui Francesco Nitti, fostul primministru al Italiei : *Bolşevism, Fascism şi Democraţie* [1]).

---

1) Francesco Nitti, Bolchevisme, Fascisme et Démocratie 1926. „Progrès civique" Paris.

Se pare că acolo unde națiunea a cucerit condițiile normale ale liberei sale desvoltări naturale, în țările mari de cultură veche, *naționalismul* ia înfățișarea agresivă a șovinismului,

Nu cred că fenomenul acesta este necesar și general, în evoluția istorică a popoarelor europene, azi.

Dar așa reiese din afirmațiile lui *Francesco Nitti*, expuse în opera citată.

Autorul recunoaște că „dragostea de patrie e sfântă. Națiunea, înțeleasă ca formație istorică și ca bază a patriei, este o idee nobilă“ [1])

Admite mai departe că „nu putem concepe, în faza actuală a civilizației, nici o desvoltare care să nu fie întemeiată pe aceste grupe, formate de istorie și de sentimente, pe cari le numim națiuni [2])

Susține asemenea că „or ce operă internațională, or-ce operă colectivă de cooperație între popoare presupune existența națiunilor libere și independente“ [3])

Totuși, se teme de naționalism. Dece ? Fiindcă „naționalismul fiecărui popor tinde la hegemonia peste celelalte popoare“. [4]) Și aceasta ca o consecință *logică* a lui, deci în mod fatal. Și formulează o lege. „Naționalismul este față de idealul națiunii, ceeace este bigotismul față de religie, adică degradarea unei idei nobile“.

Nu cred că organismul statului-națiune nu se poate desvolta decât în detrimentul celorlalte națiuni. Și nu cred că naționalismul, ca atare, cuprinde în sine implicit—și încă mai puțin explicit—ura în contra celorlalte neamuri.

Se poate să fie națiuni, cari, prin temperamentul lor propriu, specific, să fie pornite agresiv către celelalte neamuri, prin apucăturile lor de pradă și de dominație samavolnică. Și se poate ca *unii* naționaliști, în formularea gândului lor politic, să prezinte această concepție a forții ca drept de stăpânire asupra altor popoare.

Dar este aceasta concluzia firească, logică, fatală, a idealului național, fie ca stare de suflet a națiunii, fie ca teorie a naționalismului ?

---

1) Pag. 46.
2) Ibid.
3) Ibid.
4) pag. 47.

Nu sunt şi naţiuni, cari, deşi libere şi puternice, nu se caracterizează numai-decât prin programe de forţă şi de exaltare a războiului ?

In concepţia naţionalismului, ca atare, se cuprind numai idei, sentimente şi tendinţe cari legitimează libera desvoltare internă a firii etnice, după normele idealului său de evoluţie, fără a condiţiona această evoluţie de sugrumarea sau distrugerea altor neamuri, ba din contra, contând pe o colaborare paşnică şi armonică a tuturor pentru opera colectivă a civilizaţiei omeneşti.

Noi plecăm dela starea noastră de suflet, a celor ce trăim în aceste meleaguri, în anumite condiţii istorice. Şi ne întemeiăm pe afirmaţii evidente, ca cele formulate şi de Nitti : *„că or-ce operă colectivă de cooperaţie între popoare presupune existenţa naţiunilor libere şi independente"*. Naţionalismul nostru işi pune ca ideal condiţia colaborării colective şi armonice a popoarelor, adică existenţa naţiunilor libere şi independente.

Până mai ieri, naţiunea noastră, — şi altele ca dânsa, în structura statelor politice ca Austria, Ungaria, Rusia—aspirà pur şi simplu la o *existenţă liberă şi independentă*.

N-o avea.

Astăzi o are, întreagă. Sau aproape. Restricţia o fac din rezerva mintală inspirată de unele clauze ale tratatelor internaţionale.

Simpla *existenţă*, însă, chiar liberă şi independentă, nu dă unei naţiuni *raţiunea* existenţei ei, capacitatea de a contribui efectiv în opera colectivă a civilizaţiei omenirii. Mai trebuesc asigurate *condiţiile de desvoltare şi de afirmare* a puterilor ei năuntrice.

Nitti însuşi, care se pare cà înţelege ca o naţiune să-şi păstreze caracterul său etnic, afirmă într-un loc teama că unul din efectele nenorocite ale răsboaelor ar fi că *„Naţiunile victorioase şi-ar pierde caracterul absorbind elemente eterogene"* [1]).

Deci *existenţa* unei naţiuni, care se reduce la *păstrarea* caracterului său etnic, şi încă şi mai evident, *desvoltarea* ei naturală după legile caracterului ei etnic, *sunt periclitate de prezenţa în organismul naţional a elementelor etnice alogene.*

1) Op. cit. pag. 48.

Popoarele puternice evită această primejdie a grupelor etnice străine în organismul lor, fie refuzând astfel de prăzi de răsboiu, fie absorbindu-le, cu hotărârea fermă de a le asimila cu ori-ce preţ.

Ce să faci însă când astfel de situaţii periculoase îţi vin fără voia ta?

Ce să faci când elemente etnice eterogene îţi cad ca o fatalitate istorică în spinare? Şi când nu ţi e îngăduit, şi nu vrei, sau nu poţi să vrei, nici să le refuzi, or să le elimi-nezi; nici să le prefaci în substanţa ta naţională, asimilându-le?

Ce să faci?

Să mori?

Să-ţi pierzi caracterul etnic?

E acelaş lucru.

Să lupţi pentru conservarea lui, adică pentru existenţa ta naţională?

E firesc, parcă.

Or, nu?

Aceasta este fatal forma naţionalismului la popoarele ameninţate de primejdia pieirii.

Dar a lupta pentru conservarea ta, ca naţie, însemnează să te aperi de cauza ce-ţi ameninţă existenţa.

Şi una din aceste cauze este—o recunoaşte însuşi Nitti—prezenţa perturbătoare în organismul tău etnic a elementelor etnice eterogene.

Naţionalismul, ca expresie a dreptului sfânt la viaţă a unui neam, iea atunci forţat aspect militant.

Dreptul la vieaţă, din care rezultă dreptul la legitimă apărare, te pune forţat în poziţia de luptă, te sileşte să loveşti pe cel ce te loveşte, să dai în lături pe cel ce te năvăleşte, să suprimi pe cel ce vrea să te suprime.

Se poate zice atunci, logic şi drept, că naţionalismul, *ca atare*, este violent, este xenofob, este... reacţionar? Şi mai cum? Dl. Nitti adaugă: şi *antisemit*.

Naţionalismul *antisemit*, în occident? In occident, unde Evreii sunt 1 la 450 de locuitori, ca în Franţa? Sau fie şi 1 la 80 ca în Italia?

Desigur 1 la 80 e mult, faţă de 1 la 800 ca în Anglia. Dar ce este 1 la 80, faţă de 1 la 7, mult 8 ca în România?

Dacă naționalismul antisemit poate să nu apară în Anglia; dacă apariția lui în Italia poate să se înfățișeze lui Nitti ca o xenofobie reacționară și violentă, există oare pe toată suprafața globului pământesc o inteligență normală, întreagă și nepervertită, care să nu priceapă că naționalismul românesc, exprimând sentimentul legitimei apărării și al dreptului la viață al poporului român, trebue în mod fatal, să ia poziție în contra elementului eterogen cel mai numeros și mai periculos, vârît în trupul neamului său, și care îl alcătuesc Evreii?

Această atitudine se chiamă antisimitism?

Pentru gândirea logică și simțirea dreaptă, e indiferent numele. Cuvintele nu schimbă nimic din esența lucrurilor. Care om în toate mințile și deprins a trage concluzii juste din premise neclintite, n'ar înțelege că naționalismul românesc or înfruntă hotărât primejdiile, fără a se intimida de stafiile verbale, or nu e naționalism sincer și conștient?

* *
*

Dar să notăm bine. Nitti nu are în vedere România, când vorbește de naționalismul violent, antisemit. Vorbește în genere de naționalismul modern de după războiu. Cine nu înțelege, însă, că pleacă dela observația vieții politice de sub imediata lui intuiție, dela Italia?

Ce a văzut oare Nitti în Italia, ca să-l facă să ajungă la astfel de concluzii pejorative despre naționalismul contimporan?

Și nu e destul să te întrebi despre un observator al vieții, și al naturei, în genere: ce a văzut? Mai trebuie să știi și *ce n'a văzut*? Trebue să stabilești, luată în sens larg, aceea ce în investigațiile astronomice se chiamă *ecuația personală* a observatorului. Meteahna inerentă constituției lui mintale? Unghiul sub care privește el realitatea?

Nitti a văzut mai întâi de toate pe Mussolini la lucru. L'a văzut oprind cu putere uriașă Italia de a se prăvăli în prăpastia în care începuse să alunece precipitat sub guvernarea precedentă prezidată de Nitti însuși.

Că oprirea bruscă a fost violentă, nu importă, dar e adevărat.

Dacă vina naționalismului ce scapă patria dela peire sigură, e violența, care fiu cu simțire normală ar condamna pe

chirurgul ce-i scapă muma dela moarte sigură, prin o operaţie dureroasă?

Dar de ce naţionalismul lui Mussolini o fi şi *antisemit?*

Mussolini n'a pus pe tapet chestia ovreiască din Italia. Nu doar că n'ar fi destui Evrei, ajunşi mai ales în situaţii înalte, în parlament, în consiliul de stat, în funcţiuni pubiice la Externe, în administraţia internă, în justiţie, finanţe, instrucţia publică, etc.

Mussolini a lăsat pe Evrei în pace. Dar a luat măsuri drastice în contra şefilor comunişti. Şi şefii comunişti erau în mare parte evrei. Aceştia n'au mai putut trăi în Italia: şi-au luat lumea în cap.

Mussolini a lăsat pe Evrei în pace. Dar şi-a apăsat mâna de fier pe grumazii profitorilor de războiu şi ai puzderiei de negustoraşi necinstiţi. Şi aceştia erau mai toţi evrei.

Mussolini nu s'a legat de Evrei. Dar a bătut cu „violenţă" la uşa tuturor societăţilor financiare şi a pătruns înăuntru ca un uragan spărgând ferestrele, peste cari abia au avut timp să sară speculanţii nesăţioşi ai vieţii italiene. Şi aceştia erau mai toţi fii ai poporului lui Israel. Urmăriţi de biciul fascist, ei nu s-au oprit în goana lor până dincolo de frontiere.

Mussolini n-a pus pe faţă chestia evriască. Dar a desfiinţat or a suspendat toate ziarele ce otrăveau sufletul mulţimii cu sugestii anarhice, cu dispreţul formelor vieţii naţionale constituite. Şi mai toţi aceşti gazetari „liber-pansori", mai toţi aceşti batjocoritori ai conştiinţei publice erau evrei. Cu părul vâlvoiu în vânt, n-au ştiut pamfletarii semiţi, cum să-şi care mai degrabă peste hotare tolba inspiraţiei lor subversive.

Şi-a salvat Mussolini patria. A făcut s'ralucită operă istorică de mare patriot. A ridicat, cu steagul fascismului, steagul glorios al naţiunii italiene, al naţionalismului viu, militant.

Ei, dar naţionalismului lui Mussolini a fost „violent". Şi ce e mai grozav, violenţa naţionalismului său a căzut ca un trăsnet, în mare parte, pe capul Evreilor.

Concluzia? Mussolini o fi, n-o fi, antisemit. Dar naţionalismul, în sine, e violent şi mai ales e antisemit. Sentimentul autorului cărţii *Bolşevism, Fascism, Democraţie* ia astfel fiinţă teoretică.

Aceasta a văzut observatorul Nitti în fenomenele vieţii politice italiene din timpul său.

Ce *n-a văzut?* Stabilirea „ecuației personale" a fostului prim-ministru italian se complectează ușor în partea ei negativă.

Nitti era șeful guvernului în epoca începutului de descompunere anarhică a vieții publice italiene.

Comunismul pusese mâna pe toată industria Italiei de Nord. Consiliile lucrătorilor se bolșevizaseră, se făcuseră stăpâne pe uzine.

Nitti nu vedea.

Flota de comerț se sovietizase.

Nitti nu vedea.

Construcția monarhică a statului se surpa.

Nitti nu vedea.

Și peste toate grămezile de ruine, sub cari cădea structura politică și morală a unei țări glorioase, răsuna asurzitor trâmbița victorioasă a trufidei unei rase asiatice, a unui naționalism exotic: „Precum untdelemnul nu se amestecă cu apa, tot așa Israel nu trebue să se amestece cu neamurile dinprejurul lui. Undelemnul se ridică d'asupra apei. Tot așa Israel trebue să se ridice d'asupra celorlalte popoare" [1]).

Nitti, care avea în guvernul său doi miniștri evrei, unul la Externe altul la Justiție, n-auzia semnalul sinistru, de sirenă cobitoare, al ziarului sionist *Israel*.

Nu vedea, N-auzia.

Dar când brațul salvatorului a ridicat Italia din prăpastie, asvârlind în lături pe groparii ei grăbiți, deodată Nitti începe să vadă și să audă. Vede brutalitatea naționalismului. Vede antisemitismul lui feroce.

Iată unul din acele laboratoare psihologice, în cari se făuresc acele formule, acele sentințe, acele teorii pseudo-umanitare, îmbrăcate în haina la modă a principiilor „moderne", ce încarcă atmosfera opiniei publice cu subtilități tendențioase, cu sugestii amețitoare.

Am luat un exemplu, între multe altele.

Și ceea-ce un Nitti afirmă din calcul și interes politic,— să zicem, din o iluzie subiectivă a prismei sale psihice,—se repetă de alții, prin imitație nereflectată, ca adevăruri curente nediscutabile. Și devin astfel stafii ale inteligenței și rațiunii: *idola fori, idola theatri*.

1) *L'Impérialisme d'Israël*, de Roger Lambelin. Pag. 155.

Spre capitulare ?...

Amărăciunea nădejdilor din urmă

Nu putem prevedea viitorul. Aparențele pot să ne sugereze concluzii pripite. Suntem îndreptățiți însă a privi realitatea istorică și a-i caracteriza direcția schimbărilor în timp, până în momentul de față.

Privind vieața poporului român, în porțiunea geografică unde ea s-a desfășurat mai liberă sub forma de stat național, se poate constata, în atitudinea ei față de primejdia înmulțirii streinilor, aproape o lege : cu cât pericolul crește, cu atât reacțiunea în contra lui scade.

Aceasta, firește din momentul când începe să se simtă primejdia.

Căci se pot distruge trei faze. Prima, în care, fără să se dea importanța răului, se ieau măsuri încontra lui, în mod natural, ca un simplu reflex al instinctului de conservare. Răul cedează momentan, într-un reflux trecător, dar revine persevérent, până prinde momentul de îngăduință, prilejul prielnic de înaintare și de așezare treptată.

A doua fază, când se trezește conștiința pericolului real, și se începe acțiunea cu caracter de luptă între două forțe.

A treia, în care, treptat, forța apărării începe a fi înfrântă și a ceda.

Să mai amintesc datele primei atitudini? Sunt de interes istoric. Din hrisoavele vechilor Domni, din acela al lui Ștefăniță cel Tânăr (1525) sau al lui Petru Vodă cel Șchiop [1]) se văd primele hotărâri, chiar de expulsare, luate încontra Evreilor. In epoca Fanarioților, natural, grija aceasta se slăbește.

1) Arhiva istorică a României. Tomul I, (pag. 55, și 172).

Totuşi, în 1804 Moruzi, prin dispoziţii administrative, îi opreşte pe Evrei de a arenda moşii; codicele Calimachi, de a cumpăra immobile la ţară; opriri repetate la 1830 de Divanul Moldovei, apoi de Regulamentul Organic, apoi de legiuirile Obşteştei Adunări a Moldovei din 1843; apoi chiar de legea din 1865.

Dar nici o oprire serioasă a *intrării* lor în ţară. Aşa că, de unde în 1828 erau 25.000, în 1844 erau 55.000; în 1854 au ajuns 160.000; iar în 1868 s-au ridicat la 500.000.

Atunci s'a simţit fiorul primejdiei.

La 1868 începe a doua fază, aceea a luptei corp la corp cu duşmanul crescut, întărit, pregătit pentru rezistenţă dârjă. In Camera română, 31 de Deputaţi, între cari marele Hăjdău, vin cu un *Proiect de lege* să pună stavilă mai hotărâtă şi invaziei şi înrâuririi Evreilor asupra vieţii în România.

Expunerea de motive a proectului de lege, cu date statistice şi istorice, cu argumente de ordin economic, politic, social, naţional, juridic, cultural, pune prima oară conştient şi temeinic chestiunea evreiască în România. Prin între altele consideraţii de stat şi de drept, pe cari se sprijineşte, prin cunoştinţa perfect exactă a naturei poporului evreu, a legii şi religiei lui—adevărată *Constituţie* politică teocratică, ce-l strânge în legături mistice de stat şi-l face ne-asimilabil în orce ţară din lume,—această manifestare intelectuală a naţionalismului românesc militant trădează geniul lui Hăjdău, întemeietorul doctrinei antisemite în România, complectate curând după aceia de Vasile Conta, apoi de Eminescu.

Expunerea de motive a proectului de Lege din 1868 „pentru regularizarea stării jidovilor in România", începe astfel:

„*Năvălirea Jidanilor în România* şi mai cu deosebire în partea României de sus, a luat proporţii aşa de mari în anii din urmă, încât a înspăimântat populaţiile române, căci ele se văd inundate de către un neam *ostil* şi *separat*, care tinde la înfiinţarea unei naţionalităţi străine alături cu cea românească şi *opusă intereselor acesteia*".

Iar în art. 9 al Proectului de Lege se hotărăşte: „Toate comunităţile şi comitetele jidoveşti, tolerate şi autorizate până acum prin diferite urbe, sunt şi rămân *desfiinţate* dela publicarea legii de faţă".

Rezultatul acestei încordări eroice a fost nul. Proectul a rămas proect. Semnalul primejdiei şi al luptei se dăduse, însă.

După ofensiva românească în contra năvălitorilor, ofensivă care în fond era pur şi simplu o apărare, o defensivă, şi care nu putuse clinti pe duşman din poziţiile ocupate, începe, după zece ani, seria atacurilor sistematice din partea cealaltă.

Prima ofensivă semită, plănuită şi condusă de întreaga *Alianţă israelită internaţională,* prin filialele ei politice şi financiare din toate ţările şi prin asociaţii ei de pe-lângă guvernele unor state puternice, se dă cu toată intensitatea în 1879, în contra articolul 7 din Constituţie.

Doi uriaşi ai naţionalismului românesc apără cu geniul lor eroic cetăţuia în care se refugiase rezervele conservării neamului: Vasile Conta, filosoful, în Cameră şi Vasile Alexandri, poetul, în Senat.

In zadar a strigat atunci glasul îndurerat al gânditorului:

„Dacă nu vom lupta în contra elementului jidovesc, vom peri ca naţiune".

Infrângerea dela 1879 a deschis seria neîntreruptă a pierderilor româneşti: a treia fază, tristă, a atitudinii de apărare naţională în contra străinilor din năuntru.

O grandioasă manifestare a conştiinţei naţionale în Camera românească dela 1891 a dovedit, prin unanimitatea ei, adâncimea justei perceperi a nenorocirii publice, dar în acelaş timp a desvelit, prin zădărnicirea ei, unele racile sufleteşti menite a servi de aliaţi conştienţi or inconştienţi ai planurilor şi intereselor străine.

La 1891 Evreii, goniţi din Rusia de măsurile riguroase luate acolo în contra lor, se grămădeau în valuri formidabile la hotarele noastre. Camera, impresionată de noua primejdie ameninţătoare, după o interpelare a lui *Nicu Ceaur Aslan* şi după lămuririle date de Lascar Catargiu, ministru de Interne, a votat în şedinţa dela 14 Ianuarie, *în unanimitate,* o moţiune, invitând guvernul „a da ordinele cele mai severe pentru *paza fruntariilor şi respingerea evreilor străini,* or-care ar fi fost pretextul ce ei ar căuta pentru *a se furişa* în ţară, sau a justifica *prezenţa* lor, când intrarea şi stabilirea lor ar fi fost săvârşită cu dispreţul formelor prescrise intru aceasta".

Se pune, în sfârşit, lămurit chestia invaziei, care trebuia înţeleasă şi urmărită demult.

Dar tot mai bine *târziu* decât *deloc*—dacă ar fi fost adusă la îndeplinire.

Ce se întâmplă, însă?

Ingrijorată de marele pericol național și dorind a da toate mijloacele de apărare în contra lui, Camera adaugă în moțiunea votată cu unanimitate:

„Recunoscând în acelaș timp că guvernul nu este în-deajuns de înarmat față cu *uneltirile culpabile* și cu tendințe manifeste, grație cărora *marea masă a elementelor evreești* amenință pe zi ce trece de a deveni în România un element de sdruncin periculos pentru desvoltarea economică, socială și națională,

Camera mai decide a se numi immediat *din sânul ei o comisiune* de 7 membri cu însărcinarea de a elabora și aduce înaintea Corpurilor Legiuitoare, până în sesiunea de toamnă, mai multe proecte de legi".

Şi se enumeră 6 proecte privitoare la problema evreiască:

1. Unul pentru controlul pașapoartelor la fruntarii.
2. Unul pentru pedepsirea agenților cari nu aplică dispozițiile legii pentru controlul pașapoartelor.
3. Un proect pentru interzicerea evreilor de a ține moșii în arendă.
4. Altul pentru înființarea de bazaruri pentru aprovizionarea directă a populației, mai ales rurale, cu obiectele necesare traiului.
5. Unul pentru înființarea monopolului băuturilor spirtoase.

Şi moțiunea se termină cu următoarea încheere:

„Aceeași comisiune va avea misiunea de a face constatări locale și de a culege toate datele ce ar fi de natură a lumina parlamentul și țara despre reala stare a lucrurilor cu privire la traiul, la agismentele și la adevăratul număr al Evreilor în România. In această privință puterile ei sunt nelimitate".

Foarte bine! Nu e așa?

Ei bine, nu! O mare desiluzie, o jalnică derută.

In o broșură în care s-au adunat articolele lui *Gh. Panu „In Chestia Evreilor"*, se citește observația că timp de o lună de zile nu s-a putut constitui *Comisiunea* apărării naționale, din cauza... mulților candidați doritori de a face parte din ea.

Mulți soldați ai patriei, doritori de a-și da munca și jertfa intereselor personale pentru înlăturarea invaziei străine și liniștea neamului. Nu-i așa?

Notița din broșura lui Gh. Panu, în *Chestia Evreilor,* insinuează diabolic: „căci nu e puțin lucru să faci parte dintr'o *Comisiune* care are la absoluta ei discreție soarta unei *numeroase populațiuni, în care cea mai mare parte dedată comerțului și finanței*". (p. 8).

Fapt este că în ședința Camerii dela 1 Iulie 1891 alegerea Comisiunii a fost amânată.. pe sesiunea următoare. Iar broșura lui Gh. Panu asigură că va fi amânată „probabil pentru totdauna".

Și așa a fost. Profeția era întemeiată pe o reală experiență politică în astfel de chestii. Comisia nu s-a mai ales. Proectele de legi pentru apărarea de pericolul intern nu au mai luat ființă.

Și totuși, unanimitatea hotărârii luate de Cameră era de o rară frumusețe. De o frumusețe așa de mare că ți-e frică să-ntrebi dacă e reală; te temi s-o ispitești cu mintea, ca să nu risipești vedenia, cum distrugi vraja visului când te trezești și deschizi ochii asupra realității.

In partea ei privitoare la oprirea invaziei noui din afară, unanimitatea românească s-a întâlnit, de astă dată, cu unanimitatea evreiască!

Moțiunea Camerei nu vorbia oare lămurit de „paza fruntariilor și respingerea *evreilor străini*"?

Și Evreii aflători atunci în țară erau incontra venirii intempestive a altor Evrei noui, *străini,* în România, Gh. Panu, reprezentantul sentimentului evreesc în intelectualitatea română, o spunea deschis și franc „Guvernul trebue să iea *măsuri severe* de a impedica stabilirea la noi a Evreilor alungați din Rusia. Aceasta este evident, asupra acestui punct *toată lumea e de acord*". (p. 10).

Și cu aceași franchețǎ spunea și rațiunile.

Un motiv special, și de reținut, era: „*In interesul chiar și al Evreilor din țară* este nevoie ca să oprim invazia evreilor ruși". (pag. 16).

Dece? Gh. Panu explică sincer: „Pentrucă la noi chestia evreilor, tranșată prin Constituție, este încă suferindă în practică, este încă pendentă de fapt".

„Incă suferindă", „încă pendentă" în practică. Incetățenirea se făcea treptat, treptat. Destul de repede; dar pe rând, ca la moară, nu deodată pentru toți, în masă.

Când o nouă Constituție, cea dela 1923, va decreta pe toți Evreii deodată cetățeni români, atunci chestia evreiască nu va mai fi nici „suferindă", nici „pendentă". Și motivul opririi invaziei evreești, în interesul Evreilor „pământeni", va dispărea. Nu se va găsi azi nici un Gheorge Panu, care să-l invoace.

De altfel, așa de mult s'au schimbat de atunci până azi situațiile, în cât filosemitul de atunci, ar părea azi antisemit sadea.

Combătând, la 1893, dispoziția legii învățământului primar, care prevedea taxe pentru străini, Gheorghe Panu spunea în ședința Senatului dela 6 Maiu:

„*Opriți, dacă vreți, intrarea Evreilor în școlile speciale, precum cele profesionale, comerciale*, etc., dar dați-le instrucțiunea primară, elementară".

Oprirea evreilor de a intra în școlile speciale, profesionale, comerciale? Adică mai mult chiar decât *numerus clausus*, cerere oribilă azi pentru urechile oamenilor politici? Tot era un pic de simț al conservării românești chiar în sufletul unui declarat apărător al chestiei evreești pela 1890—93.

Ce precipitată evoluție regresivă a conștiinței naționale în păturile conducătoare, de atunci până azi! Presiunea ambiantă a opiniei publice, exprimată ori tacită, dar dictată de simțimântul natural al instinctului românesc dominant, a fost treptat înlocuită de presiunea, tot mai obsedantă, a atmosferei morale încărcate cu sugestiile amețitoare ale mentalității străine, cu miasmele otrăvitoare, ale respirației orașelor înstrăinate.

Treptat cu creșterea pericolului, scade energia apărării. Se simte par'că zădărnicia luptei.

După unanimitatea avântului risipit în vânt a Camerilor dela 1881, unanimitatea tăcerii resemnate a Camerelor răstignite dela 1923. Nici un glas ca al lui Conta, ca al lui A-lexandri nu s'a ridicat să țipe durerea neamului străpuns de junghiul ce despica organismul statului românesc ca să primească în el toată massa ebraică din toată România Mare. Obiectivul de luptă a poporului evreu, de pe steagul lui bicolar alb-albastru ridicat în bătălia dela 1879, era atins în Constituția dela 1923.

Infrângere definitivă. ?

Capitulare ?

Intreb cu groază,

Sfârşitul chestiei evreeşti în România? Or poate de abia începutul ei?

Sfârşitul—în sfera formelor convenţionale ale contingenţelor puternice, dar trecătoare.

Inceputul ei—în faţa condiţiilor reale de viaţă ale naţiunilor.

Proces ce trece dar dela instanţa raporturilor de Stat, la Curtea supremă a rezortului conservării etnice?

Apel dela legea vremelnică a omului, la legea eternă a naturei?

După etapa îngenuncherii dela 1923, ce treaptă mai putea scobori în jos energia desarmată a apărării naţionale?

Câteva puncte de reper din scurta, repedea, trecere a timpului de atunci încua, pentru orientare.

In 1923 o nouă invazie de evrei din Ungaria, Cecoslovacia, dar mai ales din Rusia şi Polonia, pune din nou România în faţa problemei dela 1891. Nu se mai găseşte, desigur, o Cameră care să voteze în unanimitate „paza fruntariilor şi refuzarea evreilor străini“, ca la 1891.

Nu s'au găsit nici măcar 31 de deputaţi cari să propună mijloace de apărare naţională ca la 1868. O comunicare a unui singur deputat, d. dr. D. Lascu, şi un angajament al Ministrului de Interne de a curăţi ţara, în timp de trei luni, — până la 1 Oct. 1923, de străinii parazitari, intraţi decurând de peste hotare.

Atât. Şi ar fi fost mult, dacă nu destul, dacă... dacă ce? Ei, dacă se îndeplinia angajamentul luat de guvern.

Dar, după trei luni, s-a publicat în *Monitorul oficial* o ordonanţă de prelungire a termenului de evacuare până la 1 Februarie 1924. Incă patru luni. Ingăduinţă umanitară, ce vreţi? Nu degeaba România e ţara pogromurilor antisemiste.

In acest timp, un delegat al *Alianţei israelite internaţionale*, venind „întâmplător“ în România, cere pentru connaţionalii săi o nouă prelungire. Şi guvernul, mărinimos, cu largi vederi de umanitarism european, acordă cu galantomie o nouă prelungire a termenului de expulsare a vagabonzilor evrei până la sfârşitului anului 1924. Adică alte 11 luni.

S-a executat macar atunci actul dictat de instinctul conservării naţionale?

Expulzarea, având de rezultat împuţinarea numărului Evreilor în ţară, putea fi bună pentru Români, dar acum nu mai era

necesară pentru interesele Evreilor pământeni, ca la 1891. Şi aceste interese ale Evreilor „pământeni“, erau acum în acord perfect cu aspiraţiile neamului semit întreg.

Deci mai înainte de a se apropia termenul fixat pentru expulsare, amânat de atâtea ori, iată că România e onorată de vizita unui mare personaj al poporului lui Israel. Sokolov vine să se intereseze de vieaţa consângenilor şi coreligianilor săi. Populaţia evreiască l-a primit ca pe un rege al Sionului. Autorităţile româneşti chiar, emoţionate, i-au făcut toate onorurile cuvenite căpeteniei impozante a unei puteri mondiale. Un certificat de cuminţenie, de bună purtare, de civilizaţie dela un personaj cu renume internaţional, ca Sokolov, ce triunf sublim pentru reputaţia politicei româneşti, şi a ţării româneşti, M. S. Socolov a degnat să se declare mulţumit de România, şi a trecut mai departe. Dar trecerea lui prin blagoslovita ţară a plecăciunilor de xenofilie naivă a însemnat ceva în politica ei internă: chestia expulsării Evreilor vagabonzi s-a înmormântat definitiv. Tocmai într-un timp când şi Rusia şi Polonia şi Cehoslovacia şi Italia faceau imposibilă şederea Evreilor şi-i sileau să plece de pe teritoriul lor.

Şi ce mai observăm apoi?

O stranie coincidenţă de timp între două întâmplări depărtate în spaţiu, peste nouă mări şi nouă ţări, una de alta.

In Februarie 1926, Congresul sionist dela New-York constată formal că în Palestina nu e loc de ajuns pentru immigraţi evrei.

In Februar 1926, Consiliu de Răsboiu al Corpului IV de Armată din România înaintează Statului Major al aceluiaşi Corp un raport din care se constată că „Uniunea Evreilor Pământeni“ din România importează, cu ştirea şi ajutorul autorităţilor române, masse de „refugiaţi“ Evrei, din Ucraina în Basarabia, prin o organizaţie înjghebată anume în acest scop.

Să se vadă documentul dela pag. 76 a acestei lucrări.

Cine nu înţelege în genesa acestor întâmplări legătura cauzală a unei finalităţi evidente, unitare?

Dacă atâtea ţări europene îi gonesc pe Evrei, şi dacă în Palestina nu mai e loc pentru ei, dece n-ar veni bieţii oameni în ţara care nu-i respinge, în România, ţară bogată, ospitalieră şi cârmuită de oameni adevărat moderni, adevărat civilizaţi, nu barbari ca un Mussolini, care, pentru idealul naţional al Italiei

lui, nu se împiedică de opinia nimănui, şi nu aşteaptă certificate de bună purtare dela nimeni, nici macar dela Liga Naţiunelor, ci numai dela cugetul şi geniul lui.

In raiul democraţiei române, deci, popor pribeag, urmărit de blestemul unei fatalităţi congenitale! In raiul drepturilor cetăţeneşti pentru toţi străinii! Şi al votului universal pentru toţi veneticii!

„Jidovul rătăcitor" şi-a găsit ţinta. Lunga lui poveste, care părea eternă, se va isprăvi.

Dar se va mai isprăvi ceva, odată cu dânsa, Se va isprăvi şi scurta poveste, abia începută, a desvoltării unui neam, care tocmai începuse să-şi înfiripeze fiinţa în o unitate biologică naţională, şi plănuia o creştere şi înălţare în sfera civilizaţiei umane.

* * *

Să fi ajuns oare generaţia de azi la o capitulare desăvârşită? Să fi renunţat cu totul la menirea istorică a poporului român?

Să luăm oare desperaţi fluerul de jale al lui Avram Iancu şi să plângem cu el doina tragică a neamului, rătăcind nebuni de durere pe cărările munţilor?

Nu!

Generaţiile trec, poporul rămâne.

Procesul nu s'a terminat. Mai are instanţa unui recurs: aceea a geniului politic providenţial ce va să vină în istoria României contimporane şi care va şti să facă respectată, înăuntru şi în afară, suveranitatea naţională a statului şi poporrlui român, şi va şti să încordeze armonic, toate energiile neamului, ca să împlinească marea poruncă a vremurilor noui.

Lui, Indelung-Aşteptatului, lui Mântuitorului, închin aceste gânduri. Lui inchin speranţele mele.

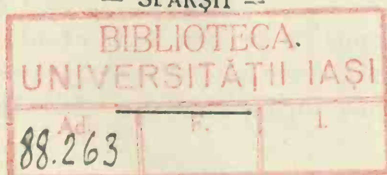
Şi mai este cineva care are să-şi spună cuvântul său hotărâtor, în marele proces al Istoriei: e acela pe care înlănţuirea, oarbă or plănuită, a evenimentelor pare a-l condamna la moarte.

Şi când condamnatul e un popor, ce nu vrea să moară, el nu aşteaptă să fie întrebat, dacă are ceva de zis, după pronunţarea sentinţei. Cuvântul lui şi l spune la timp, mai curând or mai târziu. Nu se ştie când. Dar şi-l spune. Şi unora li se va părea că-l aud răsunând din mormânt, ca un cutremur al Dreptăţii. Altora li se va părea că-l aud tunând din cer, ca o trâmbiţă a *Invierii*.

— *Sfârşit.* —

TABLA DE MATERII

— SFÂRȘIT —

DE ACELAŞ AUTOR

La o răspântie a istoriei naţionale. Iaşi 1923.

L'âme roumaine dans la guerre mondiale. Conferinţă ţinută la „Ecale des Hrutes Etudes Sociale". Paris, 1919.

Une idée en marche... In chestia pregătirii corpului didactic. Iaşi, 1925.

Etica. Iaşi, „Viaţa Românească" 1922.

Educaţia eroică. Iaşi, „Trecerea Munţilor Carpaţi". 1926.

Chestii filosofice de Estetică, Etică, etc. Bucureşti. „Cultura Românească". 1928.

Partidele polltice, caracterizate prin ele înşile. Iaşi. 1905.

Curs de Pedagogie generală. Bucureşti. „Cartea Românească" Ed. II. 1923.

Didactica generală. Bucureşti. „Cultura Românească", 1921.

Istoria Pedagogiei, Bucureşti. Idem. Ed. III, 1927.

Noţiuni de Pedagogie, Bucureşti. Idem. Ed. IV. 1928.

Psihologie. Bucureşti. „Universala" Alcalay. Ed. 20. 1927.

TEATRU

O cartă de vizită. Comedie într'un act.

Gura Lumii. Piesă în 4 acte. Iaşi. 1909.

Ursita. Alegorie în versuri Iaşi. 1911.